BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

Právo k překládání do cizích jazyků si vyhrazujeme.

BIBLIOTHEKA

ČESKÝCH PŮVODNÍCH ROMÁNŮ

historických i novověkých.

Ročník IV. — Svazek I.

KRÁL JAN SLEPY.

I.

V Praze 1858.

Tisk a sklad Kat. Jeřábkové.

151 – Cg.

Král Jan slepý.

Historická povídka

od

Václava Klementa Klicpery.

I.

V Praze 1858.

Tisk a sklad Kat. Jeřábkové.

BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.

I.

Rok 1337 schyloval se ku konci. V den 28. měsíce vlčence čili prosince vytáhl král *Jan* s markrabím *Karlem*, prvorozeným synem svým, do opětné války *křížové* s pohanskými ještě *Litvany*. U první své výpravě proti těmto severovýchodním Slovanům léta Páně 1329 tak vítězně sobě počínal, že jediným dnem toliko ve Vilně 6000 modlosložebníků těchto pokřesteno bylo. Mysle, že tak temnosti pohanské navždycky tam rozplašiv světlu nauky Kristovy celou zemi otevřel, zanechal snadné ukončení skutku toho bohochvalného řádu Německo-rytířskému, jehožto účel a vlastní povolaní bylo, svatoctění kříže spasitelného v tamních krajinách zakládati a rozšiřovati.

Leč sotva že byl král Český s vítězným svým mečem odešel, nabádáním kněžstva modlářského všickni téměř pokřestěnci od pravé víry opět odpadli, a národním pozemskolidským božstvím svým tak slepě, jako prvé, opět se klaněli a obětovali.

Nemohši rytířstvo Německé statný odboj národu rekovného překonati, rok rokem posly svými do Čech příchozími krále *Jana* o pomoc vzývalo, až konečně tímto rokem, důchodem i vojskem na přímluvu syna svého dosti jsa opatřen, dalekou tu cestu, novou slávu, jakož i milou zábavu mu slibující podnikl.

S hlavní jeho korouhví spojili rodinné své prapory: *Jindřich Mladší z Lipé*, *Vilém z Landšteina*, *Jindřich Berka z Dubé*, *Bohuslav Švamberk z Krasíkova*, a více jiných pánů bohatýrských, jakož i četné rytířstvo, mezi kterým od kralovice neodlučitelný *Burian Kaplíř ze Sulevic*, *Bolebor Vchynský z Vchynic*, *Otto z Bergova*, a jiní, láskou a věrností svou k vlasti a rodu královskému slavně povědomi.

Nový rok slaven ve *Vratislavi*, kdežto se

také několik knížat Slezských k průvodu královskému přivtělilo.

Radilo se tady králi, aby pochod svůj na nějaký čas odložil, až by dobou tou nadobyčejně deštivé povětří tuhým mrazům ustoupilo, zvláště proto, že větší část vojska královského z jezdectva se skládala, ježto bezedným blátem a bahniskem velmi obtížně a zvolna pronikalo.

Leč král *Jan*, dílem zvyklý na cestách svých všem překážkám a obtížím tvrdošijně odporovati, dílem také na počátku měsíce ledna žádanou změnu v povětrnosti každodenně očekávaje, nedav se přesvědčiti ani přemluviti, s nevyvratnou odhodlaností a důsledností v pochodu tom pokračoval.

S velikou nesnází, s nemalou ztrátou vojska a koňstva přes řeky *Odru* a *Vartu* se přepravivše do *Hnězdna* konečně, města knížecího a sídelního ve vývodství Pozňanském, dorazili, kde králova neustupnost musitelnosti počala podléhati. Vida totiž, že deštorodný podzim na stolci svém se upevnivší pravé zimě vlády

postoupiti nehodlá, a že vítr jižní, ve spolku s ním, lijáky a měkké chumelice přinášeti nepřestává: tím volněji osudu nevyhnutelnému vzdáti se uvolil, ješto byv odedávna zraku slabého, často chorobného, vzniklé nyní pravého oka zanícení opravdově musel hledět vyléčiti.

Leč husté mlhy a jedovaté výpary z kvasící se země dnem i nocí vyvstávající lékařům jeho v léčení tom tvrdošijně na odpor se postavily, tak že v bytu teplém se usídliv na další cestování pomysliti nesměl. I kázav tedy vojska svá ve vůkolí do zimních bytů rozložiti u veliké zasmušilosti a netrpělivosti v protivném mu Hnězdně trval.

Lichotilo mu poněkud, že jej tady nejprvé vévoda *Pomořanský*, potom pak *Kazimír*, král Polský, na několik dní navštívili, u které to příležitosti s Kazimírem předešlé přátelství obnovené utvrdil, a starou smlouvu o vzájemné sebe podporování na deset let prodloužil. Leč knížata tito trudomyslnost jeho novým, nezáživným krmem posilnili, udávajíce a potvrzujíce, že na další pokračování u výpravě této nelze

pomysliti, jelikož čím dál k východu, tím více bařin a rozvodněných řek, mimo to pak neprozračné mlhy a nezdravé výpary každý pochod činí nemožným.

Mrzutým, skoro nesnesitelným stalo se další pobývání v Hnězdně nejen pro něho, ale i pro družinu jeho. Byvší vždycky v povětří jako ptáče svobodný vazbu tuto — jak to nazýval — netrpělivě snášel. Lékaři a sluhové, ano i nejpřednější baronové a Slezští vévodové vhod mu ani nevkročili, ani neodpovídali. Nejvíce však utrpěl markrabí *Karel*. Za hodinu pětkráte jej obeslal, jeho se vyptával a jemu rozkazoval.

„Ty víš všecko, co se v Praze děje, listy za tebou jen lítají, mně žádný nepíše,“ oslovil jej z jitra k němu přišedšího.

„Důstojný *Arnošt* rád se mnou písemně promlouvá, netroufaje si Vaši Milost listy svými obtěžovati,“ odpověděl markrabí pokorně na to.

„Důstojný *Arnošt* velebí v tobě vzcházející slunce, mne pak má za měsíc, něco světla

od tebe v dar přijímající. Tuším, že mu bohdá ukážu, že nejsem jen noční světýlko!“

„Poznali jsme se již v Paříži, kde jsme spolu školy navštěvovali. Vzniklo tak v nestrastném věku důvěrné družství —“

„Družství!“ — zakřikl jej král *Jan* obložek na chorobném oku pevně přitiskujíc. — „Ať volí markrabí slova jemu dostojná! Nejsi ještě dosti stár, aby's věděl a cítil, že nemá kníže míti *druha*, nežli sobě rovného? Nikdy ať se poddaný tvůj nohou svou stupňů nedotýká, které Bůh sám mezi tebou a jím vyvěžil. Dnes před tebou klekne, zejtra si vedle tebe sedne, a nejmenší ztráta, které při tom želeti budeš, jest samostatnost tvá.“

„Pamatuji, že mi královský můj otec věhlasného Arnošta k účastenství v nejdůležitějších záležitostech odporoučel“ —

„K účastenství v potřebných poradách, ano; nikoli však k úzkému přátelství, jakové se z častějšího důvěrného sobě dopisování tak rádo vyvinuje.“

„Kéž by královský můj otec dovolil, abych

všecky listy Arnoštovy, které kdy přijdou, neotevřeny Jeho Jasnosti předložil. Dopisujeme si o záležitostech *zemských*, jelikož nad Arnošta není moudřejšího státníka, při tom pak věrnějšího přítele a ctitele rodu královského.“

„Aby tě blesk! spíše bych musel listy vaše čísti, které kdy *přišly*, ne ale, které kdy *přijdou*! — O záležitostech tedy zemských? Nuže, piš svému Arnoštovi, piš Petrovi z Rosenberka, pro mne i svému miláčkovi, zlatorounému *Rotlevovi*, a kolik ještě jiných listů bude se tobě líbiti, *ty* pak k mému nahlédnutí předlož!“

„Jakého to obsahu, Vaší Jasnosti!?“

„Obsahu *peněžitého*. Peněz, peněz máme zapotřebí! Co jsme s sebou vzali, nikam nepostačuje, jelikož ležíme v zemi přátelské, a jako přátelé všecko musíme zaplatiti. Jinak bylo by, kdybychom vtrhli přes *Bug* a přes *Němen* až do velkoknížectví Litevského. Tam by lid náš dobrovolný aneb vyhrdlený posilek našel, a kořist tam ulovená byla by jej zpátečním pochodem živila. Avšak tvá to

vina, že naše důchody jako dnes tam padající sníh mizejí. Kdo ti kázal, tolik *jezdectva* najmouti?“

„Sám královský můj otec mne učil, že jádro a převaha našeho vojska v jezdectvu musí záležeti, jelikož se v zemích těchto mnoho koní rodí, a východní národové od dětinství jezdíce chodíti takořka neumějí.“

„K jezdění jest pevné půdy zapotřebí!“ odslovil na to král, rád všecky nehody pokleskům nejbližší své družiny, zvláště syna svého přičítaje. — „Budiž ti to výstrahou na budoucí časy! — Za hodinu budeš mi své listy čísti.“ — Tak domluviv obrátil se k oknu a zasmušeně na zkalenou povětrnost se díval. —

Jediný *Vilém Mladší z Lobkovic* rmutu toho v mysli králově málo čili nic zakoušel. Nejen že vždycky mírně a vždycky stejně k němu se měl, ale i s ostatní družinou, s pány a rytíři vlídně mluvil a jednal, když je Lobkovic k němu uváděl, aneb návštěvy jejich u Jeho Milosti náhodou byl přítomen.

Tak byl právě králi příchod oznámil šle-

chetného mladíka *Bolebora Vchynského*, jehož-to srdnatost, horlivost, především ale věrnost nejedenkráte Jasnosti Jeho vychvaloval.

„At vejde!“ — pravil *Jan*. — „Leč vlastností jeho rád bych mezi čtyrma očima zkoušel; můj Lobkovic může se tedy po svých vlastních záležitostech ohlédnouti.“

Lobkovic dvéře otevřev a Vchynského, jinocha ztepilého, sem vpustiv odešel.

Král *Jan* Boleborovi v oustrety kročiv až k samému se přiblížil a slabým zrakem levého oka dlouhou dobu tvář jeho skoumal a zpytoval.

„Bolebor Vchynský z Vchynic?“ — oslovil jej konečně hlasem, v kterém se libost a náklonnost oznamovala.

„Tak jest, Vaší Jasnosti!“ odpověděl Bolebor, důvěrně ve tvář se mu dívaje.

„Tvoji předkové náleželi přes pět set let ku květu rytířstva Německého,“ — mluvil král dále. — „Tvůj otec *Richard* přišel co průvodce se mnou do Čech, a zalíbiv si tu zemi

v Prachensku se usadil. Jestiť tam bez pochyby i domov *tvůj*?“

„*Vchynice* a *Opárna* jsou tam moji dědiční statkové,“ — odvětil jinoch.

„Před desíti lety jsem otce tvého vlastnoručně do knihy rytířstva českého zapsal. Tobě bude se starati, aby's potomkům svým erb bohatýrský zanechal. Hleď se s vyšší šlechtou spřízniti, s rodem Žerotinův, Hasenburkův, Rosenberkův, a jiných, jižto se kolem trůnu mého jako čelnější hvězdy okolo slunce svého seřadili.“

„Neznám ve věku svém žádné vyšší péče, Vaší Jasnosti! než abych si ostruhy a zlatého řetězu vydobyl.“

„Dám ti k tomu příležitost. Pošlu tě na cestu, kde budeš moci smělost, důvtipnost, vytrvalost a — snad také rekovnost svou osvědčiti.“ —

Když viděl, že jinoch nepromluvě toliko zpytujícím okem na něho se dívá, jal se v tato slova mluviti dále:

„Vidíš, že, kdybych i zdráv byl, pro vě-

trnost na nejvýš nepříznivou této své výpravy vzdáti se musím.“

„Vidím, Vaší Milosti! a velice lituji.“

„Záleží mi ale na tom, abych dokonalou zprávu o nynějším stavu velkoknížectví Litevského dostal. Myslím, že cesta tam pro jednotlivé muže nebude neproniknutelná.“

„Zajisté, Vaší Jasnosti! Začnou-li koňovi nohy v bahně váznouti, prodá aneb pustí se schvácená mršina, a kráčí se apoštolsky dále. Člověk má delší a širší chodidlo, je mnohem lehčí, nežli kůň, a pak-li jej vědomí královské důvěry oduševňuje, může se ještě lehčejším státi.“

„Mnoho může člověk, leč nemůže lítati.“

„Pružnost mladé nohy jest skoro křídlatá.“

„Ty by's se tedy obtížné té cesty nehrozil?“

„Čím více obtíží, tím větší zásluha.“

„A vzal by's to poselství na sebe?“

„S hrdým vědomím, pak-li mně je Jasnost Vaše ráčí svěřiti.“

„Leč věz, že poselství to nikoli státní zájemnosti, alebrž osoby mé toliko se týká.“

„Budu tedy co soukromník jednati, a co soukromník o výsledku krále a pána svého uvědomím.“

„Účel své cesty a všecko potřebné naučení dostaneš písemně od pána z Lobkovic. Zároveň vydá se ti dostatný peníz na cestu.“

„Jako možný dědic svého šetrného otce jsem penězi dostatečně opatřen.“

„Zejtra tedy škaredou tu povětrnost hleď na souboj vyzvati, a všecky její potměšilé vzdory vítězně překonati. Bůh tě provoď!“

Bolebor Vchynský hluboce se pokloniv odešel.

V určitý mu den šlechetný jinoch skutečně koňmo na cestu se vydal. Tři žoldnéřové, domácí to jeho lid, *Bulič*, *Rusín* a *Chusník*, byli průvod jeho. Všickni čtyři byli v roucho polské oděni.

Prvních deset dní k uspokojení cesty jejich ubývalo, proto že Bolebor jazyku polskému od svého vychovatele, rozeného Krakova-

na, poněkud se naučiv s lidem polským u každé styčnosti důvěrně promlouval, a každodenně za dobré slovo a ještě lepší plat někoho získal, kdo je pastvinami, po mezích a po okrajích lesů několik mil provodil, tak že koně, na půdu poněkud pevnější se podpírajíce, alespoň krokem postupovati mohli.

V desátý den přivedeni tak do *Mačievice*, tehdejší vesnice nad *Vislou*, kde býval obyčejný přechod do krajin východních. Leč hrůzovalný proud most dřevěný byl tady potrhal, a Visla břehy své daleko překročivší jako moře před nimi se rozkládala.

„Nenarostou-li vám aneb koním vašim do rána křídla, tedy jest tu na dlouhý čas konec cestování vašeho," oslovil je průvodčí zkušeným okem povodeň tu přehlížeje a očividně v myšlénkách svých se hrabaje. Po nějaké době pokynul na ně rukou, a velikou zacházkou do vesnice přibyv pod střechu neveliké chatrče je uvedl.

„Slízejte" — pravil — „co zatím s hospodářem promluvím." Po krátké radě této

nízkým otvorem do stavení vešel. Netrvalo však dlouho, vrátil se s mužem hřmotným asi čtyřidcetiletým, vousem rozrůzněným zarostlým.

„Doveď ten lid do sednice“ — oslovil tento průvodčího — „a kaž hospodyni, aby jim, co nejlepšího má, předložila, co já se tady o sprostý posilek vychrtlých koní postarám.“

I následoval tedy Bolebor průvodce svého do sednice, kde se především, s mravem tamějším již zpovědoměn, před obrazy svatých v levém koutě po obou stranách kříže seřaděnými nábožně poklonil, pozdravením křesťanským se ohlašuje. Tak učinili i také žoldnéřové jeho znamením svatého kříže se znamenajíce.

Vůbec známé pohostinství starých Slovanů bylo tím více domovem, čím dále k východu se přicházelo. Tak i tady krátkou dobou pokryt byl stůl všelijakými pokrmy, obzvláště rybami, ač ovšem ze špižírny a z kuchyně bohatýrské nepřichozími, a povinnost

nevyhnutelná jednoho každého hosta byla, pokrmům těm slušnou poctu prokázati, byť i žaludek jeho nebyl jich tak žádostiv, jako žaludek cestovníků našich. Žoldnéřové naši ke všem všudy mísám a bochňům takovou vážnost a šetrnost osvědčili, žeby s nimi i nejmožnější a nejštědřejší hostitel úplně byl býval spokojen.

Boubelatá hospodyně, asi pětmecítmaletá Polačka, u kamen sedíc spokojeně na to se dívala. Když byla tři kudlaté, umouněné kluky, kteří také něco na zub žebrajíce neodbytně na ni se škrábali, každého do jiného kouta odhodila, jednoho při tom buchtou do zad, druhého políčkem ve tvář, třetího pak vykrákáním za pačesy obdarovavši, povstala s myslí utěšenou, a ke stolu se přiblíživši promluvila: „Mám z toho, věru! radost, že vám, Bohu chvála! nadělení naše tak dobře chutná. Neohlížejte se, že jste se mísám na dna dostali, jen je chutě vyprázdněte! V naší chyšce mimo ryby ovšem již mnoho nenajdete; ale museli byste mnohý týden jísti, až byste celou naši

dědinu vyjedli. Vždyť víte, dostane-li u nás kdo hosta, toho si vzíti nedá; ale celá obec musí na něho přidávati. — Aj, ty růžový obrázku!“ — mluvila dále na Bolebora se usmívajíc — „což by's tak málo pojedl? Máš ty, tuším, veliké srdce, a to srdce plné lásky, a žaludek je někde v koutku skrčený. Hezký jsi ty jonák, oči máš jako zralé trnky, a tváře jako malované, tebou by se šťastná dívka asi mastila!“

Byla by zajisté ještě mnohem více mluvila, kdyby vkročivší její muž plný tok řeči její nebyl zarazil. „Odkládejte své těžké kožichy,“ pravil, „ať je žena u kamen rozvěší. Voda tam roste, a káže vám nejméně plný měsíc u nás pobyti.“

„Doufám, pane!“ — chopil se žoldnéř *Chusník* slova v jazyku svém mateřském — „že se vrátíme, odkud jsme přišli, a nebudeme čekati, až mrazový vítr, je-li ho ještě na světě, poslední kapku té zběsilé řeky vysrkne.“

„Nevrátíme se!“ — odbýval jej Bolebor s přísným pohledem taktéž v jazyku českém —

„Kdybychom *každodenně* na takový rozvlněný potok přišli, musím přes ně přes všecky, a kdybych měl až o psích dnech do Litvy doraziti.“

„Jak slyším, vězí v polském kožichu *Čechové*, moji milí krajané!“ — oslovil je hospodář s tváří nanejvýš vyjasněnou. — „A vy cestujete na Litvu? Aj, aj! skorobych souhlasil s tím zbrojnošem, a radilbych, abyste tu cestu na jiné časy odložili. Nikoli proto, že se vám Visla v hněvu nepřátelském v cestu postavila, překonát se s pomocí Boží, co se překonati *musí;* ale *Litva* sama bude vám mnohem zuřivějším nepřítelem, nežli všecky mlhy, bařiny i řeky. Známtě tu zemi, poznal jsem lid její a surové vášně jeho, když se někdo směšných, pozemskolidských bohů jejich dotýká.“

„Budut já se těmto jejich bohům z daleka vyhýbati, a nezavdám jim příčiny, nepřátelsky se mnou nakládati,“ odtušil na to Bolebor Vchynský.

„A předce běda vám, ucítí-li tam, že jste

Čechové. Vždyť snad víte, že váš král válečně proti nim táhne?“

„Táhl, avšak v Pozňansku zarazil, a nepůjde dále.“

„Dosti na tom, že proti nim, a to proti bohům jejich vytáhl, tak jako před devíti lety s výsledkem vítězným proti nim vytáhl. Tehdáž jsem i já pod praporem Českým bojoval, opustiv svou vlast, tak abych se nikdy do ní nenavrátil. Těžce raněného na zpátečním pochodu až sem mne dovlekli, kde mne opatrovníci moji, břemenem tím promrzelí, pod touto střechou ležeti nechali. Avšak počestný zdejší lid byl milosrdnější. Pozdraviv se péčí jeho s dcerou chyše této jsem se zasnoubil, a přichytiv se řemesla rybářského vedením Božím stal jsem se dnes vaším hostitelem. Ještě jednou varuju tebe, šlechetný jinochu! Možnáli, nechoď rokem tímto na Litvu.“

„Musím,“ — odslovil Bolebor určitě — „vzav na nebe poslání z rukou předůstojných. Přiznávám se, že bych z celé duše přál, abych byl v jiné záležitosti vyslán; ale dostáti musím

poselství tomu, a kdyby první můj krok na půdě Litevské měl býti mým posledním.“

„Nuž,“ — pravil rybář dále neodmlouvaje — „tedy ještě přípitek mým jakýmž takýmž kvasem na dobrou noc. Vystele se vám lože na rohoži, která vaše umdlené oudy zajisté nebude tlačiti.“

Připili si ještě vzájemně a brzo na to na odpočinutí se rozešli. Cestovníci naši pomodlivše se po krátké době usnuli, a v tak zdravý spánek se zabrali, že na všech oudech se zotavivše s novou smělostí k dalším trampotám vstávali.

Za prvního, ač ovšem času toho velmi pozdního úsvitu přišel je hospodář budit, když je však již na nohou a v kožiších spatřil, uvedl je k včerejšímu stolu, kde je hospodyně s hrachovou polívkou a s rybami čerstvě vařenými očekávala. Když byli posnídali, a Bolebor spícím ještě klukům každému dva české groše do ruky vtiskl: rozloučili se s usmívavou rybářkou, a odešli.

As třidcet kroků za rybárnou stála hezky

hluboká a lehká bárka s dvěma prkny na příč k posazení připravena, na jejímžto zadním konci mladý muž seděl pádné, široké veslo v rukou drže. Když se byli pocestní naši usadili, počal krajan jejich velmi zvolna mělčinou veslovati zponenáhla k divému proudu hledě se blížiti. Přiblíživše se oba veslovníci všecku svou sílu a zkušenost vynaložili, tak aby jen část zpurného nájezdu přerazili; leč příliš prudký a násilný byl ten tok, tak že až k mdlobám vysíleni vesla vedle sebe složili, a nový dech lapajíce na zotavení síly své čekali. Netrvalo to ani čtvrt hodiny; leč v kratičkém tom čase úplný proud lodí se zmocniv střelohbitě dobrou hodinu cesty ji zanesl.

Nazbíravše rybář a pomocník jeho nové síly vesla se opět chopili, avšak chránili se s ohromným proudem zápasiti; leč jakoby se mu podávajíce a bárku mu postupujíce pomalu jen, takořka k nepoznání k protějšímu břehu říditi ji usilovali, což se jim tím šťastněji dařilo, proto že polední vítr, jenž byl celou noc zuřil, před půl hodinou docela ulehl.

Tímto svým moudrým veslováním skutečně docílili, že za půl hodiny na protější krotkou mělčinu, odtud pak bez velikého namáhání na žádoucí břeh, ač ovšem že dvě míle pod Mačievicí, se dostali.

„S námi byl Bůh a strážní andělé jeho!“ — vyvolal rybář na pevnou zemi vykročiv. — „Největší překážka dalšího cestování vašeho je překonána, i budeť vás štít Boží také v zápasu s ostatními chrániti. — Netážete se mne, co se s vašimi koňmi státi má? Že tam museli zůstati, sami vidíte a rozumíte.“

„Buďtež oni tobě nepatrnou odměnou za tuto tvou podivu hodnou práci a zásluhu,“ — odslovil Bolebor ruku mu tiskna. — „Na zpáteční, bohdá, šťastnější cestě, navštívím tebe, a snad se ti také něčím odměním.“

„Učiň tak, statný jinochu! dvojí radost mně přineseš. Předně, že tě ještě jednou vyčastuju — buduť při tom samolibě myslit, že milou svou vlast častuju; za druhé pak, že budu toužebně zprávu očekávat, jak se jinak pohostní Litvané k tobě zachovali. — Tento

můj mladý soused provodí vás až přes *Bug*, ano až na Litvu, budete-li toho žádostivi. Nezapomeňte na má varovná slova.“

Tak pověděv nejlepší cestu jim ukázal, a tak dlouho za nimi se díval, až mu v lese zanikli.

O dalším Boleborově postupu nebudem e slova šířiti. Že celá jeho cesta byla velmi zlá, obtížná a nebezpečná, čtenářové naši sami sobě pomyslí. Čím dál k východu přicházel, tím s větším blátem, tím se strašnějšími močály a bařinami bylo mu se potýkati.

Když se byl u *Vlodavy* taktéž obtížně a však předce šťastně přes *Bug* přepravil, poslal rybářova souseda nazpět, za průvod jeho slušně mu zaplativ.

V den dvadcátý měsíce února překročil konečně *Němen*, a byl ve velkoknížectví Litevském.

Leč ještě na oné straně řeky této tázal se jich nynější nově najatý vůdce, rozený *Mazur*, která část a které místo na Litvě jest cíl cestování jejich?

„Především *Vilno*, nynější stolice velkoknížectví,“ odpověděl Vchynský.

„Zdali pak se také v jejich tam jazyku znáte?“ ptal se Mazurský průvodce dále.

„Budouť tam lidé, kteří jazyku Polskému rozumějí,“ odtušil Bolebor.

„Sem tam, ano; leč vězte, že si vás každý Litvan prvé zrakem svým změří, nežli vám na pozdravení jazykem Polským odpoví.“

Pozaraziv se Bolebor nějakou dobu přemýšlel. Pamětliv totiž rady rybáře Mačievického nerad by byl zvědavost lidu Litevského zbytečně na sebe obracel. Jelikož na cestě zpozoroval, že vůdce jejich s mnohým Litvanem je potkávajícím v materském jazyku jeho velmi zběhle mluvil, a za ty tři dni jejich spolucestování ani na mysli, ani na mravu jeho nic příkrého, aneb jinak podezřelého na něm neseznal: tázal se ho, v duchu svém se ustanoviv, zdali by je dále provoditi, a snad celou jejich pouť zemí Litevskou s nimi konati nechtěl?

Mazur, který byl nemalou mzdu na den

s Boleborem vyjednal, a mimo to štědrotou jeho mnohého pokrmu se zúčastnil, jakéhož doma nikdy nezakusil, dlouho se nerozmýšlev volným k tomu se prohlásil, žádaje toliko, aby se rada jeho, kde se jí potřeba ukáže, nezavrhovala.

„Co proti zdravému rozumu nebočí, a místní okolnosti ve prospěch náš žádati budou: rád se tvým vědomostem v zemi mně zcela neznámé podrobím," odslovil Bolebor na otázku jeho.

„Nuže," pravil Mazur odhodlaně, jakoby povinnost vůdcovskou úplně na sebe přijav — „především je se nám o Litevský pokrov starati. Počíná se soumračiti, a tamto stojí krčma, tak čistá a účelná, jak si ji pocestný člověk na pomezí Litevském žádati může. Obvzláštní její ctnost jest ta, že tam za peníze všecko dostaneme. Kráčejte za mnou."

Tak promluviv, jakoby na ostruhy vzatý krokem zrychleným k rozlehlé, mechem porostlé chalupě pospíchal. Blížícího se především šest psů plemena vlčího jako šest roz-

kacených ďáblů přivítalo, kteří se naň s tak přemrštěným řvem vyřítili, že v tom štěkot těžko bylo rozeznati. Leč Mazur náš sukovitou holí svou několikrát máchnuv a několika psími jmeny, hrdla při tom nešetře, je pozdraviv, v krátkosti je zkrotil.

Vkročiv Bolebor do hostince myslil, že se v dobytčí stáji nachází. Na levé straně ležely v jednom koutě čtyry kozy potravu z prvního žaludka dobytou pilně přežvykujíce, v druhém pak koutě válela se na loži z mechu štětonosná domácí bahnice ohromné velikosti, a vůkol ní a přes ni, jakož i po ostatním prostoru běhalo dvanáct podsvinčat, bílých, černých i pestrobarevných, kterým v různém plesu laškujícím a hlasem diskantovým nemile prozpěvujícím blažená roditelka jejich svým hrochtavým basem přizvukovala.

Bolebora zarazil pronikavý puch, tak že se rychle po vedlejší nějaké jizbě ohlížel. Avšak průvodčí jeho na stůl ze dvou prken sbitý v pravém koutě ukázav k nemalé nespokojenosti jeho

oznámil, že tady zvláštní sednice pro vybranější hosti nestává.

„*He!* bradatý *Mušlíne!*“ — zvolal hlasem velitelským za sebe se obrátiv — „postarej se o tučnou večeři! Měj se chutě k tomu, ať je za hodinu na stole!“

„Můžete ji mít hned, nejste-li masožrouti,“ odvětil na to bradatý krčmář s kroužkovaným, sádlem či olejem napuštěným vlasem v rubáši až hnusně usmoleném.

„Maso*jedi* jsme, nikoli maso*žrouti*. Nemluv s námi jako se zadinou, leč jako s výražkem lidu pocestného, nechceš-li, abych tě i s tvou čtvernohou čeládkou z vlastního chléva vyprášil.“

„Huj! až budete platit, posoudím jste-li výražek.“

Tak pověděv Mušlín vzal s rohatiny ostrý nůž, a uchopiv kozu jednu za roh jal se ji ven táhnouti.

„Neslyšels, že chceme *tučnou* večeři? Chceš nás vařeným roštím krmit? Nevidíš, že má každý komár více tuku, nežli ta tvá koza?“

„Tučnějšího nic nemám, leda bych vám krávu zabil.“

„Nemáš tuto pěkná selata, která by také jako lucerny vyhlížela, kdyby's *ty* je měl na místě matky jejich krmiti?“

„Selata! Nevíš, že jsem poctivý, blahověrný žid? žebych se té nečistoty ani za hrad bohatýrský nedotekl?“

„Hoho! Proč pak tu nečistotu pod svou střechou chováš? Pročpak mezi ní chodíš, mezi ní spíš a se modlíš?“

„*Pro vás* to chovám, jižto byste krokodyla snědli, kdyby nebyl jedovatý.“

„Nuže!“ — obrátil se Mazur k staré babizně jako zmrzlý šípek scvrklé — „tedy *ty* se toho chop, a zapíchni jich něco. Jsi již přezralá Sára, tebe se přestoupení zákona Mojžíšova již nechytí.“

Leč židovský babec na něho se zaškarediv stranou se uklidil.

„Když není jináč“ — zvolal Mazur s mrzutou odhodlaností — „zastanu sám řezníka i kuchtíka!“ — Po těch slovech uchopil kaž-

dou rukou jedno podsvinče, a odkvapil s nimi do nádvoří.

Na pronikavý nářek nevinných čunčat za uši odnášených vzchopila se máti jejich, a s uchem nastaveným zuřivě vůkol sebe hleděla; leč vidouc četnou část dítek svých u veselém rejdu spokojně se opět uložila.

„Divím se,“ — chopil se *Buliš* za stolem nevrle slova — „že Milost tvá tak trpělivě ten záduch, tu nečistotu, ten mrekot a ten škvikot snášíš. Lépe by nám bylo v každé pastoušce přenocovati.“

„Nejlépe by nám na některém hradě mém bylo, kdybychom totiž chtěli, aby se o pohřbu našem řeklo, že jsme byli živi, abychom v zimě v teplé jizbě, v letě pak v zahradní besedě jedli a pili, a v prachových peřinách sobě hověli,“ odpověděl na to Bolebor nikoli bez trpké příchuti.

„Ach, nemyslil jsem tak,“ — proslovil Buliš pokorně odprošujíc. — „Co sobě Milost Tvá líbiti dáváš, je Bulišovi příjemný blahobyt. Avšak vím, že bychom s takovou horlivostí

nebyli se zbrojili, kdybychom byli věděli, že na místě bojů a hrdinských zápasů budeme, mlhou a bahnem *poselství* odbývati.“

„Mlč!“ — kázal Bolebor přísně — „Pros Boha Otce i Syna, aby nás nic horšího nepotkalo.“

Na to hlavu na draslavý stůl složiv trudomyslnosti uzdu povolil. Trápilo jej celou tou cestou, že mu král povinnost uložil, která se mu šlechetného, po skutcích a slavném jmenu prahnoucího jinocha zdála býti nehodna. Vycházeje z domu nadějí se kochal, že se buď nikdy, aneb zajisté na rytířství pasován se zlatou ostruhou navrátí; a nyní se vidí bez zbroje i bez štítu, beze všech příznaků vznešeného rodu svého v čele tří zbrojnošů do dalekých, nepřátelských krajin putovati, tak aby, šťastná-li hvězda s největší svou přízní jej provodí, u svém se navrácení slovo královské spokojenosti v nejvyšší odměnu dostal. Avšak jeho věrnost a spanilomyslnost vždycky ještě nad touto nespokojeností zvítězily, a tak ji také nyní zmuživ se překonal a se utišil.

Mezi tím byl Mazurský průvodce, našed

v kuchyni vodu vařící, podsvinčata opařil, a již také na velikém hliněném pekáči do trouby připravil, a právě se s velikou péčí tím zanášel, aby prohozeným sem tam suchým křoviskem dříví polenové v úplném roznícení udržel, když bradatý krčmář přiblíživ se k němu, následně jej oslovil: „Slyš, *Paseku!* známe se již několik let, to dobře víš?“

„To dobře vím, Mušlíne! ano,“ — odvětil Mazur práce své si hledě.

„Snad nevedeš ty cizince na Litvu?“

„Proč ne?“

„Právě tam připravují veliký svátek na oslavu boha svého *Svatovíta*, který vyšvihnuv se na bílého komoně svého proti jejich nepřátelům vyjel, a krále českého, největšího hubitele a násilníka, postrašil a zahnal.“

„Tím líp! Při té příležitosti něco tam uhlídáme, a snad že se nám také něco sváteč-ního jejich pirohu dostane.“

„Koho to provodíš? kdo jsou ti lidé?“

„Toť vidíš, že jsou Poláci.“

„Slyšel jsem je jazykem nepolským rozmlouvati.“

„Jakoby Polák nemohl cizím jazykem mluvit, zvláště ten, který za svým obchodem celým světem cestuje!“

„Má Mušlín hádat? že něco uhodne?“

„Hádej sám pro sebe, a nezdržuj mne od mé důležité práce. — Odejdi, dej misky na stůl, nože a vidličky, a povídám ti, at se se svým nejlepším medovcem vytasíš!“

„Obchodníci — obchodníci, pravil's, dobrý Paseku? Tit mi také dobře zaplatí?“

„Nejen krmě a nápoj, ale máš z nich ještě jiný, nemalý výdělek mít.“

„Výdělek? *nemalý* výdělek, pravíš? Prosím tě, dobrý Paseku! jaký pak výdělek?“

„Vždyt máš také obchod v obleku?“

„Jaký kdo chce. Litevský oblek, Livonský oblek, maloruský, velkoruský oblek, a všecko z brusu nový oblek.“

„Tedy nám přichystáš patero obleků *Litevských*, jakož i patero zdravých *koní*. Odejdi! moje selata jsou již červená, jako tvé de-

satero, přijdu s pekáčem v patách za tebou! — He! ještě něco!“

„Co pak, můj dobrý Paseku? co ještě poroučíš?“

„Právě, že se již několik let známe, je mi dobře povědomo, že v tobě dobré žíly není. Zůstaň při svém starém šmejdu, a kořisť z něho, co se ti nakořistit dá; ale chraň se s *lidským živobytím* šantročiti, slyšíš? s lidským živobytím, nechceš-li, abych tě přinutil, novou chalupu stavět, aneb život životem zaplatit. Pamatuj si to a odejdi!“

„Chalupu stavět, život životem platit, jaké jsou to divné nápady!“ mumlaje tak Mušlín odešel. —

Našemu kuchtíkovi večeře tím lépe chutnala, proto že s podivením viděl, kterak po obou selatech, jak pravíme, jen se chumel zatočil, z čehož on nemálo se pyšnil.

Na jeho rozkaz musel je krčmář na patro uvésti, kde do sena vonného se zahrabavše po krátké tiché modlitbě pevně usnuli.

II.

V první zábřesk jitra vyjelo z krčmy pět mladých Litvanů na malých, ale pružnonohých, trvanlivých koních. Mlha byla nadobyčejně hustá a šedivá, tak že naši Čechové průvodce svého nikoli zrakem, leč pouhým sluchem stopovati mohli.

„Jsme tady již na Litvě?“ — tázal se Vchynský Mazura.

„Právě jsme do ní vkročili,“ — odpověděl Pasek.

„Jaká to tady půda?“

„Co není bařinaté a zakysalé — toho ovšem velmi mnoho — je zajisté klasorodné, úrodností svou slynoucí.“

„Jací to lidé obývají v ní?“

„Aj, suroví, jako u nás, snad ještě o něco surovější; avšak počestní, dobromyslní, obzvláště příkladně pohostinští.“

„Avšak zapeklití pohané?“

„Chraňte se, aby vam slovo *pohan* z úst nevyklouzlo. Dle mínění jejich není lidu pravověrnějšího ve světě nad ně.“

„Jaká to zaslepenost, kterou světlu nebeskému proniknouti nelze! — V jaké pak to modly věří?“

„V pozemskolidské. Mají těch bohů a bůžků bez počtu, užitečných i škodlivých. Nejpřednější je *Svatovít.*“

„Tak slyším. Jaké pak vlastnosti jemu přisuzují?“

„V jeho rukou spočívá úroda země i hlad, jakož i vítězství na suchu i na moři.“

„Jakou to úctu jemu vzdávají?“

„Budeme prý zoční svědkové slavné jejich modloslužby. Připomínám, abyste zrakem lhostejným, jakoby domácím na všecko se dívali. Běda nám, zpozorují-li něco jinověrného na vás, znesvěceným stal by se tak jejich chrám.“

„Na štěstí snad tady zákon nekáže, aby jedenkaždý v obřadech chrámových se zúčastnil. Nemusím všecko viděti.“

V takový to způsob trval prozřetelný Bolebor po celý den ve vyptávání se na zvyky a mravy, na všecky zvláštnosti národu Litevského, a nemálo se znalosti a zběhlosti průvodce svého divil.

„Bohu budiž čest a chvála, vítr se osvědčí větrem!“ — zvolal k večeru Pasek, když se právě k nemalé vesnici blížili.

„Jakým to osvědčí se větrem?“ — ptal se Vchynský.

„Totiž nestálým. Polední si již dosti popanoval, a postupuje vládu protějšímu sousedu svému, řádnému to tímto časem panovníku. — Ejhle! tu nás vrata otevřená zovou ku známému hostiteli. Tady přenocujeme. Neopomiňte při vkročení několik polibků domácím jejich bůžkům poslati.

„Raději tam nepůjdu,“ — prohlásil se Bolebor koně svého zastaviv.

„Aj!“ — odhovořil Pasek — „Polibek

těm umouněným diblíkům vždycky můžete poslat, a myslit si při tom, že byste je vypoličkovali, kdybyste mohli a směli.“

Promluviv tak, rychlým poskokem do nádvoří veliké chalupy vrazil. Bolebor musel chtěj neb nechtěj za ním. Mladý zdejší hospodář vlídně je přijav a hojně nakrmiv, lože pohodlné jim připravil.

Když jítro probleskovalo, byli již opět na cestě. Radostně byl Bolebor překvapen, vida sklepení nebeské úplně nad sebou vyjasněné, a všecky mlhy a páry tak zaplašené, že po obzoru se ohlížeje darmo jejich stopu hledal. Ostrý ale čistý, kořenný vítr ovíval tváře jeho, a koně jejich vesele odřihujíce po zmrzlé dupali půdě.

„Aj!“ — zvolal Vchynský nemálo potěšen, — „jak čistí jsou koníci naši! Kdo z vás je v noci od podkovy až na vrch hlavy umýval?“

„Hostitel náš tak učinil,“ — odpověděl Pasek. — „Hostinská povinnost jeho nezahrnuje toliko hosta, ale i dobytče jeho. Přijede-li zejtra ke mně, bude mu rovné rovným nahraděno.“

V tom okamžení dojeli vrcholku nemalého návrší, na které již od samé vesnice zponenáhla vyjížděli, a před nimi objevila se na veliké rovině četná skupení lidských obydlí, jako pořadí včelních špalků v zahradě, mnohým vysokým stromovím lemovaná.

„Co jest to za město aneb velikou dědinu, co se před námi rozkládá?“ — tázal se Bolebor poněkud obradován průvodce svého.

„*Vilno* jest to, smutný, čili bohdá utěšený cíl putování vašeho.“

„Což ta bohatýrská, velikolepá budova, která se u prostřed nad městem vznáší? Vidím tam mnohé cimbuří, vysoké věže a báně, a všecko to ranním sluncem tak ozdobně pozlacené, jakoby to v jednom ohni stálo.“

„Jest to hrad nádherný, který sobě velkokníže *Gedymín* před osmnácti lety dostavěl. Leč nevznáší se nad městem, jak se nám odtud zdá; ale stojí dva hony za městem na vysokém chlumu, který zámeckou horou se nazývá.“

„Tam pak na levé straně, jakoby z lesíku

blesknavý chochol taktéž pyšného stavení vyhlédá?“

„Nejpřednější to chrám v Svatovítově háji.“

„Toho se budem co možná vzdalovati.“

Po těchto slovech Bolebor se zamlčel. Nikdy nepoznalá úzkosť prsa mu sevřela, a všecky jeho pomysly, od zevnějška je odtrhnuvši, do vnitra přestěhovala. Důležité místo, kde nepříjemný osud jeho rozhodnouti se musel, ve stkvělém rouchu jarního jitra před ním leželo. Kdyby byl taktéž veliké řady nepřátelského *vojska* před sebou viděl, byl by se s tlukoucím srdcem, nikoli ale s tak odporným citem k němu blížil. Tichá jeho rozmyslnost, kterou sobě celou tou cestou byl zachoval, počala jakési nepokojné roztržitosti ustupovat, a všeliká možná nebezpečí, s kterými se brzo potkati měl, která však od pohrom válečných daleko se lišila, na mysli mu tanula. Zmocniv se násilně obyčejné své sebepřítomnosti koníka jarého na ostruhy vzal, a krokem zrychleným k cíli své pouti pospíchal.

Když byl Pasek ve Vilně v stavení jakémsi,

které hostinci v Čechách nepodobné nebylo, koníky zapěněné ujeslil a soucestníky své ve zvláštní jizbě ubytoval, tázal se Bolebora, zdali by mu, jsa v městě tom dobře povědom, dále ještě mohl býti služebným?

„Jest prý tu jakýsi *žrec*, čili obětník, jmenem *Kryvín*,“ — odslovil mu na to Vchynský, jemuž to Pasekovo nabídnutí velmi vhod bylo, — „s kterým bych především rád mluvil.“

„Aha! to jest ten dreptavý staroch, který tobě svatotajemné obřady povolání svého za pohár dobrého medovce vyzradí. Pojď se mnou, vím, kde jej najdeme.“

Vyšel s ním za město, vedl jej chodníkem as pětipalcovnými prkny vydlážděným z příma k háji Svatovítovu. Okolo háje toho bylo více nízkých, pozadím svým do háje zabíhajících budov, jejichžto nevysoká průčelí tam, kde na obydlích loveckých jelení parohy upevněny bývají, kamenými, k ohromnému krahuji podobnými sochami ozdobena byla.

Na zatlučení opětované otevřely se jedny dvéře, za nimi pak zjevil se zavalitý trpaslík hlavu

maje v jakousi šedivou kukli zahalenou, tak že mu z ní toliko zrzavé oči, široký nos a hořejší čelist s několika zpukřelými zuby poněkud vykukovaly.

Obluda tato málem slov s Pasekem se domluvivši kynutím ruky Boleboru sledovati kázala, a vedla jej úzkou, tmavou, křivolakou chodbou, která v našem, zajisté smělomyslném jinochu tím více jakousi úzkostlivou zvědavost budila, proto že jej brzo šumot ječícímu potoku, brzo rachot bučícímu hromu se podobající vzájemně provázely.

Konečně otevřely se dvéře, a Bolebor vešel do světlé, nízké, podlouhlé jizby, jejížto jakoby v skále tesané stěny třemi řadami sošek, dílem tvář lidskou, dílem čtvernohou zvěř, dílem pak dravé ptactvo představujících, opatřeny byly.

U okna stromovím zastíněného, odkud úzkým rovným průklestem k hlavnímu chrámu viděti bylo, seděl as sedmdesátiletý stařec v dlouhém, před mnoha lety snad velmi skvostném, nyní však úplně ošumělém oděvu. Hlava

byla lysá, hrubý jeho obličej svraskalý, vous hustý, šedivý a nadobyčejně dlouhý.

Přesvědčiv se Bolebor, že trpaslík za dveřmi zavřenými zůstal, přikročil s úctou k starochovi, a vyňav z roucha polovici zlatého prstenu, jemu ji s pozdravením v jazyku polském podal.

Stařec se náramně ulekl, bledá jeho tvář ještě více zbledla. Jako vyděšený se vzchopil se sedadla svého, chtě pokročiti, leč zachvěly se nohy pod ním, tak že se stolu držeti musel, aby neklesl. Po nějakém zápasu s úžasem svým zpřímil poněkud vysokou postavu svou, a dvéře uvnitř zastrčiv, Bolebora pak za ruku uchopiv do vedlejší jakési jeskyně jej táhl, kde se s ním v nejzadnějším koutě uměstil.

„Velikých to přestupků musils se vevlasti své dočiniti, že tebe král *Jan* v tato místa poslal!“ — jal se po těžkém oddechnutí jazykem taktéž polským, avšak dreptavým a drsnatým mluviti. — „Kdyby byl doma tobě svaly těla vlákno vláknem rozervati dal, lehčejší by's smrtí byl umřel.“

„Neposýlát mne Jasný můj král na jatky ani na popraviště,“ odslovil na to Vchynský neohroženě. — „Volení mé osoby k tomuto poselství jest znamenitý důkaz nejmilostivější důvěry jeho, z které se velice pyšním. Pakli ale, načež Jasnost Jeho zajisté nepomyslil, se smrtí neprominutelnou potkati se tady mám, přesvědčíš se, ctihodný muži! že jako syn rekovného šlechtice umírati budu.“

„Avšak věz, že smrt tvá otrocká čili bohatýrská i také mne na hanebnou hranici uvrhne,“ odvětil staroch, zatrudiv se, hlasem draslavým a třesutým. Na to přikročiv k malému oknu z jakési tajemné skrýše částku zlatého prstenu vyňal, a obě polovice bedlivě porovnával. — „A co *chce* ještě ode mne Český král? Neprosil, nezapřisahal jsem jej, aby zapomněl, že jsem kdy mezi živými býval? Jak věděl, že jsem smrti storamené dluh svůj ještě nezaplatil? Za někdejší dary jeho, vlast a bohy své zradiv, dosti velikou službu jsem mu prokázal.“

„Nežádát on důležitou sobě zprávu za ně-

kdejší dary; leč za dar, který tobě v této skříncе nově posýlá.“ — S tímto slovem skřínku mu podal, po které Kryvin dychtivě sáhl, a otevřev žádostivě prohlížel. „Skvostné to kameny, královský dar!“ — mumlal mezi zuby, na to pak skřínku do skrýše své zahrabav k Boleboru se obrátil a promluvil řka: „Nuž, a jaké to nové služby žádá ode mne Český král?“

„Máš mi pověděti, kde šlechtičnu *Olgu* najdu.“

„Nic více?“

„Máš jí raditi a ji přemluviti, aby opustivši vlast se svým osmiletým dítkem do Čech se mnou na cestu se vydala.“

„Král tvůj dobře ví, že tady *Olgu* pod ochranou a pod dozorstvím Slezského rytíře, sluhy svého, nechal. Kdyby *Olga* po něm dychtila, zajisté by ji dozorce tento již dávno byl k němu provodil.“

„Přičiním se, seč budu, jenom mi nynější sídlo ženy té oznam.“

„Jest tomu již sedm roků, co se *Olga* s rytířem Slezským do dřívější stolice knížat

Litevských přesídlila. Stolice ta slove *Troki*, tam ji najdeš, jest-li ještě živa. Tam se vyptáš na žrece *Bolgara*, který jest s *Olgou* spřízněný.“

„Kde mám to místo hledati?“

„Kdo ke mně až cestu tobě ukázal, tam tě také provodí. Avšak měj se ostražitě, žádnému se nesvěřuj, pamatuj pak, kdyby se projevilo, že nejsi našinec, že jiná božství blahoslavíš, a že jsem s tebou v tomto svém bytu mluvil a jednal: vyhledal's mne za příčinou k národním bohům našim se obrácení.“

„Bolebor z Vchynic nikdy v tento smysl mluviti nebude,“ prohlásil se jinoch náš s největší ošklivostí. — „Boha nejvyššího a Syna jeho nejsvětějšího pro žádný prospěch vezdejší ani na oko nezapru, volím raději každou smrtí umřít, kterou ukrutnost vaše vymyslí.“

„Avšak vyřkneš,“ — osopil se naň lysý obětník, hubené prsty co krkavec drápy na tvář jeho napínaje — „že's hledal u mne povolení, aby's jako pocestný obchodník posvátný náš chrám směl prohlédnouti!“

„Ačkoli i toto bude lež Bohu se rouhající, slibuji, že v čas největší nouze jen proto k ní se přiznám, abys králi a pánu mému ještě dále mohl sloužiti.“

„Nuže nastup zpáteční svou cestu z bytu mého tebou poskvrněného!“ — Prosloviv tak, sám jej vedl chodbou světla prázdnou až k vchodu zevnějšímu, tam pak trpaslíku otvírajícímu kázal tvářnost jinocha toho dobře si pamatovati, a nikdy již přes práh bytu jeho jej nepouštěti.

Posilniv pokrmem i nápojem sebe i lid svůj ještě tím dnem Vchynský na cestu se vydal, na které se mu nic jiného, čtenáře naše zajímavého nepřihodilo, nežli že pravou vlastnost průvodce svého poznal. Vida totiž *Pasek*, že v druhý den z rána Bolebor v myšlénkách zahluben od družiny své se odtrhnuv asi padesát kroků před nimi se drží, pobídl koně svého, a dohoniv ho oslovil jej, řka: „Nelíbí se mi, že tobě právě se zdejšími *obětníky* jednati jest. Kdybychom byli na zpáteční cestě přes Němen, blahoslavil bych tebe, že's hla-

dovému ještěru z hrdla vyvázl. Leč tato jižní dráha vede nás do starého domova dvou- i čtvernohých vlků, kterým bys se měl zdaleka vyhnouti.“

„*Musím* tam!“ odvětil Vchynský — „a kdybych se samou dravou zvěří potkávati se měl. Avšak můžeš-li mne s některým větším nebezpečím tady na mne čekajícím seznámiti, učiň tak, ať se na ně mužně připravím.“

„Hrubě bych musel povinnost svou porušiti. Co po Litvě kráčíme, vzbuzuje mne závazek můj, odbojně proti tobě vystoupiti; šlechetná tvá osobnost nad veškerou zbraní mou zvítězuje. Když jsme vjeli do Vilna, mnohem více, nežli ty, obával, ba třásl jsem se, aby někdo zrakem svým zakuklení naše nepronikl.“

„O jaké to povinnosti, o jakém to závazku mluvíš? *Mně's* se, tuším, zavázal, že mně věrným a počestným nejen vůdcem ale i raditelem budeš, — nejsem sobě vědom, že bych k porušení svazku toho byl ti zavdal příčiny.“

„Když jsme z domova mého vycházeli,

nepomyslil jsem, v jaký to těžký zápas se pouštím, že se totiž jedna povinnost s druhou tak ostře bude křižovati.“

„Přijímaje tedy *tuto* povinnost byl jsi již jinou, a sice této odpornou opoután?“

„Kterou jsem po dědovi i po otci svém zdědil.“

„Nechceš-li ji jmenovati, neměl's o ní ani slova ztratiti.“

„Litvané od západu, zvláště pak od Čechů od věků již válečné nájezdy zakoušejíce, mezi našinci tam až po Vislu zvědy své v nemalém žoldu mají —“

„A ty's takový zvěd! Litvané vám platí, abyste jim výpravy válečné proti nim se hrnoucí oznamovali, nikoli ale jednotlivé pocestníky vydávali, kteří jsou zbraní proti šelmám a zákeřníkům, nikoli ale proti jejich bezpečnosti opatřeni.“

„Nevím jednak, jak přátelsky co pocestníci s nimi smýšlíte, jednajíce s Kryvínem, spoluzemcům svým již dávno podezřelým; jed-

nak by ale i jednotliví pocestníci pomstě jejich právě vhod přišli.“

„Pomstě jejich?“

„Na poděkování, že *Svatovít* přival krále Českého nadpřirozenou povětrností tak zázračně odvrátil, budou tyto dni veliký svátek slaviti, ku kteréžto slavnosti několik mužů Českých nanejvýš sobě žádají, ježto by bohu svému vděčně obětovali. — Hoj! aby tě pekelná saně!“

„Co vidíš? co se stalo? Tu se blížíme k městu? Jest to druhý náš cíl?“

„Město *Troki*, ano! Avšak vidím tamto žida Mušlína z něho vybíhati. Jste již zrazeni! Ten Jidáš neměl na tom dosti, že's mu večeři jeho tak bohatě zaplatil, sáhl také po veliké odměně, kterou Litvané tomu slíbili, kdo jim České muže oznámí.“

„Jak může žid věděti a jistiti, že jsme Čechové?“

„Sami jste se mu tak prohlásili, v jeho tam chlévě jazykem materským rozmlouvajíce. Ale počkej, Mušlíne! Co jsem ti slíbil, nále-

žitě vyplním. Z příbytku, z dobytka a ze všeho, co tvého jest, zůstane ti tolik popele, co by's zlořečenou hlavu svou smutečně poprášil. Ta Galilejská lakota všeho umí použiti! Zajisté sto mužů rozešlo se do Gdánska a jinam mezi bojovné rytíře, kde vždycky několik Českých korouhví vlaje, a vsadil bych, že se jich tam hodná hrstka v konopí utopila, a že se žádnému nepoštěstilo, a ten bradatý kozel má se z odměny radovat, kterou jsem ja z milosrdenství opovrhl? — Nuž co teď? Nechme město městem, a pusťme se za židem, ať do rána přes Němen dorazíme.“

„Pravil jsem ti, že svou pouť úplně vykonati musím.“

„Tedy's přišel do Litvy, aby's se tady mučedlníkem stal?“

„Staň se, bude-li tak vůle Boží, ačkoli bych raději na bojišti ducha vypustil. Avšak kdo s Bohem, Bůh s ním.“

„Tedy vyzvu lid tvůj, aby tě svázal, a násilně tebe z této krvavé země vystěhoval.“

„Marné bylo by tvé úsilí; spíše se tyto

mé prsty proti mně spiknou, nežli věrný můj sluha ruku na mne vztáhne.“

„Tu jest cesta do města. Mečem opásán do něho vkročíš, *z něho* buď nikdy aneb v okovech půjdeš.“

Neodsloviv na to bodl Vchynský koně, a plným tryskem do města cválal. Ku podivu jeho přihnal se Pasek za ním, a v krčmě jakési všecky čtyři uměstiv, a Boleborovi poradiv, aby žrece Bolgara u zdejšího chrámu hledal, přijal slíbenou mu mzdu, a s soucestníky svými na vždycky se rozloučil.

Hodinu na to vidíme již posla králova přes práh žrece *Bolgara*, jarého to ještě muže s smědým, hubeným obličejem, kročiti.

„Vrať se, cizinče, s mravem naším neznámý!“ — oslovil jej obětník sotva vkročivšího, — „a tuto svou zbraň u mého vrátníka odlož. Mírolibný stav můj zapovídá mi pod střechou tou bohům zasvěcenou s ozbrojeným mužem mluviti.“

Bolebor nějakou dobu se rozmýšlev odešel a brzo na to bezbranný se vrátil.

„Nyní mně ohlas žádost svou,“ kázal Bolgar; Vchynský pak mu v krátkosti vysvětlil, čeho jest žádostiv.

„Nebylo tedy zištné zrady zapotřebí, když se sám udáváš. Kdo tě odkázal ke mně?“

„Nižádný“ — odslovil Vchynský po krátkém rozmýšlení. — „Po mnohém se doptávání řeklo se mi, že jsi s *Olgou* spřízněný.“

„Budešt pak věděti, jakého stavu, jakého věku a jakého pohlaví byli, kdo ti tak řekli?“

„Neznal jsem a nevšiml jsem si žádného, jak se samo sebou rozumí.“

„Posýlá tě král Český sám?“

„Tak jest. Důkaz toho budiž tento skvostný dar z vlastní ruky královské pochodící.“ — Tak prosloviv podal mu sošku z ryzího zlata, boha Svatovíta představující.

„Tvůj král jest pod střechou svou nad míru snášelivý, nábožensky velmi lhostejný. Musilt by dlouho čekati, až bych já mu křížek, nechat dřevěný, v dar poslal. Avšak za jeho úctu povinna se cítím, žádanou zprávu neodepříti. Věz tedy, že šlechtična *Olga* před

pěti lety s dítkem svým zmizela, a že marné bylo všecko mé po ní pátrání a ji stopování. — Král Český tedy s nepořízenou do svých zemí se navrátil?“

„Prohlásil se, že tak učiní.“

„Hlavní jeho účel byla tedy *Olga*, bývalá tady jeho milenka; chrámy naše bořiti, bohy naše nohama šlapati a lid náš jako stáda vražditi byl by jen tak při příležitosti kázal? Zlořečeny buďtež války jeho zhoubonosné! Zlořečeni vy otročtí poslové jeho, jižto jste se zjevy výstražnými obrátiti nedali, a přišli jste v ranách našich nezamřených se rýpati! — Avšak ty's již obět bohům věnovaná, nesluší se, tvář tvou slovem hněvu lidského znesvěcovati.“

Na to obrátil se k oknu, a na jeho tam pokynutí přispěchali čtyři chrámní sluhové, muži nevšední vysokosti v oděvu napolo kněžském, napolo vojenském.

„Odveďte posla toho odbojných vrahů našich do vazby chrámové, tam pak jej myjte,

a první obřad s obětí zabitnou vykonejte,“ — kázal žrec Bolgar s úřední důstojností.

„Nezapomínej, zaslepený obětníku! že před tebou tichý, bezbranný poslanec velikého krále stojí,“ — proslovil Bolebor hlasem mírným, ale varovným.

„Neodvažuj se vlastnost muže ctihodného kárně posuzovati, jinochu! na jehož bradě teprv čmejří se vystřeluje. Jsi poslanec krále *nepřátelského*, na *vyzvídky* sem vyslán, tak aby's dary zlatými k budoucí porobě naší cestu razil. Avšak tehdáž dosti na tom, že jsi *Čech*, ačtě by nám Gdánský křižovník platnější byl a milejší. Odejdi v pokoji, rozvažuj pak, že smrtí spasnou, blahoslavenou zemřeš, odevzdán buda bohům v náručí.“

„Jsem ve vašich okovech,“ — pravil Vchynský nábožným svým vědomím oduševněn; — „avšak rozpadnou se jako setlelé roucho tyto okovy, dá-li Bůh Trojjediný svatou svou milost a pomoc.“

Po těchto slovech s chrámními služebníky odešel.

„Ukáže se, jakého to božství vláda jest mocnější!“ — volal za ním žrec, a volným krokem obět svou následoval.

Jak byl vůdce *Pasek* předpověděl, tak se také stalo. Za prvního břesku denního rozmračování vidíme nešťastné své Čechy do Vilna se vraceti. Lehkými, ano lesknavými, avšak pevnými okovy spoutáni, kráčeli u prostřed dvanáctera sluhů chrámových jakoby do bitvy strašně ozbrojených, kteří hlavy tlusté zeleným chvojím majíce ověnčeny slavnostným rouchem a velebnou službou svou nemálo se pyšnili.

„Kéž bych jim povětří jedem mohl napustit, těm belzebubníkům!“ — zamumlal *Chusník* v jazyku mateřském zrakem škaredým na strážné lancouchy pohlížeje.

„Z těchto Šavlů nenaděláš kletbou svou Pavlů,“ — odvětil na to Vchynský ku křesťanské pokoře a trpělivosti napomínaje.

„Na cizí kůži snadno bubnovati!“ — vyvolal *Rusín* hlasem sršlavým.

„Ano!“ — ozval se *Buliš* taktéž rozjařen —

„Vlk spolkne jehně bez obřadu a bez vysvěcení, a je tedy mnohem milosrdnější!“

„Bolí mne“ — promluvil Bolebor dobromyslně — „vidoucího, že v tomto stavu svém obraz Boha ukřižovaného nemajíce na mysli do svaté vůle jeho se neodevzdáváte. K Němu se obracejte, jenž kázal, aby z temnosti světlo se zablesklo, jenž ani Daniele ve lví jámě ani Ezechiele mezi ještěry neopustil. V Něho skládejte důvěru svou, a přesvědčení mějte, není-li to předřízení Jeho, abychom tu nebeskou víru svou krví osvědčili, že zkamení ruka obětníkova, a nůž jeho v zetlelé dřevo se obrátí.“

Na to zbrojnoši jeho utišivše se celou cestou k cíli krvavému ani stesku nevydali.

III.

V pátý den na to — snad ten nejmrazivější v této zimě byl tento den — bylo Vilno jako vymřelé, avšak ve všech částích svých svátečně ozdobené. Všechen lid městský i vůkolní byl v hlavním, velice prostorném chrámu Svatovítově, dílem také ve velikém předchrámí skvostnými plachtami obvěšeném těsně nahromaděn. U prostřed chrámu velkolepého stála beze všeho podstavku na podlaze socha *Svatovíta*, zvýší lidského leč obrovského zrůstu se čtyřmi hlavami do čtyř úhlů světa hledícími na čtyřech to šíjích od sebe oddělených s bradami oholenými, s vlasy ostřiženými. V pravé ruce držel ohromný, kroužený, pestrými kameny a kovy vykládaný roh — který prý

žrecové každoročně vínem naplňovali, — levou ruku v oblouk ohnutou o bok měl podepřenou. Řásný jeho oděv k lýtku až splýval, u pravé pak nohy stál velikánský meč, jehožto pošva i rukověť stříbrem byly obloženy. Že pak svého Svatovíta jako boha nájezdníka a bojovníka velebili, zasvěcen mu také zvláštní co sníh bílý kůň, jehožto uzda a sedlo se zlatým střemenem u souměrné velikosti vedlé sochy na podstavcích ležely.

Po obou stranách chrámových ku straně severní byly dlouhé stolice, v nich pak sedadla pro jednotlivé osoby přepažená, na kterýchžto sedadlech muži a ženy nejčelnějších rodů a stavů — tyto v levo, oni v pravo — se uměstili.

Před sochou stál *veliký žrec* v rouchu ze zlata a hedbáví tkaném, tom nejskvostnějším. Za ním stálo v jedné řadě dvanáct jiných obětníků, taktéž v oděvu slavnostném, mezi nimi známý nám již *Kryvín*. Před těmito stáli s duší celou k Bohu svému pozdviženou naši Čechové v okovech stříbrných, v

oděvu lehkém, obětním, hlavy majíce až na obličej zeleným chvojím obalené, moukou jakousi posypané.

Když byli sluhové chrámoví slovem hlasitým úplné ticho po celém chrámu zjednali, jal se žrec veliký s rukama k soše pozdviženýma modliti se takto: „Bože bohův! ty, jenž nekonečnou vládu nad zemí i nad člověkem máš, ctitele své všeho dobra hojným množstvím daruješ, zvláště ale tento národ svaté Litvy, jako dítko sobě nejmilejší pěstuješ a celuješ! Neviditelně vyjel jsi proti zhoubcům na komoni posvátném, kázal's teplým větrům dýchat, oblakům pak bez přestání dštíti, až se v moře naše řeky, v jezera pak naše nivy proměnily, a dech životní nepřátelům žravým jedem naplnily. I slavíme dnes, tyto tvé velké dobročiny svátečně my oslavujem, a neznajíce darů tebe dostojnějších čtvero Čechův, tvých i našich odbojníků, v kouřící se jejich krvi tobě obětujem, jakožto's sám duše jejich zaslepil, a zaslepené v ruce naše odevzdal!“

Domodliv se nůž žertevný z drahé pošvy

vytasil a ve víně v rohu Svatovítovu jej omočiv kázal žreci Kryvínovi, jakožto obětníku nejstaršímu, aby žertvy k obětování přichystané vypoutal.

Staroch Kryvín, jenž tu bez toho stál na celém těle se chvěje, rozkazu toho náramně se ulekl. Chtěl něco odsloviti, leč nemohl rtoma třesutýma ani slova vypraviti. I přikročil k Boleboru, okovu jeho chtě se dotýkati, avšak v tom okamžení mrtvicí poražen prudkým pádem na zemi se sřítil, tak aby již nikdy nepovstal. Veliký žrec ale, jakoby jen nepatrná závada byla se stala, zatrudiv se, na jiného obětníka pokynul, který v kratičké době Čechy naše vypoutal.

V tom se stal v chrámě veliký ruch; hřímavé výkřiky: „Požár! celé město hoří! Nepřátelé! křižovníci!“ ze zevnějška čím dál tím víc sem doráželi; lid jeden na druhém do chrámu vtěsnaný počal se do dveří hlavních i obou postranných násilně tlačiti; žal, kvěl, úpění, stesky a stenání uvnitř; bitevní ryk, hřmot, jekot a vítězné jásání kolkol celého

chrámu — to všecko lid ven se hrnoucí děsem a hrůzou omračovalo, tak že na polo mrtvý jedenkaždý z chrámu vyvázl, jen aby jej venku zuřící nepřítel jako ovci vraždil a porážel.

U prostřed toho třesku a vřesku jediný žrec veliký zůstal nezhrozený na svém místě státi. „A kdyby šípy ohnivými na mne se dštilo!“ — vyvolal, a levou rukou Bolebora se chopiv na stůl obětní strhnouti jej usiloval, tak aby břitkým nožem krk jemu rozříznuv zamýšlenou obět vykonal. Leč rozpoutaný jinoch, který bez přestání v pomoc Boží doufaje ani v tomto hrůzy plném okamžení sebepřítomnost neztratil, bujarou svou silou vraha svého od sebe odklestil, a nůž mu z pravé ruky vyrvav vlastní jeho krk jím rozsekl, tak že nejvyšší ten obětník, svatost a pýcha svého národa, s brokátem krví zbroceným na zemi se skotil.

To uzřevše služební druhové jeho jako veverky na boha Svatovíta se vyšvihli, a hlavy jeho pěstmi odrazivše, kus po kusu jej bourali. *Chusník* skvostný jeho roh v ruce drže: „Jak

mně již třetí den v krku prahne," pravil; „předce bych raději plamen polykal, než bych se z tvého vína napil." — Pověděv drahým tím klenotem, zmámeného národu svatoborem, o kamennou podlahu uhodil, tak že se na tisíc kousků roztřískl. Tak veliká byla těchto tří zbrojnošů horlivost ku pomstě za strachy vytrpené, všecko vůkol sebe ničiti a bořiti, že ačkoli po stříbře a zlatě a skvostných kamenech šlapali, ani na to nepomyslili, z kořisti této něco sobě přivlastniti.

Mezi tím Bolebor vůkol sebe se ohlížeje, a o věcech náhle se tu udávajících svědomitě přemýšleje, nad kvělem a chropotem umírajících nemálo užasl a ztrnul. „Bylať to pomoc v nejvyšší nouzi," — pravil sám k sobě — „avšak nepravá to cesta, ukrutný to prostředek ctitele zjednati kříži spasitelnému!"

Tak pomysliv jal se z chrámu vykročiti téměř vyprázdněného, an tu v čele lidu bojovného *Jarloch*, podmistr řádu Německého, velikým návalem se vřítil. Zároveň s ním vnikl as třidcetiletý, blahotvárný vojín, na kte-

rémž Vchynský podlé roucha, jeho barvy, a podlé zbroje na první pohled českého šlechtice poznal.

„Přišli jsme v pravý čas, jinochu!“ — oslovil *Jarloch* divícího se Bolebora. — „Věděli jsme, že tu křesťanské oběti nožem pohanským krváceti mají, o malou dobu později, byli byste vykrváceli, jak vidím. — Dej mu své roucho!“ — obrátil se k mladému vojínovi, druhu svému, — „svou zbroj i svou zbraň. Těchto několik starců ušetříte,“ — okázal na lid v chrámu ještě pozůstalý po celém těle se třesoucí — „leč s celou zuřivostí na tuto budovu se obořítе. Neodejdem z Vilna, pokud celého kamene z tohoto chrámu, a jediného stromu z jeho háje bude stávati. — Jak sem přicházíš,“ — obrátil se opět k Boleborovi — „budeš mi v době odpočinku vypravovati. Vidím nyní šlechetného zbrojence před sebou, a shodně z toho soudím, že tobě lépe meč, nežli kramářský loket, aneb jakého nástroje v povolání svém jsi užíval, bude slušeti. Pojď, veliká práce ve Vilně na nás ještě čeká.“ — Pověděv

Bolebora za ruku uchopil a z chrámu s ním odešel. *Buliš* a druhové jeho odspěchali za nimi.

V tom okamžení stál Český s Jarlochem sem přikvapivší bojovník, v jehožto skvostné zbroji muž rodu vznešeného se projevoval, v popředí chrámu sám a sám, divovábným předmětem tam jakoby přičarován. Z dlouhých totiž stolic nejvyšší šlechta Vilenská obojího pohlaví zvláštním tam vchodem byla se také vytratila, jediná toliko osoba ženská na levé straně na svém místě zůstala státi, s tváří jakoby mramorovou na všecko, co se před ní a vůkol ní dělo, lhostejně se dívajíc. Byla to dívka v oděvu nádherném, zrostu ztepilého, obličeje rysy ušlechtilými se vyznačujícího. Mohlať to býti její dvadcátá zima, v které se nyní nacházela.

„Dívko!“ oslovil ji vojín z omamu svého se vypracovav. — „Což nejsi Litvanka ani jakákoli jiná pohanka, že tak netečně na tyto hrůzy můžeš se dívati?“

„Ani pohanka ani křesťanka,“ — odslo-

vila dívka, která jsouc dcera bratra velkoknížete *Jasena* se jmenovala.

„Ó vysvětli temnou tuto pohádku!“

„Co desítileté dítko křestem svatým posvěcenou do lůna církve křesťanské mne přijali, do něhož i rodiče moji na radu krále Českého, dobromyslně, jak se zdálo, se uchýlili. Daný mi pěstoun, sluha kříže, útlá zrnka nauky Kristovy do dětinských prsou mých vséval; leč nepočala se ještě klíčiti, když rodiče moji, ačkoli již pokřestěni, od víry svaté opět odpadli, a učitel můj obětníkem naším u mých nohou byl zavražděn. Pohledem tímto hrůzyplným počala zrnka v prsou mých mohutně se klíčiti, a plod blažitelný zrostu jejich jasný zůstal oku duševnímu, spasné totiž, a však jediné naučení, víra Kristova že jest víra lásky, víra míru, víra volného, milostného úvazku mezi vším lidem, mezi dítkami a jejich roditeli. Mimo tento světlý paprslek tápám ve tmách dýmu plných, co den více a více po plném světle prahne duše má, tak že chci doživotně tvora ctíti a milovati, jenžto

mne Krista a nebeské vlastnosti Jeho znáti naučí.“

„O podej mi ruky, dívko tady zahozená! Prchni a sleduj mne z této země divé zaslepenosti, dovedu tě, stálý tvůj přítel a ochránce, tam, kde se tvá ušlechtilá žízeň po seznání pravého Boha dostatečně uhasí.“

„Tu jest má ruka, muži neznámý! Slib mně, že mne co *sestru* svou chceš chrániti a o mne se starati, a že mne jen co učedlnici nauky Kristovy s sebou odvádíš. Nemysli na svazek manželský, jímžto by's mne k sobě aneb k jinému muži proti mé vůli a náklonnosti připoutal. Neboť věz, že bych raději ještě měsíce a léta na vaše učitele víry spásy plné tady čekala, než-li bych rodiče své opustila, kdyby mne, co nevolnici, k sňatku s mužem nenáviděným nechtěli nutiti.“

„Pocházím ze země, kde muž, zvláště urozený, slibu učiněného nikdy nezruší, a pročež se k slibu neodhodlám, jemuž bych snad mužně a statečně nemohl dostáti. Slibuji ti ale slibem svatosvatým, že ctíti a stříci budu

panenskou čistotu tvou, a nikdy tebe k sňatku manželskému ani nutiti ani zaluzovati nebudu. — Avšak pokročme, není tady dalšího námstání. Slyšíš a vidíš, že trámové chrámu hořícího nad námi se jiskří a praskají.“

Po těchto slovech za ruku ji vzav z chrámu pospíchal. Jasena ale povolně a zcela odhodlaně jej sledovala. Oznámiv tak *Jarlochovi*, jakožto vůdci výpravy té přednějšímu, bez odkladu se vším svým lidem Českým v pochod se dal, a nájezdy nepřátelské, které se zde onde v Litvě ještě na něho učinili, rekovně přebojovav, krásnou družku svou až do Gdánska šťastně provodil.

Odevzdav ji mniškám sv. Kláry, po krátkém odpočinku k vojsku svému na zpáteční cestu se vydal, nepomysliv, že se až v *Livonsku* s těmito svými spolubojovníky sejde. Až tam se totiž Jarloch s křižáky svými odvážil, když byl Litvu a Kursko vítězně prošel, dráhu svou zhoubnou všudy vraždou, ohněm a plenem znamenaje.

Avšak tady úplná zima, která čím více

se tehdáž opozdila, tím zuřivěji větřila, nemile mu připomenula, že ve vášni své více k severu se přiblížil, nežli se tímto časem přiblížiti měl. Proti tomuto pohanu a nepříteli zbraně nemaje, tady pak se ubytovat a povětří teplejšího očekávat nemoha, trpělivě nutnosti se poddal, a pochod zpáteční nastoupil.

Leč pochod tento nebyl tak čerstvý, ani tak snadný, jako prvější z jedné země do druhé. Obyvatelé krajin těchto z děsné té hrůzy, kterou prvé překvapeni byli, zponenáhla se probudili, a sjednotivše se obvyklé zbraně se chopili. Tuhý, krvavý boj bylo křižákům našim každodenně podstupovati, s nedostatkem potravy a přístřešku krušně se potýkati.

Největší a nejzuřivější odpor našli ale v Litvě jimi nanejvýš trýzněné a rozdrážděné. S velikou ztrátou lidu, s těly bez výminky více méně raněnými, zimou, hladem, ustavičnou trampotou umořeni dostali se konečně přes Němen, krvavými meči Litvanův až přes jeho ledové mosty stíháni a doprovázeni.

Tu měl Bolebor Vchynský teprv čas ce-

lou svou pouť z Hnězdna až v tato známá mu již místa zrakem duševním přehlédnouti; tu se mu teprv obsah a váha slov králových s celým svým významem objasnily.

„Pošlu tebe na cestu,“ — pravil k němu poselství to přijímajícímu — „kde budeš moci smělost, vytrvalost, a snad také *rekovnost* svou osvědčit.“

„*Domácí* rekovnost budu snad moci osvědčit,“ mluvíval na tamější cestě sám k sobě, „potkají-li se příkoří, klopoty a neduhy se mnou; avšak, žel! přesvědčení nebude mi souzeno, zdali jaký zárodek rekovnosti *válečné* ve mně, anebo to jen sypká, bezjadrná snaha, jako pštrosa žádost k lítání, mne rozněcuje. Touhu nepřekonatelnou, štít erbovný a přílbu s chocholem sobě vydobyti, musím v sobě potlačiti, a na jiný, snad velmi vzdálený čas ji odkázati!“ —

A, ejhle! jak dobrá příležitost se mu podala, prvotinkami válečného povolání chvalně a jasně se vykázati! Každý den tahu toho bojovného skutkem hrdinským naznačil; nejeden-

krát s oddělením svým tak byl nepřítelem zavřen a sevřen, že druhové jeho jen zajetí aneb úplnou porážku před sebou viděli. Avšak *tu* právě viděl a vítal on svou dobu, jmena slavně pověstného sobě získati. Neznaje bázně a strachu ze smrti odvážným a bouřlivým útokem do středu šiku odbojného sebe uvrhl, a řady jeho rozklíniv sobě i větší části sobě podřízených cestu z děsného nebezpečí proklestil, při čemž jej sluhové jeho, srdnatý to trojlist zbrojnošský, věrně podporovali. —

Když byli již k nivám Gdánským přijížděli, přidružil se k němu rytíř *Jarloch*, a srovnav kroky oře svého s krokem koně Boleborova následující rozmluvy začátek učinil: „Co by dal mnohý z našich rytířů za kyrys a za přílbu tvou, kterou tobě můj soudruh bez poskvrny odevzdal. Na obojím nyní tolik děr a rozštěpů jest vidět, žeby za to žid ani dobrou vidličku nedal; avšak každý rekovný vojín s těmito ranami byl by spokojen, byť i na ruce a na boky ani jedné bylo nepadlo.“

„Zamýšlel jsem již“ — odslovil Bolebor — „tebe, pane! aneb vašeho velmistra, Jeho Milost, žádati, abych tuto drahocennou zbroj za novou vyměniti a na památku s sebou vzíti směl, neboť není má.“

„Tvá jest, tak jako ty rány, které tobě ještě před týmdnem z obou boků teplou krev vycedily.“

„Kéž bych tyto rány v boji spravedlivějším a bohumilejším byl obdržel!“

„Myslíš tedy, že boj náš byl nespravedlivý, Boha hněvající?“

„Tak myslím. Nemůžeť se Bohu, zdroji věčnému milosti a lásky, líbiti, když zbloudilé, omamem mu odcizené tvory, které On tak jako nás k obrazu svému stvořil, tímto nelidským způsobem v jeho lůno uvádíme, bytbychom jich skutečně celou polovici na pravou cestu byli dostali. Avšak meč náš nikoho z nich křížem svatým nedaroval, vyjmu-li ty, které s sebou do zajetí vedeme, pakli je skutečně slovem mírným, lásky plným do ovčince Kristova přivedete. Chcete je mravně, nábožensky

přepodobiti, avšak přepodobujíce z bloudivých ovcí tigrů naděláte. Kde jste nechali své kněze, hlasatele míru, jižto by pod naší stráží lid ten blahoslavně vyučovali, a naučením svým o spáse víry Kristovy jej přesvědčili? Drahně lidu tam zavražděno, v požeh dány hrady a chrámy, vesnice i města, a z toho mají soudiți, že věříce v Boha milosrdenství, Krista v srdci a před očima smýšlíme a jednáme? Nejen nekřesťanské, ale i nepřirozené bylo naše počínání!“

„*Moje* totiž počínání,“ — jal se řečiti rytíř křížonos, který Bolebora s myslí trpělivou nechal vymluviti — „bez něhož by's již jako mrtvina v zemi pohanské ležel, a nic by po tobě nebylo, nežli krátkověká pověst, že syn jediný otce tvého zatoulal se jako nedospělec, a ze světa zmizel slavného rodu bezesledný rozroditel. Rovně s tebou cítil a smýšlel jsem také já, když jsem s tímto křížem na prsou ponejprv vyšel do boje, v prsou samých vědomí maje nezvratné té povinnosti, čest a slávu kříže toho na východu rozmnožiti, nebeským tím

klíčem pravé spásy, osvěty a mravnosti všecky brány otvírati. Pětiletá zkušenost mne dostatně přesvědčila, že v očích tak hrubým bělmem zaslepených toliko nožem proudu světla cesta se dá otevříti. Tu, kde nyní kráčíme, vlasti vaší slavný dědic, svatý *Vojtěch*, blahověstí hlásal slovem vlídným, duchem míruplným; s jakým však to výsledkem? Sobě zjednal smrt mučedlnickou, a po jeho božském hlase jak po skále v moře padlé všecka stopa zmizela. Proto přišel v tato místa vítězoslavný *Otakar*, proto přišel chrabrý král váš s branným vojskem, a vítězem se býti myslil, když postrašiv je krátkým plenem zřetelně viděl, že na ssutinách jejich chrámův dvadcet tisíc lidu skroušeného s pokorou se dává křestiti. Avšak nebyl snad ještě v Pražském hradě, když povstaly nové chrámy a pokřestěnci před Svatovítem nanovo se skláněli. I dali jste se opět v pochod s vojskem, jak slyším, dvojnásobným, zajisté je nutit chtíce, aby v ostrachu a v hrůze dar přijali, k jehožto přijmutí ani přátelským slovem, ani šetrnou hrozbou pohnouti se ne-

dali. Dalšího pokroku byl jsi sám svědkem soudílným. Zjev přirozený v povětrnosti všemocnosti boha svého smyšleného přisuzovali, a v přepychu svém křesťanskou tvou krví děkovati jemu se chystali. I suď tedy, statný Bolebořе! sám—“

„Ach, soudím“— přejal mu Bolebor další slovo — „že slovo Boží ostřejší a mocnější jest, nežli vaše meče, a že byste *jím* toliko měli bojovati. Ze všeho, co jsem v Litvě přehlídl a přeslechl, seznal jsem, že lid v svého panovníka, jako v boha Svatovíta věří, jej miluje a jest slova jeho poslušen. I *jeho srdce* hleďte vydobyti, důvodem jemným ku kříži jej obrátiti, pohnouti jej, aby se stal zákonodárcem v smyslu křesťanském —“

„Stalo se již, milý Vchynský! Nebylo zajisté velmistra v řádu našem, jenž by se byl nepokoušel, panující velkokníže ku spasnému tomu podniknutí nakloniti. Sám váš *Oldřich* smírné toto poselství na sebe přijal; leč po čtvrtletém vyjednávání a marném bohonadšené výmluvnosti nakládání bez účinku k nám se

vrátil, a jako's viděl, meče se mnou dobyv k vyjednávání nepřátelskému se odhodlal.“

„Není to Oldřich, pán *Hradecký*?“

„Tak jest.“

„Soudil jsem, že jest Čech; leč že vždycky v čele lidu svého na druhém křídle bojoval, a byv těžce raněn do Gdánska tebou byl odeslán, nemohl jsem se až podnes k němu přiblížiti. Zdá se, že již delší čas u vás tady pobývá?“

„Jest to muž šlechetný, nábožný, bohomyslný a bohumilý, jehožto veškeré touhy a žádosti v tu jedinou splývají, aby se celý svět klaněl kříži spasitelnému. Vida, že král váš výpravu svou do našich krajin rok po roku odkládá, přišel sám s nemalou korouhví, a s námi tady, jak's viděl a slyšel, k jednomu cíli účinkuje.“

Tady byla rozmluva jejich přerušena. Padesáte zajisté rytířů křižovnických vyjelo jim z Gdánska v oustrety, a jakoby vítěze je přivítavše do města je provodili.

IV.

V den osmmecítmý měsíce února, kteréžto den byl roku toho zároveň masopustní úterek, bylo dobou odpolední na hradě vévodském ve *Vratislavi* nadobyčejně živo, neboť sem byl Český král s komonstvem svým před hodinou z Hnězdna knížecího přibyl. Toliko v čele velikotvárné té budovy, a tam zvláště v jedné z přednějších skvostně vyčalouněných a nádherně upravených komnat kamenné ticho se uhostilo, v nížto král *Jan* s okem zavázaným netrpělivě sem tam přecházel.

V křídle hradu odlehlém ubytován králevic *Karel* sedě u dvou svící bedlivě četl v

listech, které tu na něho od *Blanky*, od bratra *Jana Tyrolského*, od jeho drahého přítele *Arnošta* a jiných čekaly. Když byl všecko přečetl, hluboce se zamyslil, na to pak vstav přikročil k rytíři Sulevickému vpozadí stojícímu. „Důležité, radostné i žalostné zprávy,“ — dí k němu, — „Blanka má jest zdráva i s malou kněžnou Markétou, a tak i o choti tvé zmínku činí utěšitelnou. Úzko jest jim tam, přítomností mé macechy upoutaným, která mravů národních jsouc nevědoma, podlé vzoru Pařížského přípravy, sem tam nesmyslné, dělá, a brzo na to opět zavrhuje, majíc toho zprávu, že ji král hned po návratu našem hodlá dáti korunovat.“

„Ach, nastolení to bude se od korunování vaší matky, žehnané paměti, velice lišit!“

„Bratr můj Jan u veliké tísni vězí. Pamatuješ na má slova, že dům Korutansko-Tyrolský koruně české nikdy nebyl blahotvorným, a živť jest Bůh! nikdy také nebude. Bylatě již *Markéta*, to zlopověstné *Hubisko*, čtrnáct roků stará, když ji královský otec s osmi-

letým bratrem mým zasnuboval; mohl tedy, menších i větších lidí znatel ostromyslný, předvídati, že vlčici s beránkem spojuje.“

„Rozum politický našeho krále, Jeho Jasnosti, spojoval již v duchu bohaté nevěstino věno s korunou Českou, jako to za krále *Otakara*, slavné paměti, bývalo.“

„Kde je nyní to bohaté věno? Vévoda *Jindřich* před dvěma lety zemřel, Korutansko odbojným nám císařem *Ludvíkem*, jako prý léno odumřelé, vévodům Rakouským přikázáno, a hrabství Tyrolské je též ztraceno, pakli se mi nepodaří, z tůček a oukladů zloby nepřátelské je vytrhnouti. Kéž bych byl již před rokem, a dříve bratra Jana mohl zastoupiti! Leč každodenně jsem očekával, že královský otec osobně se tam vypraví, a nikdy jsem nemohl pomysliti, že prvé k nezdařilé této výpravě, nežli k zachování dítěte svého a nabytých jeho práv přikročí. *Již* abychom byli v Praze, a na cestě k nebetyčným Alpům Rhétským.“

„Jak slyším, hodlá tady Jeho Jasnost po-

někud se zastaviti. Mluvil jsem před hodinou s životním lékařem jeho, s naším *Bohubudem*. On sám radí k této zástavě; neboť prý zima nově prudká tak pozdě sobě nahrazuje, co byla prvé promeškala. Obává se, aby oko královo, jakkoli všemožně ošetřené, mrazovým tím větrem se nepohoršilo; také zamýšlí, Jeho Jasnost prositi, aby lékaře Vratislavské na poradu zavolal.“

„Stav ubohého Bohubuda jest tak zoufanlivý, že by raději tam, kde jen mech a lišejník roste, než v nemocnici královské byl. — Opověz mne zejtra po službách Božích u zdejšího probošta *Petra*, muže to bohomyslného, jehož jsem v Italii poznal. Zajisté bude zdejší lékaře znáti, a poradí nám důvěry nejhodnějšího. Avšak nesmíme krále, Jeho Milost, bez zábavy *politické* nechati. Rozešli rychlé posly s pozváním k Slezským vévodům, obzvláště z nich ty obešli, kteří ti povolni býti se zdají, k vrchnomocnosti a lénu koruny České se přiznávati. Budout to přede všemi *Kuneš*, vévoda *Olešinský*, a *Jindřich Hlohovský*.“

„K takovým bych také *Jana*, vévodu *Stinavského* a *Boleslava Lohenického* připočítal.“

V tom vstoupiv Vilém mladší z Lobkovic královevici oznamoval, že Jeho Milost král žádá s ním mluviti.

„Nuž, jak jest, šlechetný Viléme?“ — tázal se ho markrabě.

„Neduh oční jest den co den povážlivější; nevrlou mysl Jeho Milosti jsme povinni snášeti,“ odslovil Lobkovic.

„Snáším, snáším,“ — proslovil královic nikoli bez povzdechu — „jakož mi Lobkovic nikde, kdeby toho potřeba bylo, ani před lidmi, ani před Bohem svědectví svého neodepře.“

„Bůh vševidoucí nebude na svědectví mé čekati, lidé pak spíše v blízkou zkázu světa uvěří, nežli budou pochybovati, žeby jasný markrabě zdraví a život královského otce vším zlatem, co ho země chová, vykoupil.“

„Není tobě příčina zavolání toho povědoma?“

„Listové od Její Milosti královny a hraběte Tyrolského, kteří tady od rána leželi, ne-

pochybně málo čili nic potěšitelného obsahují. Snad že tento jejich obsah bude předmětem žádané rozmluvy.“

„Nuže pojďme. Budeť mi Bůh pomocen v plnění dítěcí povinnosti.“ — Po těch slovech odešli, rytíř pak Sulevický taktéž spěchal dle rozkazu královicova se zachovati. —

V hostinci u *Modré lišky*, o který pan Brynda s Lankvarou nikdy nezavadili, a jemuž se češpivové, korbeláři, molkové, bumbálkové, a jak se všickni ti bratři z mokré čtvrti jmenují, z daleka vyhýbali, seděli každodenní hosté: *Měšek*, písák; *Brikcí* čili *Fabricius*, rychtář; *Mimoň*, přísežní; *Bolech*, kramář; *Baldrian*, kraječ sukna, a jiní vážní měšťané a obecní úředníci u své sklenice piva.

„Pravím vám,“ — mluvil v pokroku rozmluvy, kterou byli již dříve začali, přísežní Mimoň, — „že králova životní stráž ještě dnes v našem požehnaném městě se ubytuje. Nač bych to měl a platil životní stráž, kdybych jí neměl ustavičně u svého života, totiž u své osoby míti?“

„Náš pan přísežní mluví jako vtělená pravda,“ — přisvědčil městský písák Měšek. — „Komu čest, tomu čest. Je tomu tak, sám jsem slavné královské stráži, která nic méně nežli tři sta vybraných bojovníků je silná, slušné byty rozpisoval.“

„Avšak hlavní vojsko nemůže býti ještě v Bojanově,“ — pravil kramář Bolech.

„Potáhne ale také naším městem,“ — ohlásil se rychtář Brikcí.

„Nepotáhne-li jinudy,“ — soudil kraječ suken, bystrooký Baldrian, — „sám připouštím, že je tady uvidíme.“

„Pan kraječ suken má dobře. Komu čest, tomu čest,“ — přisvědčoval opět písák Měšek.

„A pak pomoz Bůh našim špižírnám!“ — dopověděl Baldrian.

„A našim kapsám,“ — ozval se nevrle kramář Bolech. — „Chrabré je vojsko královské — vždyť jsou v něm také naši synové! — avšak tu zlořečenou chybu do sebe má, že nedělá rozdíl mezi přítelem a nepřítelem. Hladové a žíznivé je tak dobře o půlnoci, jako v

poledne, a co se jim nedá, to vezmou. Svou rýži, svůj sýr, svou višňovku a malinovku budu muset záhy přestěhovat.“

„O takovém camboří se ani nemluví!“ — odvětil na to přísežní Mimoň mrzutě.

„Tak také soudím,“ — prohodil písák. — „Komu čest, tomu čest.“

V tom vešel jiný, taktéž každodenní host. Byltě to francouský lékař, jmenem *Barrot*, který před rokem na koni apoštolském do Vratislavi přicestovav tady se usadil, a národní svou smělostí do nižších i vyšších domův se vetřev, kde jen kdo jaký oud těla svého ucítil — neboť oudy, které necítíme, vždycky zdravé jsou — často šťastně, ještě častěji nešťastně léčil. Oulisně a uhlazeně celou společnost pozdraviv, ke stolu známých již hostů našich přisedl.

„Důležitější jest,“ — mluvil přísežní dále — „abychom pomyslili, jak by se královo, Jeho Milosti, kratší neb delší u nás pobytí co nejvíce osladilo, totiž zpříjemnilo. Ačkoli jel městem naším ve voze zavřeném, předce ně-

kteří zpozorovali — alespoň mezi lidmi řeč taková prochází — že chorobné oko jeho poduštičkou obvázané v knížecím Hnězdně se nezlepšilo, leč ovšem znamenitě pohoršilo. Že pak Jeho Milost král Jan svaté trpělivosti nikdy nazbyt neměl, a raději rány mečův a oštěpův, nežli ječné zrno v oku snáší, jest nám z předešlé jeho návštěvy povědomo.“

„Tut máme tedy raději pomysliti, jak bychom přičinili, aby se chorobné oko jeho pozdravilo,“ — pravil rychtář Brikcí. — „Máme tu ostrovtipné, důmyslné lékaře, kteří se nikoli v bradýřské světnici, leč ve školách Bononských, ano i v Salernských vyučili.“

„Náš pan rychtář mluví jako kniha,“ — přisvědčoval městský písák. — „Komu čest, tomu čest.“

„S dovolením, vážní a šlechetní pánové!“ — chopil se Barrot slova. — „Není vám povědomo, zdali ten oční neduh Jeho Jasnosti, slavného krále Jana, jehož Bůh na všech jeho oudech i smyslech zachovej! nějakou zevnitřní ranou, aneb nakaženou mízou, čili ostrou krví

těla jeho, totiž, jak lid nezasvěcený praví, sám od sebe se začal ?“

„Sám od sebe, sám od sebe !“ — ozvalo se více hlasů najednou.

„Aj !“ — šveholil Barrot dále, — „takových neduhů jsem v Paříži, na svých cestách, a, tuším, také tady, velmi mnoho s úplným prospěchem vyléčil. Jestit to věda a umění lékařské, jemužto jsem největší pilnost obětoval. Nespokojiv se s doktorskou důstojností na universitě Pařížské slavně mi udělenou, spěchal jsem do Montpellieru, kdežto se, jak známo, nejpověstnější ústav skumného i výkonného očního lékařství vynachází.“

„Tam je ten nejpověstnější ústav, to je pravda !“ — přisvědčil Měšek. — „Náš pan Barrot vědu svou ze všech zřídel, co jich kde stává, žádostivě a nenasytně vyčerpal. Komu čest, tomu čest.“

Se sladkým úsměvem jal se pan Barrot za tuto krátkou, avšak jadrnou oslavu mnohými slovy, kterých vždycky hojnou zásobu měl, děkovati, a novými důvody ji osvědčovati ; leč

ještě novější host křepký proud řeči jeho hned v prvním nájezdu nemilostně zarazil. Přišel totiž rád viděný společník, asi pětmecítmaletý biskupský panoš, vždy veselý *Ortvín*, který sice rád lehkými šípy vtipu přirozeného stříl, avšak nikdy zlomyslně nezarmoutil, vyjmeme-li jediného velikomluvného Barrota, s kterýmžto z příčin, které snad později seznáme, skutečně nelaskavě jednal a zacházel.

„Jest mi vás, pánové! všech, jak tady sedíte, líto“ — oslovil celou společnost u prostřed světnice stoje — „že jste nebyli na vévodském náměstí.“

„Nuž, co se tam stalo?“ — ptali se jednohlasně hosté u všech stolů.

„Obyčejný průvod umíravého pana Masopusta,“ jal se Ortvín vypravovati, „jehožto vůdcem letos jest harfeník *Bajan*, nejprohnanější ferina a šprymovník v celé Vratislavi, otce Dionysa čili boha Bachusa osobně představujíc.“

„Známe jej, známe jej!“ vespolek voláno.

„Vzácní a šlechetní pánové!“ — dí lékař

hlasitě s místa svého povstav, — „takovýto masopustní průvod, totiž Bachusův neboli slavného tam Masopusta pohřeb, viděl jsem několikrát ve svatém Římě —“

„Račiž s námi čtvrt hodiny ve Vratislavi sečkat,“ — zakřikl jej Ortvín, — „pak s tebou rádi do Říma půjdeme, vědouce, že i v zemích a městech dobře jsi povědom, kde's jakživ nebyl.“

„Ticho! ticho!“ — zaznělo ze všech všudy úst. Zajiskřiv Barrot očima na Ortvína, v tichosti sedl, tento pak mluvil dále.

„Měltě Bajan obvzláště na náměstí vévodské zaměřeno, dobře věda, že se tam před hodinou Jeho Milost král ubytoval. Tam tedy zaraziv, dal si lidem bachantským, vidlemi a ratištěm ozbrojeným, veliké kolo ohraditi, Bachantky pak potvorně přetvářeny v kole tom pochodněmi osvětleném rejdíce, tančíce, co opice hopsujíce, nešvarné posuňky provozujíce co zběsilé zpívaly, štěkaly a vřískaly. — Že jeky tyto až k uším královým dorazily a nepříjemně jich se dotýkaly — můžeme

si snadno pomysliti. Zajisté patero poslů knížecích prodrali se až k bohu Bachovi, jemu pak, aby odtáhl, přísně nařizovali; leč tento v božském svém důstojenství jsa postaven, ucha poslušného k nim nenaklonil. Násilně nedalo se zakročiti, neboť se tu vůkol dějiště kratochvilného dobrá polovice lidu Vratislavského nahromadila, tak že násilí to bez úrazu prováděti se nedalo, a král Jan navzdor hněvu svému nijak byl by nepřipustil, aby žerty masopustní lidu jeho v letopisech Vratislavských krvavým perem byly znamenány. Leč když povyk a hlomoz tento čím dál tím bujněji vzrostaje k žádnému konci se neblížil — bez pochyby že vždy žíznivý bůh nějakou obět z měšce královského očekával — tu se najednou nad hlavami lidu na polo zamrzlé okno rozlítlo, a v něm se zjevil král Jan sám, oko maje teplem dosti opatřené. Jako blesk anebo kouzlo zjevení-se jeho účinkovalo. Najednou se všecko ztišilo. Na kynutí Bajanovo bachantky před králem hluboce se skláněly; bůh pak sám rukou i zrakem v okolí nejzad-

nějším mlčení sobě zjednav, jal se krále oslo-viti: „Pozdravuji tebe, králi Jene! Rci, ja-kou milost může tobě pater Dionysos pro-kázati?“

„Žádám jej o tu zázračnou milost, aby na okamžení z tohoto místa zmizel,“ — odslovil mu na to král.

„Tato milost přesahuje meze mé povin-nosti, jak jsem, ne-li všemohoucí, zajisté mno-homohoucí,“ — odvětil na to Bajan s vážnou šetrností. — „Z úřadu svého, od věčnosti mi vykázaného, nesmím vykročiti. Žádej něco ji-ného.“

„Tedy tobě poroučím pod uvarováním pokuty a nemilosti,“ — kázal mu král s če-lem svraštělým.

Na tato slova pozdvihl se Bajan se svého sudu, na kterém jízdecky seděl, a s jasnou tváří na krále se dívaje promluvil řka: „Ne-zdáš se, králi! věděti, aneb toho vážiti, že jsem bůh až podnes v celém světě křesťan-ském i nekřesťanském panující. Den tento jest mi od věků posvěcen, všickni národové v dobu

svou se mi koří, uznávají mne a s velikou ochotností, ano s radostí a s jásáním mně obětují. I učiň taktéž, cti mne a mně shovívej, nebudeť to tebe nedostojné, jak jsi první rytíř v světě širosáhlém, vojevůdce nepřekonatelný, a veliký král Český k tomu.“ — I co myslíte, že král učinil, anebo na to odpověděl?“

„Já bych byl kejklíře i s jeho vítězoslavným vozem do Odry hoditi kázal,“ — ozval se Barrot velmi překvapeně.

„Snad by byl tak učinil, kdyby jej to více než jediné slovo stálo,“ — odslovil na to Ortvín.

„Jsme žádostivi!“ — se všech stran upomínáno.

„Jeho Milost král dal se do hlasitého smíchu a v smíchu tom bohu Bachovi rozsudek svůj oznámil. „Nuže“ — pravil — „tedy své slávy a obětí svých ve zdraví užívej. Pamatuj ale, neučiníš-li s udeřením dvanácté hodiny panování svému konec, že tě v tomto trůnu tvém, v odzvučném tom sudě, i s přetvářkou zabed-

niti dám. Jsou to slova krále Jana!“ — To pověděv plný měšec tak odměrně vyhodil, že jej Bajan jako míč do ruky chytil.

„Výborně!“ — zvolala hlučně celá společnost — „tak smýšlí a jedná veledušný král Jan! Sláva jemu!“

„Ještě dnes to do pamětní knihy zaznamenám,“ — projevil se písák Měšek. — „Komu čest, tomu čest.“

Opět se chystal lehkomluvný Barrot slova se chytiti, leč v tom okamžení otevřely se dvéře, a jimi jakoby vplynuly dvě ztepilé cikánky, škraboškami milostnými tváře majíce zastřeny. Okamžením v prostranné světnici taneční kolo sobě udělaly, v něm pak nohou lehkou, pružnou, obratnou národní svůj tanec prováděly, tambořicemi čili chřestačkami s rolničkami zdatně sobě přizvukujíce.

Potančivše za ruce se vzaly, a jdouce od hosta k hostu jednohokaždého slušným úklonkem pozdravily, při čemž bystře obzorný kraječ sukna Baldrian zpozoroval, že u panoše Ortvína a u slíčného jinocha za protějším stolem sedí-

cího celé půl minuty déle se zastavily, jakoby v tvářích jejich utěšeně se kochajíce. Lenokrevný pan písák přivítal je k sobě přicházející ohyčejnými slovy svými: „Komu čest, tomu čest.“

Když přišly dívky k lékaři Barrotovi, zarazily se jakoby žasnouce, a nějakou dobu bez pohnutí na něho se dívaly.

„Hoj! jaká to znamenitá tvář!“ — zvolala jedna. — „Jaká to celá nadobyčejná osobnost! Ó, kéž bych jí mohla z běhu planet a hvězd nebeských hádati!“

„Aj, což myslíš, Mariulo!“ — připomínala druhá, — „k tomu jest noční oblohy a jasného shvězdění zapotřebí.“

„Což pochybuješ, Sulejmo!“ — kárala ji Mariula, — „že by nás ten ušlechtilý pán ještě dnes do našich hájů provodil?“

„Do jejich hájů,“ — zamumlal do sebe kramář Bolech. — „Je tam tak teploučká noc!“

„Ó, na Jeho Ušlechtilost čekají v této noci ještě *tady* nadobyčejné osudy!“ — proslovila

Sulejma. — „Kéžby se mu zlíbilo, z dlaňových proužků dáti sobě prorokovat!“

„Tu máš mou dlaň, medomluvná čarodějko!“ — odslovil jí soběhrdě Pařížský pan doktor. — „Leč varuj se pochlebenství, jehož jsem úhlavní nepřítel.“

„Ó, klaním se před tvou brzo budoucí Věhlasností!“ — mluvila Sulejma do jeho dlaně hlubokomyslně nahlednuvší. — „Nejvyšší osoby budeš v neduhu zatvrzelém léčiti, a zvláštní, neobyčejná odměna tě očekává.“

„Budu tedy šťastný?“

„Šťastný není žádný na tomto světě. Pravého štěstí jedenkaždý po smrti teprv dle zásluhy své užívá.“

„Mluví ta lesní vila jako mudrc,“ — prohlásil se, jako vždycky, uznalý pan písák. — „Komu čest, tomu čest.“

„Dost toho,“ pravil Barrot, dlaň svou z ruky Sulejminy do kapsy pro odplatek peněžitý přesídlujíc; — „více sobě nežádám.“

„Tu máš také mou ruku, útlonohá Mariulo!“ nabízel se biskupský panoš Ottvín.

„Aj, což bych v ní jiného četla, nežli že Bůh budoucímu sňatku tvému hojně požehná, zůstaneš-li totiž jakémusi domu nedaleko kostela sv. Alžběty věren, a nebudeš, jako motýl z jednoho předměstí do druhého zalétati. To jest všecko, co ti mohu zvěstovat; to ale oči tvé samy celému světu zvěstují.“ — Těmito slovy Mariula poněkud marnivého Ortvína potutelně odbyla.

Všeobecný smích a žertovné tleskání rukama osvědčily uznání Mariulina se prohlášení.

„Ku pomstě za tuto prostosrdečnost,“ — pozdvihl hlasu svého Ortvín, tvářnost přísného soudce napodobuje, — „kážu vám, dalekozraké cikánky! abyste nám nějakou lesní svou píseň zazpívaly.“

„Kéžby si jen biskupský pan panoš vzal také z ní naučení!“ — odvětila s úklonkem Mariula. Na ta slova obě dívky v jednom víru několikrát se zatočivše a tambořicemi zachřestivše uprostřed světnice stanuly, a hlasem lahodným libozvučně srovnaným k velikému potěšení celé společnosti zapěly:

„V luzích našich kvítko kvete
luzné barvou, luzné vůní,
na sloupku svém ušlechtilém
sličný kalich k nebi zdvihá,
v kališku tom chová med.

Krásný motýl pricházíval,
křídélkáma oblétával
korunečku libotvárnou,
do kališku zahloubený
sladkosladký píval med.

Motýlek však nenasytný,
marný, mlsný, lehkovážný,
z luhů našich zalétával,
z cizích kvítků licoměrně
také píval sladký med.

„Aj, motýlku! záletníku!
mně ty musíš zůstat věrným.
Pilně z rosy, ze slunéčka
krmě ssaju, bych jen tobě
dáti mohlo hojný med.“

Nevěrným však zůstavšímu,
ještě pro med přichozímu
kvítko naše utrápené
z kališka již vadnoucího
místo medu dalo — jed.“

Tak dozpívavše libozpěvné cikánky celé společnosti jakoby v letu se poklonily a rychlým krokem odběhly, hodnověrné mínění tu zanechavše, že toliko písni této k vůli byly se tady vyjevily. Hlučné tleskání zašlé ještě hodnou dobu provázelo. Všecko totiž tleskalo, až na pana Ortvína a na jinocha za protějším stolem sedícího, jak byl bystře obzorný kraječ Baldrian taktéž zpozoroval. Bylo tomu skutečně tak. Pan Ortvín významně se podíval na jinocha, jinoch pak okem jiskřícím na něho, a zdálo se, že sobě dobře rozumějí.

„Sladká to píseň“ — pravil potom písák Měšek — „a mravokárná k tomu. Komu čest, tomu čest!“ — Pověděv tak zavíraje odešel, zároveň pak začátek učinil pozdvihnutí-se všeobecného. Všecko všudy povstalo a krátkou

dobou se rozešlo, takže mimo Ortvína a lékaře Barrota nižádného ve světnici nezůstalo.

Barrot s místa svého se vzchopiv s hlavou brzo k zemi sklopenou, brzo k stropu napnutou ostrým krokem po světnici přecházel. Jako upír připetlila se jakási myšlénka na duši jeho, a všecky nervy a duševní síly na sobě sestřediv ši světu zevnějšímu jej odcizila. Věští duch cikánky Sulejmy čarovně naň působil, a ducha jeho, který bez toho méně po podlaze zemské nežli nebeské kráčel, do chrámu slávy nad všecky hvězdy a planety povznesl. Zpozorovav to Ortvín taktéž vstal, a srovnav krok svůj s krokem jeho, zároveň s ním se procházel, brzo z prudka, brzo zvolna, brzo stana na jednom místě. V takovém to okamžení chopil se slova, a ptal se svého spoluchůdce, co je tekuté a není mokré?

Barrot vyvalil naň oči, a obočí ku škaredému pohledu se mu stáhla. „Ty's ještě tady, štipadlo?“ — promluvil s jakýmsi přepychem, při čemž nahořklý ousměch ústa jeho stoulil — „Co chceš?“

„Ptám se tě, co je tekuté a není mokré?“

„Nejsou-li to vodnaté tvé řeči, nevěděl bych, co jiného.“

„Rtuť, blázínku! A víš, jak jsem na tu myšlénku přišel? Tvé sem tam se vrtění a poskakování s rtuťovou kuličkou jsem porovnával.“

„Vždycky jen k protřesení bránice hledíš, mluvíš a tváříš se, jako pachole nedávno odstavené.“

„Nuže já, pachole nedávno odstavené, troufám sobě uhodnouti, co se nyní v hluboké tvé duši vlní a tělem tvým lomcuje.“

„Ejhle!“

„Sulejmina věštba nedá tobě ani sedět ani na jednom místě stát. Nejvyšší osoby budeš léčit, neobyčejná odměna na tebe čeká. Na nejvyšším stupni velikosti lidské stojí tady král Jan, a oční jeho neduh jest zajisté, jak Sulejma řekla, *zatvrzelý*. Ty's Pařížský doktor, byl's několik let v Montpellieru, ty's tedy jedině povolán, aby's z krále jednookého dvouokého opět udělal.“

Soběhrdý Barrot sedna na vějičku jako ptáče do studénky, do obyčejné marnochlouby své opět upadl. „Vím, že nejsem divův působitel,“ — zašveholil na novo — „avšak seč hluboká věda jest a nabytá zkušenost po celé takměř Evropě: o to se pevná sebedůvěrnost má u nejvyšších osob pokusí. Kéž by mne jen vzne-šený laskavec, jako jest nejdůstojnější biskup, pán a velitel tvůj, králi, Jeho Milosti, doporučil! Ukázal bych zajisté ve dvou týchdnech, že má opět oči jako bělozor, pak-li totiž dříve dobře viděl. Leč darmo na to mysliti! Jeho Milost všecky zdejší lékaře, kde jaký jest, povolati dá, dříve než na mne dojde, cizího tady, ač ve světě proslaveného přílepka.“

„Ni jediný léčení toho se neodváží, kdo sobě vědom není, že obzvláštní vědomostí svou tak často již ubohým smrtelníkům chorobný, někdy již takřka ztracený zrak navrátil, jako ty. Jedenkaždý tady ví, kdyby se s nezdarem potkal, že by jej král na zločinském poli, jako hříšnou Vestalku, za živého těla pohrobiti dal.“

„A to vším právem! Neboť kdo s člověčím zdravím, jako s neplatným plíškem, zachází; kdo se tělo chorobné léčiti osměluje, do něhož nevidí, jakoby skleněné bylo, jest ten největší škůdce pokolení lidského. Povím tobě několik pozoruhodných příkladů“ — tu však vidí, že sám k sobě mluví, nevšimnuv si, že jediný posluchač jeho, jakýmsi nelahodným krokem v předsíni upozorněn, malými dveřmi do kuchyně uskočil.

Dvéře hlavní se otevřely, a jimi vešel náčelník noční stráže jmenem *Luňák* s dvěma ponůckáři, všickni tři mečem a halapartnou jsouce ozbrojeni.

„Hoj!“ — zvolal Luňák — „tu máme konečně ptáka na vějičce. Znáte ho?“ tázal se svých mužů k nim se obrátiv.

„Neznáme,“ odpověděli ponůckáři.

„Tím líp. — Pane Vašnosti!“ oslovil Barrota, který se byl na zadním konci dlouhé světnice postavil — „Rozkazem královským jímáme jednohokaždého, kdo je k nějakému mrcásku Bachusovu poněkud podoben.“

„A kdo slove u vás Bachusův mrcásek?“ tázal se Barrot.

„Jedenkaždý, kdo se s udeřením dvanácté hodiny v hostinci přistihnouti dá.“

„Což jest již dvanáct hodin?“

„Tu to máme, pan Vašnost neví, že je dvanáct hodin! Je-li pak?“ tázal se svých lidí.

„Na všech věžích se odtroubilo,“ — odvětil jeden ponůckář.

„Jak dávno?“ — ptal se Barrot.

„Před hodnou chvílí,“ odpověděl ponůckář druhý.

„Nuž, tedy jste mne za udeření dvanácté hodiny nepřistihli, jak královský rozkaz zní? Jest již tedy dávno po udeření čili po odtroubení.“

„Ovšem, ovšem, to by mohlo zajímání naše poněkud změniti. Avšak pan Vašnost musí uznati, že nemůžeme s udeřením dvanácté hodiny ve všech hostincích najednou být, a že tudy někoho *po udeření* zajmouti musíme. A protož pojď s námi, pane Vašnosti!“

„Mějte rozum, nemohu, *nesmím* s vámi jíti!“

„Že pan Vašnost nemůže? že nesmí? Totě z brusu nová překážka. Podíváme se na to! Ani meče, ani halapartny naše takové obtíže neuznávají“ — pravil hlasem poněkud dušeným — „leda by pan Vašnost na místě sebe“ — při tom ukázal podtají otevřenou dlaň na dárek mu připomínající. Barrot však, jsa u veliké nesnázi a úzkosti, nevšimnuv si toho, nepokojně se vrtěl, a jakoby na nejplatnější pomoc se odvolávaje, promluvil řka: „Zajisté jste slyšeli, že sem dnes odpoledne král Jan, Jeho Jasnost, na zpátečním pochodu přibyl?“

„Slyšeli jste to?“ — ptal se Luňák svých mužů.

„Slyšeli a viděli jsme,“ — odslovili oba ponůckáři.

„Já jsem také slyšel a viděl. Nuže, slyšeli a viděli jsme.“

„A že jasný král veliký zánět do pravého oka dostal?“

„Slyšeli jste, moji lidé?“

„Slyšeli jsme.“

„Nuže slyšeli jsme.“

„Budeteť také věděti, že jsem zdejší lékař?“

„Jak to mohu věděti, nebyv nikdy nemocen? Kde má pan Vašnost svou žlutou misku, aneb jiný neomylný znak?“

„Znám pana Vašnostu“ — ohlásil se první ponůckář — „je skutečně lékař, Francouský lékař k tomu.“

„Nuže, částečně to víme.“

„Kázáno mi, abych se s prvním zábřeskem jitra k Jeho Jasnosti dostavil, a léky podal proti tomu zánětu. I namáhám tady všecky síly ducha svého, abych hoj vymyslil ten nejhojitelnější, a právě se v kuchyni skvostná vodička vaří, která bude léku toho základem. I jděte tedy, milí lidé! o hostinec dále. Práhne-li vám, vypíte tady za můj groš čtvrtně dobrého piva.“

„Nikoli, pane Vašnosti! známe a přísně konáme svou povinnost, nejsme berní v službě královské. Máme již také škaredou středu — není-li pravda, moji lidé?“

„Inu — je ovšem pravda — ale —.“

„Totěbychom sami ze sebe Bachusových

mrcásků nadělali. — To je ovšem jiná! Pan Vašnost je lékař, *Francouz*ský lékař, to je tolik, jako všech lékařův lékař, a Jeho Jasnosti *králův* lékař k tomu, a skvostná vodička v kuchyni se již vaří — prosím, aby pan Vašnost hostinskému připomenul, že si zejtra pro to čtvrtňátko přijdu“ — pravil z ticha k němu, jakoby ze šetrnosti hodně se nakloniv. — „Totě bychom ani tolik rozumu míti nemuseli, jako ryby sluchu, kdybychom proud tak hlubokých a vysokých, tak vznešených a tak královských myšlének kaliti aneb zarážeti měli — a pročež se uhněme, jdouce od „modré lišky“ ke „třem holoubkům.“

Po těch slovech odešli.

Barrot byl teď sám a nepoutaný. Když byl nynější svůj stav, do kterého jakoby okouzlen přišel, poněkud rozmyslil, užasl a ztrnul. Kdyby se byl dal ponůckářem do vazby odvésti, jako noční hejřil proti královské zápovědi k tomu: jaká to pověst o něm byla by se z rána po městě rozešla? Zvláště mu napadlo, že panoš Ortvín, každodenní jeho

pokušitel, který jej, jak se zdálo, zlomyslně do této pasti zaloudil, zajisté by neopominul, nehodu jeho křiklavými barvami obrazovanou všem všudy sluchům oznamovati. Po dosti malé důvěře, kterou si ve Vratislavi tak pracně byl zjednal, veta by byla.

Když naproti tomu rozvážil, jakou to cenou z nebezpečí toho se vykoupil, jiné mrákoty jej obešly. Že by Luňák a lidé jeho v nejbližším a v dalších hostincích nevyzvonili, s jakým to hostem u „modré lišky“ se sešli, a že host ten s prvním jitra rozbřeskem k Jeho Milosti ku králi se má dostaviti, toho nebylo nikterak se nadíti. Jaká to hanba, ano hotová zkáza jeho, nedá-li jej král volati! Nezbývalo, než jakýmkoli způsobem do sídla královského se vtisknouti, aneb za druhého kuropění z Vratislavi se vystěhovati.

Každý jiný byl by v zoufalství tento útěk volil; leč Barrot, který na cestách svých dobrodružných několikrát již u velikých těsnostech vězel, i v této hrůzy plné příhodě klesající mysl na nohou udržel, smělost a lehkomy-

slnost jeho nedaly mu zmalomyslněti. Odhodlán, stůj co stůj, hned z jitra u krále se opověděti, a jemu pomoc svou nabídnouti, ulicemi pratmavými do bytu svého se kradl. —

Nebylo ještě sedm hodin ráno, když král Jan, který již bez toho několik hodin traplivé starosti na mysli přemítal, protivné sobě lože opustil, a životním komorníkem svým obléci se dal. Vkročivšího brzo na to Viléma Lobkovice, jako každodenně, tou otázkou oslovil, zdali se jaké zprávy o Vchynském z Vchynic dopídil.

„Již pozdě večer poštěstilo se mi,“ — jal se Lobkovic mluviti, — „na nějakou stopu jeho, ač nikoli bezpečnou, přijíti!“

„Mluv, mluv!“

„Lidé moji baviče se v hostinci u „krále Českého“ zpozorovali, že tam z Gdánska rytíř křižovnický s malou družinou na noc přibyl, jsa na cestě k příteli svému, vévodovi Loheinickému. Vědouce, že pilně po všem pátrám, co s Litvou jakýmkoli způsobem souvisí, neměškali o tom mne zpraviti. Pospíšiv tam

shledal jsem rytíře libomravného, otázky mé zodpovídati přívětivě hotového!“

„Přikroč k věci, nechjalových zacházek!“

„Dověděvše se Litvané, že mocný jejich bůh povětrností nepřístupnou vojsko České zaplašil, chystali se obětí tou nejslavnější v národním svém chrámu jemu děkovati. Zdařilo se jim několik Čechů, mezi nimi posla královského, zabaviti, ty pak co žertvu nejskvostnější Svatovítu chtěli obětovati.“

„Aby je blesk! tedy mne kněži jejich, jeden nebo druhý, za mnoholeté dary mé zradili. Jak by se mohlo věděti, že jest Vchynský posel královský? On se tím zajisté nepochlubil, anebo's mně za muže stál, kteréhož's sám dobře neznal!“

„Znám jej a stojím za něho.“

„Dále! dále!“

„To doslechnuv zvědy svými *Jarloch*, podmistr řádu rytířského, který se právě s Oldřichem, naším pánem Hradeckým, a s Českou jeho korouhví na pomezí Litevském byl postavil, nedbaje na zuřivou zimu, ani na vojsko k výpravě

takové dosti maločetné, do země nepřátelské se vřítil. Nejvroucnější původce vpádu toho byl náš Oldřich Hradecký, který jen hořel, Vaší Jasnosti posla královského z rukou vražedných vysvoboditi.“

„Běda jim, pakli ohavný svůj oltář krví jeho zbrotili! Kdybych již na hradě Pražském seděl, pozdvihnu se na tu zprávu, a přikvačím na ně jako příval Sodomský! — Dále! dále!“

„S jakým to zdarem aneb výsledkem vpád ten jejich se potkal, další toho zprávu v Gdánsku ještě neměli.“

V tom komorník vkročiv lékaře Francouského opovídal, který o slech milostivý dává prositi.

Jakkoli král Jan při úplném zdraví v letě v zimě velmi ranně vstával, předcef podlé mravu císařského otce svého před hodinou jedenáctou návštěvy lidí mu neznámých nepřijímal. I byl by zajisté člověka v tak mladém jitru přichozího s nevolí dal odbyti, kdyby se nebyl *Francousem* oznámil. Všemu, co Francouské sloulo, přednost dával před Českým i

Německým; obzvláště pak učenci Francouští v očích jeho tak velicí byli, že vědečtí mužové jiných národů sotva na kolena jim dosahovali. K tomu ještě Francouský *lékař*, kterého snad prozřetelnost sama poslala, aby oko jeho již již hasnoucí novým světlem obohatil. I kázal lékaře toho přivésti.

Vstoupiv známý nám Barrot v oděvu doktora Pařížského pravé koleno před králem sklonil, a velmi libomravně ruku mu políbiv jal se jazykem Francouským mluviti řka: „Nikdy bych se neodvážil, před vznešenou tvář Vaší královské Jasnosti vstoupiti, kdybych nevěděl, že knížecí osoba Vaše zarýnské mé vlasti tak drahá jest, ba snad mnohem dražší, nežli těmto Vašim Slovanským národům; a kdyby mne strašlivá zpráva nebyla došla, že přeskvostný zrak Vaší Jasnosti u velikém nebezpečenství se nachází. V Paříži již, ve slavném rodišti svém, všecko vyčerpav, čeho se tam v léčení zraku chorobného bylo docílilo, spěchal jsem ještě k jihu na ústav Montpellierský, kde přes dva roky pobývaje se všemi léky

proti jakýmkoli neduhům očním důvodně jsem se seznámil. I v tomto tedy ohledu královské Jasnosti Vaší poručena se činím.“

Dosti se naň zrakem tvářezpytným nadíval odejmul král, chloubnými slovy jeho zalouzen, obkladky s oka trpícího, a před něho u samého okna se postavil. S němou napnutosti, s okem znalce nejdůvtipnějšího prohlížel Barrot oko nanejvýš zanícené, prosil krále, aby levé oko zavřev pověděl, zdali prsty jeho vidí; když pak slyšel, že ne, pravil s tváří velmi starostlivou:

„Nyní poznávám, proč mne bezesného trapná úzkost po celou noc klíčila. Přišel jsem v čas nejvyšší.“ — Po těch slovech vytáhl láhevku s bledě žlutou vodičkou, a žádal klůcek z plátna starého, toho nejtenšího.

„Ustaň poněkud“ — oslovil jej král — „dám zavolati životního lékaře svého, ať jest počínání a dalšího jednání tvého vždycky přítomen.“

„Prosím pokorně,“ — chopil se Barrot slova poněkud zaražen — „abyste Jasnost Vaše za neposlušnost aneb svéhlavost nepo-

kládal, že sobě v nejhlubší poníženosti vyhrazuji, aby nižádný lékař, buď on kdo buď, hojení mého nebyl svědkem očitým. Právě takový to neduh jsem v Paříži a jinde zajisté stokrát vyhojil, tak že jsem s to, beze vší přísluhy samostatně jednati.“

„Nuže, ne-li svéhlavostí,“ — pravil král nevrle, — „jak to jináč nazvati mám? Čím jistější jsi zdárného výsledku, tím více lékařův přítomných žádati si máš.“

„Tento lék jest můj poklad,“ odvětil Barrot. — „Nejen pojištění doživotní výživy, ale i čest a důstojnost lékařská mi kážoui abych jej svým tajemstvím zachoval. Živobytím svým Jasnosti Vaší žádaný výsledek zaručuji.“

V nepochopitelné této své zaslepenosti takto se zavázav s neobyčejnou ovšem zručností z tobolky své vlastní klůček vyňal, a vodičkou tou jej napustiv na oko královo přiložil, na to pak teplým obkladkem zaopatřil. To když byl, jakoby se obávaje, aby se mu ještě přetržka v tom neučinila, s největší čerstvostí

zapravil, osmělil se prositi, aby mu na hradě byt se vykázal, tak aby účinkování léku svého každou hodinu mohl pozorovati. Na to hluboce se pokloniv, z komnaty odešel. Prošed jakoby vítěz několik síní družinou královou naplněných dostal se do chodby křivolaké, kde sobě hluboce oddechl.

„Nuže, štěstí!“ — promluvil sám k sobě — „spása má nyní ve tvých rukou spočívá. Jako's mne z mnohých lékařských nebezpečí vytrhlo, tak mne zvláště nyní neopouštěj!“ —

„Kéž bych byl učinil, k čemu mne vnitřní pud naváděl!“ — oslovil Lobkovic krále. — „Měl jsem mu tu žlutou vodu z ruky vzíti, a zameziti tak povážlivé jeho léčení. Avšak ještě není pozdě, jelikož nemohu pomysliti, že by jeho jed hned v prvním okamžení záhubně účinkoval.“

„Aby tě blesk! Jeho *jed*?“

„Který to vážný, chvalně pověstný lékař vtiskl by se s takovou drzostí k Vaší nejjasnější osobě? Stokrát již takový neduh v

Paříži a, Bůh ví, kde, vyhojil! Proč tam nezůstal?“

„Málo najdeš výtečných umělců, jižto by touhu po seznání světa, a jmena svého rozhlášení v sobě překonali. Já sám kolby a sedání na věky bych se odřekl, kdybych jich toliko v Praze užívati měl.“

„Proč zavrhuje přítomnost a zúčastnění životního lékaře? Nejen on, ale všickni zdejší hojitelé měli by vodičku tu zkoušeti, a úsudkem svým buď uznati aneb zavrhnouti.“

„Kdyby se tak ke každému léku hledět mělo, příroda a smrt o nemocné by se dělily. Dosti toho! Na všechen způsob mám živobytí jeho v zástavě.“

„Avšak jeho smrt nenahradí nám skvostné zdraví Vaší Jasnosti.“

„Konečně pak znáš přísloví: „Tvá víra tě uzdravila“ Má důvěra v lékaře Francouského jest pevná a nezvratná, jako skála Vyšehradská. — Pošli mně markrabě Moravského.“

Se smutnou tváří Vilém Lobkovic odešel. Jakoby křídlatá rozletěla se pověst po

vší Vratislavi, že Francouský lékař Barrot stal se oka králova léčitelem. Lékaři jedni se divili, druzí na volení to žehrali, všickni krále litovali. Markrabí Karel navštívil dle předsevzetí svého probošta Petra, který nemaje sám dost vědomosti se všech stran zprávy o lékaři Barrotovi sháněl, avšak velmi málo dobrých nasbíral. Starostlivý královec snažně otce prosil, aby několik dobropověstných hojitelů povolal, avšak tím více nadarmo, proto že zánět oka, poněkud blednoucí, naději k polepšení dával, a Barrot každodenně novou spokojenost projevoval.

Mezi tím sjeli se svrchu jmenovaní Slezští vévodové, a povolností svou, vrchnomocnost a manský úvazek koruny České uznávati, nevrlého krále utěšeně bavili. Když se ale v den desátý opět rozešli, počal král všecku mysl k neduhu svému nanovo obraceti. Rytíři Kaplířovi podařilo se, Barrotova sluhu, který se byl s pánem svým na hradě vévodském ubytoval, darem peněžitým a přípovědí dobré služby k sobě nakloniti, od něho pak

uslyšeti, že Barrot nikoli Francouz, leč Nízozeman jest; že se jen co služebný bradýř ve Francii několik let zdržoval, a odtamtud se vystěhovav po rozličných městech Německé říše se potuloval, všudy ale chladnokrevným nemocných svých do rakví ukládáním velikou nelásku sobě způsobil.

Na tuto strašlivou zprávu dal král životního lékaře zavolati. Bohubud oko rozvázav s nemalou hrůzou spatřil, že blána zanícená ovšem jest hodně vybledlá, že však na obou koncích počíná se již rozplývati, tak jakoby brala porušení.

Prchlivý král Jan nikdy snad nedal se hněvem tak opanovati, jako v tomto okamžení. Ani královic ani Lobkovic nemohl jej prosbou a útěchou uchlácholiti; k tomu ale poštěstilo se jim jej nakloniti, aby Vratislav opustiv pochodem zrychleným do Prahy se navrátil, kde doufali pomocí lékařův domácích oko jeho odumřelé ku světlému živobytí zkřísiti.

Byly dvě hodiny z půlnoci, když z hradu vévodského následovní tichý průvod vyšel.

Napřed šli dva žoldnéři sudlicemi ozbraněni; za nimi táhl bosonohý oslík nízký, toliko z dvou prken s nevysokým zábradlem sestávající vozík, za ním pak jiní dva žoldnéři kráčeli ratištěm ozbrojeni. Na vozíku, jakoby v kolébce, ležel v sešité koňské kůži Barrot, tak jako v pytli, který pod jeho krkem pevně byl sdrhutý. V hubě do kořán otevřené měl zatknutý roubík, tak že ani slova ani hlasu vydati nemohl.

Jediný člověk, jenž byl slídníky svými o průvodu tom zprávu dostal, přítele svého k mokrému hrobu doprovázel. Byltě to panoš Ortvín, který za to, že se ho v živobytí mnoho naškádlil, na poslední cestě jeho těšiti jej přispěchal.

„Jako byl neobyčejný,“ — mluvil k němu, „ve všem všudy znamenitý *život*, tak je také neobyčejný a znamenitý *pohřeb* tvůj. Každému jinému smrtelníku zvoní a zpívá se, když jej do lůžka věčného nesou, tak že by přátelé darmo k němu mluvili, byť mu i smrt nebyla uši zacpala; ty ale slyšíš slova má, rozzumíš jim, a smysl jejich rozjímáš. — Blaze

tobě, že's tak mnoho nemocných mužských i ženských, mladých i starých před sebou na věčnost poslal, ti se tam již na příchod tvůj těší, s účastenstvím nelíčeným tebe přivítají. Nevrť sebou, nedurdi se, nezoufej si. Pomni, že ve štěstí máme nepýchat, v neštěstí ale nemalomyslnět. Obvzláště ale považ, že libohlasná Sulejma tak tobě soudila. „Nejvyšší osoby léčiti, a odměnu nadobyčejnou bráti budeš.“ To byla slova její prorocká, a věštice bohonadšená nemůže v louži zůstati. Zaber se do své Utopie, kde's tak blaženě prodléval, a v této říši sladkých snů milostné smrti do rukou se odevzdej.“

V tom okamžení přibyli na břeh, kde švitorná Odra, jsouc od předešlých sněhů a deštů ještě hodně naplněna, divokým náběhem k severu utíkala. Tady stanuli: dva černí muži tady čekající, Barrota se uchopivše a hodně jej rozhoupavše dalekým rukou máchnutím do prudkého proudu jej vyhodili, tak že Odra pohostinská s radostí jej přijavši hned se po něm zavřela.

V.

Asi půl hodiny cesty od Hradce, který nyní *Jindřichovým* nazýváme, stál u prostřed lahodného háje maloletý dvorec s ovčincem, kravincem a jinými k rozsáhlému hospodářství potřebnými budovami. Tisíc kroků odtud, tam kde se háj v utěšenou zahradu otvíral, nad stromoví zahradní vznášel se ouhledný hrádek, v jehožto nemnohých, avšak pohodlných, ozdobně upravených komnatách Hradečtí velmožové letního času několik neděl pobývali, když totiž z hlučné družiny zámecké vykročivše toliko s důvěrníky svými o rozhodných záležitostech svých v oustraní tom rozjímati chtěli.

Jediný obyvatel hrádku toho byl nyní

řeholník *Gallus* ze řádu kazatelského čili dominikánského, který jsa v Hradci rodilý, u nynějšího pána, nábožného *Oldřicha*, veliké přízně požíval.

Již v prvním desítiletí věku čtrnáctého počali se rozličtí křivověrci do země České vtroušeti, s kterými známý nám biskup *Jan IV.* a věrosoudcové jeho již rokem 1315 zápasili. Když pak vzdor potlačování tomu každoročně nové hrstky zapeklitých těch kacéřů, od Rýna přicházejících, do království se vkrádaly, a neustálé stížnosti druhu toho k apoštolské stolici do Avinionu přicházely: tuť se svatý otec Benedikt XII. povzbuzena viděl, nejvyšší důstojností svou zakročiti. Vypravil více věrosoudcův čili inquisitorův do říše Německé, do Čech pak poslal svrchu jmenovaného Galla s plnomocností neobmezenou jakožto muže, který mu co bohonadšený zástupce víry spasitelné, a horlivý rozmnožitel její byl povědomý, a který ve vlasti své pověst maje blahohlasnou, krajany své se zdárným výsledkem duševní nákazy bude varovati.

Přišed již roku 1335 do otčiny své, kraje západní s bystrozrakou obezřelostí prochodil, a skutečně mnoho těch zbloudilých k poznání pravdy přivedl, jiné pak, jižto od bludů svých nedali se odvrátiti, pomocí obyvatelů domácích ze země vypudil, muže přísně nábožného a výmluvného, avšak i rozšafného a laskavého jmeno sobě zjednav.

Vykonav tak poslání apoštolské ku své spokojenosti, přijal pozvání páně Oldřichovo, a dílem v rodišti svém, dílem v okolí jeho pobýval, od kněží domácích se všech stran o stavu náboženském zprávy dostávaje. Když pak velmož Hradecký s praporem svým, nynějším hostem svým posvěceným a požehnaným, k obracení Litvanů a pohanských sousedů jejich na pravou víru odcházel: tuť jemu tichou samotu milujícímu nadřečený hrádek v líbezném háji k obývání odkázal, kde on také, jediným bratrem řeholy své obsluhován, po celý rok se zdržoval, od času k času do krajin rozličných odcházeje.

Dvorec v *Hájku* — tak se vůbec nazýval — ač již o ranní hodině osmé uprostřed mě-

síce května, byl ještě v úplném stínu. Na obzoru obmezeném slunce se ještě neobjevilo, toliko že vrcholy bříz, javorů a sem tam dubů k blankytu se pnoucích ranním zlatem se třpytily.

V prostranné světnici dvořákově byl ještě větší, avšak mravní stín. Dvořák *Kaluha* seděl za stolem s tváří tichou, leč přísnomyslnou; mladý ovčák *Tomík* stál několik kroků ode dveří, bledý, ouzkostně napnutý, tak jakoby výrok smrti měl na něm býti vynešen; dvořačka *Krabuše* krokem nepokojným sem tam přecházela, jedním okem přívětivě na Tomíka se dívajíc, druhým ale zlobivě na svého muže pokukujíc.

„Dej si říci, Tomíku!“ — mluvil dvořák dobromyslně k ovčákovi — „*Blahunka* se tak brzo, ba snad nikdy nebude vdávat.“

„*Proč* by se nevdávala?“ — tázala se ho dvořačka s okem jiskřícím. — „Vdávala se má prababička, babička a matka, proč by se neměla má dcera vdávat?“

„Proto že ani prababička, ani babička, ani matka tvá nebyly Blahunka. Pro Bůh tě prosím,

věř *mně*, manželu svému, neumíš-li anebo nechceš-li vlastnosti dítěte svého nestranně posuzovat. Obličej tvůj je opět kyselý, jakoby's štovík kousala. To je vášeň! v kotlíku tvé krve opět to klokotá. Člověk má vždycky s rozumem jednat — jakož vím, že ti ho Bůh také něco daroval — zvláště ale, když se o blahu aneb neblahu doživotném jediného dítěte jedná."

„Ach, můj otcovský příteli!" — zabědoval Tomík — „zanevřel's na mne, máš nějaké záští ke mně, jehožto příčiny nemohu se domysliti, ježto jsem tě vždycky jako otce ctil, ctím a ctíti budu do smrti. Myslím, a to v srdci cítím, že Blahunka nebude se mnou nešťastná. Více, nežli já, nemůže ji žádný milovat. A koho může lépe znáti, nežli mne? Vyrostli jsme spolu, tu nejmenší chybu byla by již jako dítě na mně zpozorovala, a předce se mnou ráda na jahody chodila, jako sestra ke mně se měla. Či snad se bojíš, že nebude se mnou dobře zaopatřena? Nedíváš se vždycky s pochvalou a s potěšením na můj požehnaný brav? Bude sobě

milostivý velmož náš, jehož Bůh zachovej! lepšího ovčáka někdy žádat?“

„Dosti těch slov, Tomíku!“ — zarazil jej Kaluha s pohnutým srdcem v řeči. — „Kdybych měl pět dcer, žádnému je nedám, nežli tobě a rovným tobě děvosnubům, lečani jednu k vdavkám bych *nenutil*.“

„A co má z ní být?“ — chopila se Krabuše opět slova — „budeme my věčně živi? Není čas, abychom na její krov, na její ohnisko pomyslili?“

„Jak vidím“ — odvětil manžel tichomyslně — „nemyslí ona ani na krov ani na ohniště. Celá duše její k Bohu a Spasiteli světa je obrácena, v modlitbě a v písních svatých všecko své potěšení, všecku svou blaženost hledá.“

„Nemodlím se já také?“ — bránila se dvořačka. — „Nebude moci jako žena vstávajíc léhajíc mysl svou k Bohu a světa Vykupiteli obracet?“

„Ženo!“ — odslovil dvořák — „jakoby's to jediné dítě přes moc do neštěstí vehnati chtěla, tak úsilně sňatku toho se domáháš. Já bych

se bál, že v hněv Boží uběhnu, kdybych dceru bezděčně zamlouval.“

„Ach jak je to pravda, že malé děti kaši jedí, a velké *srdce* žerou!“ zavzdychla Krabuše.

„Ty se také modlíš,“ — pokračoval Kaluha ve své řeči dále — „vždycky's se pilně modlila; avšak ty's přitom také světu sloužila, kdežto dcera tvá toliko Bohu chce sloužit. Jdi na hrádek, bez toho tam ještě některé dnešní potřeby odváděti máš. Promluv tam s bohoctivým věrosoudcem, a popros jej, aby podlé moudrosti své s dcerou naší o sňatku manželském promluvil. Ty pak, Tomíku! hledej Blahunku, a o její lásku manželskou, o její ruku požádej. Pakli ti obojе slíbí, a dobrovolně ruku ti podá, s radostí tebe co zetě svého pozdravím.“ — Dopověděv dveřmi postrannými po své práci odešel.

„Ano!“ — mluvila ještě matka dvořačka — „na hrádek půjdu, a s otcem bohomyslným promluvím. Neboj se, Tomíku! že by on snad Blahunku s myšlénky na vdávaní sváděl, tak aby jí branku klášterní otevřel. Jestit to počestný, milolidský muž, který jí slovem laska-

vým bez ohledu vedlejšího povinnosti stavu manželského vysvětlí a na srdce uloží.“ — Po těchto slovech manžela svého sledovala.

Tomík tu dlouho ještě se svislou hlavou stál jakoby vkořeněný. Konečně ztyčiv se čelo i oči mnul, jakoby prohlednouti chtěl, a zraky své po světnici rozeslav a samotna se spatřiv hlavním vchodem odkvapil.

Věděl on, kde dobou touto Blahunku hledati má. Před dvorcem na bujarém trávníku stál vysoký dřevěný kříž, u něho pak klekadlo tak široké, že tři lidé pohodlně vedle sebe klečeti mohli. Nejen že lid domácí každodenně pobožnost svou tady konal, ale i mimojdoucí tady se zastavivše za cestu bezúraznou děkovali, za šťastné její dokonání prosili.

Tady také Blahunka s rukama sepjatýma, s očima k Spáse všeho světa pozdviženýma klečíc nábožně se modlila. Celá její čistá, dítěcí duše byla v modlitbu pohřížena. K ní přiklekl Tomík, a z celého srdce vzýval nebesa, aby mysl její k němu a k sňatku manželskému se naklonila.

Po dlouhé chvíli vstala Blahuna křížem svatým se poznamenavši, a Tomíka si všimnouc, odkud přichází, se tázala.

„Od tvých rodičů,“ — odpověděl Tomík — „kde jsem o tvou ruku prosil.“

„Tu máš ruku mou,“ — pravila dívka — „pakli ruku své přítelkyně žádáš.“

„Zajisté stokrát ruku v ruce po háji, po rolích a zahradách jsme chodili; nyní však žádám, aby's mi tu milou, drahou ruku na vždycky podala.“

„Kdybych směla podlé smyslu svého rukou tou naložiti; kdybych ji mohla jinochovi, co doživotnému manželu svému podati: zajisté bych žádného, nežli tebe, nevolila. Leč rukou mou vládne jiná mocnost, které se v prachu pokořiti musím!“

„Sám otec tvůj posýlá mne k tobě, hotov synem svým mne nazývati, pakli *ty* mně jmena toho dopřeješ, a matka tvá je toho žádostiva.“

„Zajisté tobě netajili, že mne nikdy nutit nebudou. I oni vyššímu pokynutí musejí se podrobiti, a vzdáti se práva nevěstu světskou

ze mne udělati. Nemysli na to, dobrý Tomíku ! nebuď lítost a hrůzu ve mně; neboť strop nebeský na mne padá, když v duchu svém vidím, že s ženichem pozemským u oltáře klečím.“

„Blahuno ! Blahuno ! jak lásku k tobě ze srdce mám vytrhnouti, když od dětinství tam vkořeněna ve strom nevyvratný vzrostla a se zmocnila! Ó smiluj se ti nad vezdejší blažeností mou!“

„Kéž by's mohl do duše mé nahlédnouti, politování hodný Tomíku!“ — zvolala vidouc, že z očí jeho slza padá na slzu — „uviděl by's, že žádost tvou vyslyšeti nemohu a nesmím, by's potoky slzí ronil a mne s sebou utrápil.“

„O shlédni na toho útulného prostředníka, jenž se u srdce tvého přimlouvá.“

Tu Blahuna teprv zpozorovala, že bělo-skvělý beránek u ní stojí, k ní se toulí a ruce jí líbá. Tomík byl totiž zvířátko to tak vychoval a ochočil, že osoby jeho se nevzdalujíc všudy za ním kráčelo, a velice se rmoutilo, když do kostela neb na zámek odcházeje zavříti je musel.

„Ó ty tělesný obrázku beránka nebeského !“

— zvolala Blahuna jehňátko hladíc a je milkujíc. — „Jak jsi ty něžné, liborounné! avšak darmo se ke mně přimílíš, pakli lnouc k rozkoším pozemským i na mne okovy života smyslného klásti zamýšlíš.“

„Blahuno! Blahuno!“ — zkřikl Tomík zoufanlivě — „tedy nemilostně úvazek rušíš, který jsi sama příchylností svou spřádala?!“

„*Musím* jej přetrhnout, milý příteli! ačkoli vlákna jeho krví mou jsou skropena.“

„Nuže, tedy půjdu tam, kde tur, zubr a bůvol moje stáda budou, a jediní moji druhové!“ — Po těch slovech jakoby zběsilý utíkal.

„Ať tobě všecko k prokvětu zdraví duševního slouží! — Vezmi si svého beránka s sebou!“ — volala za ním.

„Budiž on k tobě přičarován!“ — odvětil Tomík, k ní se ještě obrátiv. — „Budiž on druhé svědomí tvé, a kde kráčíš, na mne tobě připomínej!“ — Vyvolav tak v háji zmizel.

S slzavýma očima útlocitná Blahuna po celém těle se chvějíc ku kříži se obrátila, a na kolena

tam sklesnuvši nanovo se modlila. Beránek od ní se nehnul.

Když byl Tomík z háje vyběhl, zarazil se nad houfcem lidu, který po hlavní cestě lesem vysokokmenným přicházel. Z toho, že v čele toho hloučku vojín kráčel jakousi vážnost na sobě zjevující a přísným okem od jiných požadující, a že něco lidu toho dílem z části, dílem zcela po vojensku byli oblečeni, co zatím jiní domácí svůj oděv na sobě měli, soudil, že jest to výprava bojovníky najímající.

Byloť tomu skutečně tak. Náčelník houfce nebyl nikdo jiný, nežli statečný *Pivoň*, který jsa v žoldu šlechetného, bohatého pana *Jošta Rotleva*, blahomravného měšťana Pražského, již na pochodu k dobývání hradu Potenšteinského se nám objevil. Nyní najímal nové žoldnéře, kterými vlasti a rodiny královské milovný Rotlev vojsko královicovo do Tyrolu se chystající rozmnožiti chtěl.

„Ustante!“ — kázal Pivoň ve chladě dubů věkovitých se zastaviv — „tady vám dávám odpočinek. Leč jako starostlivý otec váš a

bojovník vždycky ostražitý doby této k poučení vás ve ctihodném povolání vašem použiju. Sestavte se rovní k rovným, jak se sluší po vojensku.“

Ohromělý Tomík mimovolně k nim se přidružil.

„Především vězte,“ — začal Pivoň s tváří velitelskou — „že nejpřednější vojsko v Čechách je vojsko královské, jemuž všecka čest a váž-nost budiž vzdávána. Leč nesmíte myslit, že musíte v bitvě někde po zadu stát, a čekat, až se vojsko královské pobije, bylo-t by to jednak zkáza jeho, jednak vaše hanba a potupa. V bitvě jest místo rovnostejné jednomu každému vykázáno, žádné není přední, žádné zadní, a rovné právo všem je stejně uděleno, kopím, oštěpem aneb mečem nepřítele k smrti zlíbat, kde ho jen může zasáhnout.

„Na druhém místě stojí vojsko páně *Rotlevovo* — vy tady z předu jmenu tomu po vojensku čest vzdávejte, a vy tam zadu smekněte! — vojsko, pravím, páně Rotlevovo, tak že žoldnéř s jeho barvou, s jeho zbrojí, zvlá-

ště ale — hlavy zhůru! — zvláště ale s jeho *žoldem* nad jiné se může honositi. Porovnejte jen prapor Rotlevův s prapory vysokorodých velmožů, jižto slovou páni korouhevní, proto že právo a povinnost mají, s vlastní korouhví do pole válečného vytáhnouti. Tu uvidíte rozdíl v lidech, rozdíl v sukni, rozdíl v zbroji, rozdíl ve vší úpravě. Blaze tedy vám, že volati uslyšíte: „Tamto táhnou Joštovci, tamto přicházejí Rotlevovci, růže v tváři, zlaté plíšky v kapse, jací jsou to jonáci! sláva jim!“ — Hleďte, již vám nyní srdce v těle hrají, což pak, až zbivše nepřítele s kořistí svou před velebnou tváří kněžice *Karla* se postavíme?

„Žádný z vás ať nemyslí, když do bitvy jdeme, že výrok smrti je na nás vynešen. Kdyby tam měl jeden každý padnout, certliž by tam šel? Statně se bránit, do nepřítele jako do žita mlátit, to nám život a slavnou výhru zaručuje. Uvidíme-li mraky vojska, pomyslíme, čím hustší tráva, tím že lépe dá se sekati, a budem s chutí v řadech jeho kositi.

Nečekejme nikdy, až se nám nepřítel vyhne. Je-li muž, jako my, neučiní tak, leč po smrti v ten úterek, anebo na zimní letnice, totiž nikdy. Ale padněme naň, jako luňák na holuba, a přes tělo jeho jako přes most ku břehu vítěznému kráčejme. Řady naše ať jsou vždycky jako zeď, padne-li jeden, mezera ta ať se rychle zaplní, neboť dost malá skulina dělá, že se veliký koráb utopí. Vždycky mějte na paměti, že se z vojína nejnižšího může státi muž vysoký, jako z telete a osla někdy pergamén, ano z kozy také safián se stává, jakož toho příklad máte *na mé* nevšední osobě, jenžto jsem býval klukem uhlířským, a nyní jsem náčelníkem vaším.

„Vímtě dobře, že žaludek hladový ani hudbou ani zpěvem nedá se ukonejšit; avšak chraňte se na bojišti hrubému tomu věřiteli ucha svého nakloniti; bojovník musí horka a zimy, hladu i žízně býti snášelivý. Po *vítězství* jen se žeňte, a uvidíte, vítězný že žoldnéř tak málo kdy je hladový, jako slepice mlynářova,

pročež je také přísloví: jako rybám ve vodě, tak že vojínům v poli blaze.

„Zavíraje naučení své povinované musím s vámi ještě zlaté pravdy zděliti, které se v rozmanitém živobytí mém osvědčily. Přijde-li kdo z vás v zajetí, ať jen myslí, že nelze s vola než *jednu* kůži vzít. Po malé kořisti nikdy se nežeňte, aby se nezdálo, že vrabce chytáte a husy pouštíte. Ono se říká: nemáš cizí roli žíti, ve svém hrnku vař! Avšak kdyby vojín na to čekal, co si ve svém hrnku zvaří, musel by s hrnken po světě běhat, a stokrát vařit a nikdy nejíst. Musíť on hodovat, kde hody najde; avšak pamatujte, s jedním břichem na *dvoje* hody nikdy nechoďte, všeho moc škodí, také pak hody nechvalte, až z nich půjdete. Na výslužku velkých pánů nikdy nečekejte, ti až snědí vepřovinu, k hrachu vás zavolají; přisedněte raději k stolu rolníkovu, a pakli topana nemá, na něm ho nežádejte. Když vám čípek spadne, korbele se varujte, na zajíce nikdy s bubnem nechoďte, také dříve nelítejte, až vám brky dorostou. Jste-li moudří, nikdy

nemluvte, pokud hloupý nepřestane. Dlouhému spaní nezvykejte, za jedno proto, že u nás noci nejsou, jako v měsíci, dvě neděle dlouhé; za druhé pak proto, žeby vojín v poli nikdy spáti neměl. Nezapomeňte nikdy, že lepší jedno dnes, nežli dvoje zejtra, a že, co bylo v loni, nikdo z vás nedohoní. Konečně pak si pamatujte, že žadná píseň není tak dlouhá, aby neměla Amen. —

„Tuším, že máte těchto příkazů a přátelských napomenutí dost, aby se z vás potřební a blažení žoldnéřové stali.

„Dost jich mám, statečný vůdce!“ — ohlásil se Tomík ze řady vystoupiv — „a žádám tebe, aby's mne také pod svou korouhev přijal.“

„Ejhle, jaký to skvělý, leporostlý junek!“ — mluvil Pivoň sám k sobě osobností Tomíkovou a odhodlaným jeho se přihlášením radostně překvapen. — „Kdo jsi?“

„Jsem zdejší ovčák.“

„Co — ? a ty chceš s námi do války ? Myslíš, že tlumy nepřátelské bravy jsou ?“

„Každého nepřítele budu za vlka pokládat, který si na mé stádo vyšel.“

„Avšak za vlka bezzubého?“

„Čím míň zubů starý vlk má, tím tvrdší a ostřejší jsou jeho pazoury, s kterými nebojím se zápasit.“

„Vida, vida! — A proč medle stádo své opouštíš?“

„Proto, že mne dívka opustila.“

„Aha! zajisté krásenka krev a mléko, rusovlasá, s jasněmodrou čelenkou?“

„Tak jest.“

„Těm schází většim dílem zoubek věrnosti. Vzala si, anebo bráti bude jiného?“

„Nechce se vdávat.“

„Ženská, nechce se vdávat — totě bílý havran, černý květ na jabloni! Věz, brachu! že jest jí ovčák příliš malý ptáček. I u všech cepníků a oštěpníků! dobře tedy děláš, že ratiště a mečiza pastýřskou hůl vyměňuješ. S chutí do války a směle do bitvy. Hromy a blesky! Až se vrátíš s přílbou, s pasem, nechat harasovým, a s ostruhou, nechat mosaz-

nou: oč, že tobě ruku podá, budeš-li jí ještě žádostiv?“

„Budu ji věčně milovat.“

„Znám takové věčnosti, vejde se jich několik na jeden rok! Slovem, ty půjdeš s námi, ať se stane dívce odplata vzájem! Polož tři prsty na tento můj meč — tak, nyní jsi na závazek cti a víry vzatý. — A nyní nám ukaž krčmu, kde bych se dobrým medovcem bez nedostatku občerstvil.“

„Jak vidím, přicházíte od Hradce,“ — pravil Tomík — „máme tedy dobrou hodinu cesty do nejbližší vísky.“

„To nám, žel Bohu! v našich milých Čechách schází! *V mé* říši nesměly by vesnice, totiž krčmy, nic dále, nežli čtvrt hodiny, od sebe státi. Po tak dlouhé a jadrné řeči mám s prahnoucím hrdlem hodinu ještě kráčet? Budoucně nebudu nežli v krčmách řečnit.“

„Mám s sebou bečňátko višňovky,“ — ohlašoval jeden nováček se soudkem na zádech ze řady vykročiv — „kdyby se panu vůdci našemu líbilo.“

„Klaret byl by mně milejší, nouze ale nezná výběru. Podej! — Brr! totě trnkovka, nikoli višňovka. Tak jako tvé oko trnku od višně, tak můj jazyk štávu jejich rozeznává.“ „Máme tady výbornou studni,“ — nabízel Tomík dobromyslně.

„Přestaň býti ovčákem, a mysliti, že máš stádo před sebou. Od této chvíle musíš jakési ušlechtilé vědomí na sebe čili do sebe vzíti, které se částečně tím zjevuje, že nebudeš nikdy vody píti, leč by's nic lepšího neměl. Já, Rotlevův vojska braník, šermíř ve školách krvavých cvičený a mrskaný, průvodní hvězda celého praporu,! měl bych se, jako můj kůň, z okovu napájeti? — tu! nalívej dále!“ —

V tom zazněla polní trouba, a Pivoň s hbitostí vojenskou se obrátiv vidí, an Hradecký pán, *Oldřich*, kterého on na Pražském náměstí u rytířských kratochvílích byl poznal, tou samou cestou od Hradce v úplné zbroji přijíždí. Po pravé straně jemu na komoni bílém zlatem a stříbrem se lesknoucím jela kněžna *Jasena* v oděvu loveckém, velikou nádheru

zvěstujícím. Dobrých deset kroků za nimi jelo as třidcet panošů a zbrojnošů, jejichžto celá úprava oznamovala, že ani ne tak pro obranu, jako pro čest a pro ozdobu velmože svého následují. K průvodu tomu náležely také dvě dívky ušlechtilé, které na svých mimochodcích sedíce, s panoši přednějšími zábavně promlouvaly.

Pivoň, znaje způsoby vojína dobromravného, pestrý svůj lid, k světu ještě nepodobný, podle oka zkušeného ve vší čerstvosti seřadil, a v čelo jeho jako svíčka se postaviv velmože Hradeckého očekával.

Oldřich před ním zastaviv a houfec jeho bystrým okem přehlédnuv tázal se, zdali lid ten ve zdejším okolí byl sebrán?

„Tak jest,“ — odpověděl Pivoň.

„Doufám, že se tak dělo s povolením kastelána Hradeckého,“ — proslovil Oldřich.

Pivoň místo odpovědi kus pergaménu zpod kyrysu dobyv Oldřichovi jej podal.

Oldřich, když byl přečetl, pergamén navrátil a promluvil řka: „Jest to žádost královicova, a jeho slovům se milerády města

i vesnice pána Hradeckého otvírají. Avšak Rotlev váš měl by své zlato, kterým se beztoho jen vychloubá, v hotovosti na oltář vlasti položiti. Vojsko najímati a do války vypravovati sluší jemu tak, jako mně obchod v koření aneb ve suknech.“

„Milost Tvá ráčí věděti,“ — odslovil Pivoň ve vší jemu možné šetrnosti — „že ve válce rány platí, od toho či od toho, jen když jimi nepřátelé padají. Takét Milosti Tvé jest povědomo, že měšťané králi Janu ocelem svým Prahu otevřeli.“

„Tak jako mečem, tak i také slovem nedostojno jest mne s tebou se potýkati. — Jdi s tím lidem do zámku Hradeckého, tam tobě kus jídla a pohár medoviny podají.“ Pověděv tak Oldřich hnul se opět, a s družinou svou k hrádku odjížděl.

„Běž na můj hrad, a tam si kůstky na smetišti hledej,“ — pravil Pivoň s trpkým úsměchem. — „Tak jakoby pan Rotlev bojovníky své na čumendu posýlal! — Slyšeli jste? Pan velmož by mně snad jednohokaždého z vás

nádavkem bílého groše odkoupil, jen aby se náš pan Rotlev řemeslem jejich nezabýval. Hromy a blesky! milovat nás nikdy nebudou; ale aby nás za něco lepšího drželi, nežli jsou *jejich* žoldnýřkové, k tomu je bohdá přinutíme. — *Teď* mi pilně nalívej!“ —

Když byl Oldřich Hradecký kněžnu Litvanku s jejími dívkami ve zvláštní komnatě na Hrádku uměstil, sešel schodem točitým na přízemí a odebral se do bytu věrosoudce Galla, který přátelského velmože návratem ještě neočekávaným velice byl překvapen. Na otázku, kdo ta dívka bohatýrská jest, kterou s sebou přivádí, Oldřich dle skutečné pravdy všecko věrně vypravoval. „Jen málo kdy roztouží se po své vlasti,“ pravil ku konci; „avšak potom toky slzí vylévá, nevšímá si krmu ani nápoje a všemu těšení i lahodění mému jest sluch její zavřen.“

„Moudře by's snad učinil,“ — proslovil Gallus — „kdyby's ji v takovém to okamžení k rodičům poslal, pakli svátost pokřestění s úplným vědomím přijavši službě Boha trojjediného

s celou duší blahověrnou se odevzdala. Tam by nám byla prospěšnější.“

„Horoucí jest touha a snaha její po seznání pravého Boha a zázračných jeho vlastností. Avšak *víra* v srdci jejím nemá ještě dosti pevných kořenů. *Viděti* chce na bíledni, nemohouc pochopiti, že člověka zrak duševní jen tehdáž do předsíní svatyně nebeské může vniknouti, když víra pevná, neobmezená pozemské bělmo s oka jeho setřela, a že na Boha tváří v tvář se dívati dáno bude těm, jižto životem ctnostným, pouze křesťanským, jakož i nábožným z toho světa vykročením blahoslavenství toho hodnými se učiní. *Hloubá* neblahá dívka z pochybnosti do pochybnosti upadajíc, a v říši pomyslů snivých se zatoulavší mou tolikojemnou, libomírnou přímluvou dává se z ní vyvoditi. Z té příčiny hradu svému, marnosti a chřestu jeho uhnuv k tobě jsem ji v oustraní tvé přivedl, a žádám tě, aby's jazykem svým bohomluvným ducha jejího objasnil, a čisté, sličné srdce její v pravé víře, v křesťanské ctnosti upevnil. Horuje v ní mysl

knížecí; leč libomrav všecku dumu poutá, a nauka Kristova za povinnost jí uloží v člověku člověka šetřiti a náviděti. Do vlasti své před velikou tam změnou z příčiny svrchu označené navrátiti se nemůže, také tomu duše její odpírá, a ať s ničím před tebou se netajím, *moje* srdce dychtí na čas života k sobě ji připoutati, pakli nedostatek ctností křesťanských žádosti mé nebude odmlouvati.“

„Moudrá a šlechetná Abigail stala se chotí Davidovou,“ — proslovil věrosoudce celou tu událost důmyslně přehlížeje. — „Chválím zásadu tvou, o ctnostech křesťanských prvé se přesvědčiti. Vidím, že mluvíš o lásce, která jest zlatý sen zušlechtilé smyslnosti, a nekárám tě z toho, neboť slavná větev Hradecká knížecího rodu Rosenberského nemá s tebou vymříti. — Také-li pak ta Litvanka něco více nežli přítele a dobrodince v tobě nalézá?“

„Není to ani tak vděčnost, jako vlastně něžné nelíčené přátelství, co mne každodenně více srdce její otvírá. I laskám se tou nadějí, že

cesta z chrámu přátelství do chrámu lásky manželské nebude ani příkrá ani příliš daleká.“

„Zdá se, že dívky její jazyka našeho jsou nevědomy?“

„Více, než Jasena sama, která jakousi předtuchou puzena živý slovník ze mne si udělala, a každodenně mnoho slov českých z něho se naučila. Družky její jsou Polské šlechtičny, obě sirotkové, které si v Gdánsku doporučením tamější převořiše vyvolila.“

„Budeť jí tedy České služky zapotřebí, která se tady v osobě Blahuny, dvořákovy dcery, najde, pakli věhlasná obezřelost tvá ještě nevolila.“

„Vidíš, že právě přicházím. Kde's ty volil, vzdávám se vlastní volby.“

„Jestiť to dívka dobře chovaná, blahomravná a bohabojná, sám jsem ji náboženství a zákonům jeho vyučoval.“

V tom se dal panošem kastelán Hradecký ohlásiti, který s veškerým zámeckým komonstvem přišel, aby Jeho Milost velitele svého z tak daleké a dlouhé výpravy přivítali. —

VI.

Mezi tím byl se král Jan s královicem a s družinou svou ve vší tichosti do Prahy navrátil. Trojí záležitost mysl jeho vždycky pracující úplně opanovala, nedávajíc k nižádné z tisíce věcí potřebných a důležitých přikročiti. Předně jeho oko, zadruhé korunování druhé jeho choti, zatření nemilý stav syna jeho druhorozeného v Tyrolsku.

Ačkoli Bohubud, životní lékař jeho, velmi málo naděje k vyhojení oka ve Vratislavi nešťastně léčeného podával, předce král vida, alespoň viděti se domnívaje, že docela ještě nezmrtvělo, úzkostně pomoci lidské vyhledával.

Nejvýtečnější lékař, nejen v Čechách, ale snad v celé prostřední Evropě, *Mikuláš Jevič-*

ský, rodilý Moravan, který se také potom prvním professorem věd lékařských na universitě Pražské stal, byl povolán; že však na zdařbůh neléčil, ale nehojitelnost oka zanedbaného, ba usmrceného zpříma prohlásil, za odměnu mu povolení dáno, aby k zármutku všeho obecenstva Prahu opustil, a do škol Salernských se navrátil, kde on beztoho celý svůj mladistvý věk v hlubokých studiích ztrávil.

Že ostatní lékařové čeští ničeho více se nehrozili, nežli povolání na hrad královský, snadno sobě pomysliti. Avšak nemínil král již u domácích hojitelů další pomoci se domáhati, ale v krátkosti se rozhodl, všecky druhé znamenitosti ještě odložiti, a tam, kde podlé dověry jeho nejvyšší dokonalost všech všudy věd a umělostí na podhvězdí jest domovem, totiž do Paříže spěchati. V tom u něho se opověděv kupec Benátský ohlásil mu, že v městě jejich již po dvě léta Arabský lékař se zdržuje, který všecky neduhy tělesné s výsledkem požehnaným léčí, obzvláště ale chorobám očním, tako-

řka zázraky čině, na div divoucí všem lékařům i nelékařům odpomáhá.

Vypraviv král rychlé posly do Benátek pro Araba zatím se vší mu obyčejnou hotovostí ku korunování královny přikročil.

Dějepisec náš V. *Tomek* praví: „Dne 18. května roku toho dal král Jan manželku svou Beatrici korunovati. Jak obyčejně odbývala se slavnost tato v kostele sv. Víta, avšak nerovnala se ani nádherou ani veselostí předešlým korunováním, o nichž byla pamět. Koruna byla královně posazena od biskupa Pružského *Jana*, při čemž král Jan byl přítomen bez koruny a bez oděvu královského, tuším proto, že i korunu byl již zastavil. Potom byly hody v klášteře Menších bratří u sv. Jakuba, nevelmi skvostné.“

Jaký to rozdíl mezi tímto korunováním a mezi nastolením první jeho choti, Alžběty Přemyslovny! Ji tehdáž dle povolání svého korunoval *Petr*, arcibiskup Mohučský u přítomnosti zajisté šedesáti duchovních i světských knížat z dalekých krajin a končin sem přišlých.

Pánové a zemané, nejen Čeští a Moravští, ale Slezští a Lužičtí, — z posledněj ších dvou zemí ani nepovoláni — jakož i poslové ze všech měst věnných a královských u tak velikém počtu se sešli, že mohl mladý král, nejen penězi, ale všemi všudy potřebami a věcmi žádoucími z céle země hojně obdarován, třikrát sto tisíc bohatýrských a jiných vzácných hostů královsky vyčastovati, jakož vskutku vyčastoval.

K tomuto korunování stavové a města, jakož i ostatní země příspěvky toliko odváděli, ku kterým prvotním zákonem přísně byli zavázáni.

Nesmíme opominouti čtenářům svým povinovaně oznámiti, že král Jan mimo jiného mladíka šlechtického i také našeho Bolebora Vchynského z Vchynic, jehožto mužné a hrdinské na Litvě a v Livonii se zachování Oldřich pán Hradecký pochvalně mu ohlásil, při tomto korunování za rytíře pasoval.

Z lhostejnosti a netečnosti, kterou takřka celý národ při této příležitosti na jevo dával, král i královna velice se rozhněvali. Královna

brzo na to s malým průvodem Prahu opustila, tak aby se na vždycky usídlila v Luxemburku, kterážto země, až posud *hrabství*, jakožto dědictví syna jejího *Václava*, na vévodství králem byla povýšena. Král ale lékaře Araba očekávaje nevolí své k miláčkům Českého národa, k synu svému Karlovi totiž, jakož i k Blance, drahé jeho choti, obrátil.

Nejprvnější blesky hněvu svého vmetal na královice, který mu právě vůbec známou příčinu k tomu zavdal.

Král Jan totiž, jak známo, ničeho tak nutně nepotřeboval, jako pokladnice, která by tak nepřeberná byla, jako olejná báně vdovy Sareptské. Korunování, výprava královnina a jiná vydání důchody jeho až na dno vyčerpaly. Aby tedy nový pramen do nich nayodil uchopiv se dřívějších svých prostředků statky královské opět zastavovati počal, kterémužto počínání stavové i města, markrabě Karel v jejich čele, na odpor se postavili, provolání po vší zemi rozesýlajíce, že zakoupení takové na sněmu zemském nebude míti platnosti.

I což divu, že v králi krev rozkvašená tím více se vzproudila, a že vášní jeho rmut tím více se zakalil? V prudkém návalu hněvu toho králevice všeho vplyvu na řízení zemské markrabství Moravského, ano i názvu toho zbavena prohlásil, a nemaje na tom dosti, Karla na hrad Týřov, Blanku jeho i s dítětem na Mělník vypověděl.

Drahně dnův upršelo, nežli se snahám kapitolního děkana Arnošta a šlechtě nejvyšší, věrnost svou králi stokrát osvědčivší, obzvláště ale prosbám Viléma Lobkovice a Bolebora Vchynského, který se nyní také životním rytířem krále svého stal, podařilo, hněv tak přílišně zuřící poněkud ukonejšiti, a ducha králova k pomyslům smířlivým a k rozvahám věcí na srdci mu ležících nakloniti.

Bolebor Vchynský zvláště tím velikou zásluhu sobě získal, že se ve vší pokoře nabídl, do *Tyrol* cestovati, tam pak Markétiny nešlechetné zámysly proti manželu jejímu vyskoumati, tak aby Jeho Jasnost k poněkud-

nímu zaražení aneb docela odvrácení neštěstí na jeho tam syna se valícího mohl přikročiti.

„Můj věrný Bolebore!“ — odslovil na to král tvář zasmušenou poněkud vyjasniv — „tak velikou zacházkou pozdě snad, aneb nikdy k cíli bychom nepřišli. Tam musí někdo jiný, ty pak zůstaneš u mne.“

Od toho okamžení záležitosti Tyrolské z mysli své již nepustil. Ještě v tu hodinu musel rytíř Vchynský na letném koni do Týřova se vydati, tak aby králevic bez odkladu do Prahy přispěchal.

Myslíme, že tady od místa nebude, pozornost čtenářů na nějakou dobu k událostem v Tyrolsku obrátiti.

Král *Jan*, výhodami politickými po celý svůj život se zanášeje, ranně na to myslil, jakby *Jana Jindřicha*, mladšího syna svého, kterého mu královna Eliška roku 1322 na Mělnice porodila, ve slušnou vládu někde usadil. Obrátil bystrý zrak svůj k *Jindřichovi*, vévodovi Korutanskému a hraběti Tyrolskému, k předchůdci svému ve vládě České, který mimo

dceru *Markétu*, jedinou dědičku svou, žádných dítek neměl. První jeho manželka Přemyslovna *Anna* zemřela již roku 1313, a druhá choť *Adela*, kněžna Brunsvická, byla to, jež mu roku 1316 dceru tuto porodila, které se pro široká ústa její a naduté, nadobyčejně masité pysky jmenem neblahozvučným *Hubiska* spílalo, kterou pak později Čechové z nelibosti *Drškatou* nazývali.

Král Jan na tělesnou tuto neladnost se neohlížeje, viděl jen bohatou dědičku před sebou, a již roku 1327, když syn jeho pět, Hubisko pak jedenáct let stáři byli, na námluvy si tam vyjel.

Skutečně již tehdáž k spojení manželskému mezi nimi zamluveno, tak že král Jan nemeškal syna svého tam zavézti, aby tchánem svým byl vychován, a tři léta na to opět tam přibyv ženicha osmiletého s nevěstou čtrnáctiletou sňatkem skutečným spoutal.

Tu královi zaslíbeno a pečetmi zdůstojněno, že Markéta, co jediné dítě vévodovo, také jedinou dědičkou obojí země, Tyrolské i Koru-

tanské, státi se má, jelikož vévoda Jindřich od císaře *Ludvíka Bavorského* tu výsadu obdržel, že i *dcery* po něm dědíti mohou, jakož Tyrol i dcerám již *proto* mohl býti odkázán, že byl statek *vyženilý*.

Král Jan, v záležitostech politických velmi prozřetelný, hned také u své tam přítomnosti stavy Tyrolské i Korutanské povolati, novým těm manželům holdovati a věrnost jim přisahati dal.

Leč po úmrtí vévodově roku 1335 všecko to jinou tvářnost na sebe vzalo. Synové po císaři *Albrechtovi Rakouském*, vévodové *Albrecht* a *Otto*, co nejbližší dědicové pohlaví mužského k dědictví tomu se přihlásili, dovozujíce, že matka jejich *Alžběta*, dcera *Meinhartova*, vlastní sestra byla zemřelého vévody Jindřicha. I vyzvali Ludvíka Bavorského do *Lince*, kdežto jim císař tento, již tehdáž s králem Janem v nemalém nedorozumění, nejen *Krajinsko*, které jim právotně připadlo, ale dle práva po matce zděděného i také *Komitaty* v léno udělil.

Povstala z toho válka mnohotvárná, víc než v jedné zemi a na jednom místě zuřící, která po dlouhém čase tím se skončila, že král Český, nikoli přemožen, ale aby vzrůstající úvazek mezi Ludvíkem Bavorským a knížaty Rakouskými přerušil, vévodům těmto zemi Korutanskou dobrovolně odstoupil, začež tito město a okres Znojemský, ježto se byly u zasnoubení kněžny *Anny* České s vévodou *Ottonem* na místě věna desíti tisíc hřiven v užívání daly, koruně České navrátily.

Leč císař Ludvík neustál v nepřátelství proti králi Janu, kterému nejpřednější a nejmocnější korunu v Evropě děkovati měl. Za mnohé rady, pomoci a zastání, zvláště ale za pomoc nejvydatnější na bojišti Mühldorfském slíbil králi *Braniborsko*; když však nyní na to došlo, markrabství to synu svému, taktéž *Ludvíkovi*, v léno udělil.

Nemaje dosti na tom, že dědictví Jana Tyrolského tak znamenitě ztenčil, i také o toto hrabství připraviti jej zamýšlel. Opřel totiž zrak svůj o lehkovážnou, manželu svému

zpronevěřilou Markétu, která se ouskoky a nabádáním jeho nakloniti dala, aby s chotěm svým rozvedená Ludvíkovi Braniborskému ruku zadala, jej pak hrabstvím Tyrolským, které tak lákavě s Bavorskem sousedilo, vyvěnovala.

Na takovouto nebezpečnou výšku byly se události Tyrolské z pravého koleje vyšinuly, když král Jan syna královice z hradu Týřovského, opětného vězení jeho, nazpět povolal, nevěda ještě, co všecko proti synu Janovi se strojí.

Zvyklý již královic plaché rozmary, vášně nekrocené, vrtkavosti a omrzelosti otce svého s trpělivostí dítěcí snášeti, tím s větší pokorou a podrobeností tehdáž k rozkazu jeho se zachoval, proto že se byl, ačkoli ve svědomí svém k tomu zavázán, ponejprv ve svém živobytí záměrům jeho skutečně na odpor postavil.

Uveden ku králi u samotě sedícímu hluboce se skloniv u prostřed komnaty se postavil, prvních slov otce svého očekávaje, tak

aby tichou čili bouřlivou mysl jeho poznal, dřív než sám, snad že s úběhem v nemilé odcestí, mluviti počne.

Za dlouhou chvíli bezdušné ticho panovalo. Konečně otec se sedadla se vzchopiv a nějakou dobu ještě zdravým okem na syna hleděv tímto způsobem jej oslovil: „Stal jsem se jak doma, tak i také v zápolí takovým cizincem, že ani nevím, jsem-li ještě králem, čili ničím.“

„Králem a pánem neobmezeným jest můj berlovelebný otec, a zůstane jím až do své bohdá velmi vzdálené smrti“ — odpověděl královec hlasem plnozvučným.

„Neobmezeným? aby tě blesk! — Tut jest tedy slovo mé zákon, a běda jemu, kdo proti slovu tomu jedná!“

„Zajisté mu královský můj otec milostivě odpustí, když pozná, jako že již poznal, že bezděčný ten slova toho přestupitel ve prospěch, v bláhu a slávu Jasnosti Jeho, jakož i celé říše jeho tak jednal.“

„V *slávu* jeho, bezpříkladné vlastní krve odbojství?“

„Ostřež toho Bůh, abych se v jakémkoli způsobu Velikému *Otakarovi* rovnal! Avšak maje svým časem říši nezkrácenou přijmouti, aby *nám* ji v úplné celosti mohl zůstaviti; maje mocnost a velebnost královskou v čisté, neposkvrněné důstojnosti nám zachovati: musilt on tu domluvu veškerého potomstva na sebe uvrhnouti, že se berlovládnému otci svému, statků komorních nešetrnému, na okamžení protivil, za svatou povinnost sobě tak ukládaje.“

„Blesky Boží! vzpínati se proti otci, proti králi, nazýváte již svatou povinností?! Na věky jsem důvěrníky své z pohledu svého vymýtil, kteří tě u mne ze zrady osočovali; teď však vidím, že *jsi* zrádce, jako tvůj Veliký Otakar! Ó že jsi, dobrý Vácslave! syna toho na postrach a výstrahu všem synům královským ostrou střelou hněvu svého do hladomorny nesrazil! Byl's, ubohý! jednooký, a jednookým jsem již také já. Tím jsme snad,

jak polovici svého zraku, polovici důstojnosti také ztratili; tím snad zpoura synů našich zezlorodných v zradných srdcích jejich vzrostla, nemohoucích dočekati, až poslední své políbení zemské smrti ve tvář vtiskneme — Ty však věz," — pravil s plamenným čelem k synovi se obrátiv — „že jsem král *Jan*, samovládce v Čechách, nikoli Václav z hradu do hradu před Otakarem utíkající. A kdybych se stal žádnookým, a vousy tobě až pod kolena visely, budeš ty slova mého slepě poslušen, nechceš-li, jakožs mně již vyhrožoval, za Rýnem někde neb za Dunajem chléb žoldnéřský sobě hledati. Teď mluvil král Jan."

„Vyznal jsem, můj královský otče! čeho jsem se dočinil, a *proč* jsem se tak dočinil, dále nemám nač odpovídati. Nejtajnější schráň dítěcí mé duše jest Jasnosti Vaší otevřena. Na otcovské blahomilosti vaší vždycky jsem zakládal blahoštěstí své, a zakládati budu, pokud Bůh, původ a dařitel všeho dobra, milost mi dává, slavného otce mezi živými věděti. —

Přišel jsem z vazby otcovské, abych slyšel, co Jasnost Vaše ráčí kázati.“

„Káži tobě a zrádným posobníkům tvým, abyste bez odkladu pět komorních hradů a statků ve slušné ceně zavadili.“

„Nedopouštěj Bůh, aby opět králíkové vedle krále k žezlu povolaného v Čechách měli povstati! Myslím, královský otče! že ani potřeba toho nevelí, pokud důchody Vaší Jasnosti z jiných pramenů můžeme naplniti.“

„Z jakých to pramenů? Mluv!“

„Radím Vaší Jasnosti, abyste na vinný a pivný nápoj daň uložil.“

„Učiň tak.“

„Pakli mne královský můj otec k tomu zplnomocní —“

„Zplnomocňuji tebe, jakož tobě účastenství ve správě zemské, i vládu v markrabství Moravském opět navracuji.“ —

Z tohoto kvapného převratu mysli a citů jeho netěžko jest souditi, že mezi všemi prostředky k upokojení hněvu bylo naplnění důchodů jeho ten nejvydatnější. Snad že by, touto

stranou zotaven, sám se byl do Tyrolska vypravil, kdyby jej ztrátou světla hrozící oko a spojená s neduhem tím bolest k nečinnosti na jednom místě nebyly poutaly.

„Zavedení této daně,“ — jal se po malé době, avšak ještě s tváří rouškou zasloněnou, dále mluviti, — „budiž prozatím poslední tvé účinkování v Čechách. Čiň přípravy, aby's, možná-li, ještě tímto týmdnem s družinou dle své vůle sestavenou do Tyrolska cestu nastoupil, kde se proti bratru tvému nic dobrého neskládá.“

„Jest mi dobře povědomo, jaké ouklady a tůčky Jana Jindřicha tam svírají.“

„Udeř do přediva toho belialského, tak ať se vlákna jeho do všech úhlů světa rozlítají. Jmenuji tebe nejen jeho, ale i nešvárné choti jeho poručníkem, zmocňuji tebe v celém tam hrabství dle náhledů svých jednati, ano i vojska najímati, pakli toho nevyhnutelnou potřebu uznáš.“

„Potřebu tu v duchu předvídám, jelikož, jak dobře vím, *Jindřich*, hrabě Gorický, země Tyrolské brannou rukou zmocniti se chystá.“

„Do moře Sivého jej zažeň! Byltě poněkud s Janovým tchánem spřízněn; avšak právě za to se mu hrabství Gorické dědictvím dostalo. Zapleteť on tebe i také s vlaskými soudy svými v půtky; leč doufám, že je znáš a jich se nebojíš.“

„Nebojím se ani jich, ani stavův Tyrolských.“

„Vlachové by měli doma seděti, a nikdy z cizí kůže řemeny nekrájeti. Mnoho hluku málo tuku. Když jim velryb o břeh zavadí, rozhlásí to po celém světě, že měli zemětřesení. Dosti toho. Zplnomocnění mé pečetí královskou zdůstojněné ještě dnes tobě Lobkovic neb Vchynský odevzdá. Bůh s tebou a svatý Václav!“ — Domluviv tak k sedadlu svému se navrátil, a králevic s hlubokou poklonou odešel.

Leč král si dlouho neposeděl. Vkročiv Vilém Lobkovic lékaře Araba opovídal.

„At vejde! at vejde!“ volal Jan žádostivě se stolice vyskočiv — „Jako dítě po prsu mléčném, tak já po světle Božím dychtím!“

Lobkovic otevřel dvéře, a jimi vešel vysoký, ztepilý, asi padesát let starý muž s hustým dlouhým vousem, s tváří barvy brunatné, v oděvu orientalním, čistém; nikoli ale skvostném. Ruce křížem na prsa položiv a něco málo se pokloniv, s tělem přímým, krokem pevným, až k samému králi přistoupil. Ve vší tichosti Bohubud také vkročiv v pozadí státi zůstal.

„Ty's Arabský lékař, jejžto jsem z Benátek obeslal?“ oslovil jej král.

„*Ben Mumen* jest jmeno mé,“ — odvětil na to Arab, vyschlý, jako kostra pergaménem potažená.

„Jak jsi přišel do Benátek?“

„Jako myrrhové zboží naše, pro které plavci vaši vlnobitím mořským do naší země přicházejí. Kdyby mne nebyli Benátčané z přístavu Džidského vysvěholili, ty pak mne v tato místa nepovolal: nebyl bych ani v Benátkách ani v Praze.“

„Jsi tedy z blahoplodné Arabie?“

„Totiž z *blažené*, jak ji vaši Evropané od

dávných věků nazývají? Nikoli. Do přístavu nadřečeného na Červeném moři přišel jsem co poutník, odkud mne Adriatští obchodníci nikoli mzdou, leč důtklivou přímluvou vylákali, že dožeti jejich zkušený lékař jest potřeben.“

„Tedy stanovník?“ — zpytoval král dále pevně se mu ve tvář dívaje.

„*Beduin*, ano. Otec můj byl velbloudník totiž poloviční otrok, matka mě ve stanu porodila.“

„Co jest to poloviční otrok?“

„Doživotní nevolníci, úplní to otrokové, jsou u nás jen černoši, z *Nubie* k nám co zboží prodajné přiváženi, odkud se také *Nubasové* jmenují. Avšak Arab vinou či nevinou zchudlý přikáže se i s rodinou bohatšímu, velbloudy jeho vodě, krmě, velblouďata vychovávaje. Ten jest otrok poloviční.“

„Toť se musíš v oustrojí těla zvířecího také znáti?“ — vyptával se král dále úmyslně jej zkoušejíc. — „Jak se stává, že velbloud

ustavičným vedrem pod břemenem kráče mnoho dní bez nápoje může býti?“

„Učiniv Bůh zvíře to korábem našich pouští tělo jeho povolání tomu přiměřeně ustvořil Mátě velbloud ve čtvrtém žaludku svém dva měchy, které když časem svým k cisterně přijde, nadbylou vodou naplní, a zásobou tou plných osm dní žízeň svou hasí.“

„Nečetl a neslyšel jsem nikdy, žebyste v Arabii vysoké školy měli; není tedy možná, aby's sobě hlubokou vědu lékařskou byl zjednal.“

„Odkud pak vaše vysoké školy hlubokou tu vědu čerpaly?“

„Z důmyslnosti dílem, dílem ze zkušenosti.“

„Toliko ze zkušenosti, z jejíhož posvátného chrámu důmyslnost lékařů vašich vycházejíc někdy pravou, někdy také nepravou cestou pokračovala. Avšak *zkušenosti* pramen jest učitelka všech vědomostí blahodějná *příroda*, která vedle svých nesčíslných ctností jedinou svévolnost má, že do škol vašich nepřichází; leč zpytavým a skoumajícím zrakem v tajemných svých

skrýších hledati se dá. Kdo však k skrýším těmto častějšího a snadnějšího přístupu má, nežli my, jižto se stády svými po mořích pí-sčitých kočujíce dnem i nocí na zemské i na nebeské podlaze všecko vyšetřujeme, čeho by se ve prospěch zdraví aneb živobytu našeho užívati dalo?“

„Zkrátka,“ přejal mu netrpělivě slovo král, pykaje toho, že s ním takovou zacházku učinil: „troufáš si mému polomrtvému oku světlo Boží navrátiti?“

„Co polomrtvo jest, jednou nohou ještě v okresu živobytném stojí, a dá se vněm udržeti,“ odpověděl zkrátka Ben Mumen.

„Avšak prvé pověz, jakého léku upotřebiti hodláš?“

„Balsamu, který od svatého města *Mekky* jmeno své má.“

„Z čeho se skládá tento tvůj balsam?“

„Z mizy stromu blaholéčného u nás *abu-šam* nazvaného, kterážto míza s močem vel-bloudiným smíšena všecky chorobné oči až potud vyléčila.“

„Nuže,“ pravil král Jan odhodlaně, vida, že domácí lékař Bohubud za Arabem stojící k tomu nasvědčuje — „přikroč tedy k své práci.“ — Pověděv a obvazadlo s oka i sejmuv k samému Arabovi přikročil.

„Nikoli polo-leč *celo*mrtvý jest zrak,“ — prohlásil se Ben Mumen oko dobře proskoumav — „pro který ani na horách Orebu a Sinai, ani v údolí jejich u kláštera svato-Kateřinského byliny již neroste.“

„Tak malou důvěru v balsam svůj všehojící máš?“ — proslovil král užasnutí své všemožně utajujíc. — „Přilož jej, žádám tě, snad že ještě nějaká jiskra v oku doutná, která dá rozdechnouti.“

„Léčiti jsem se naučil, nikoli mrtvé křísiti.“

„Učiň tak k mému přesvědčení a upokojení.“

„Slavný králi! jednaje s tebou lékař musí se prvé zabezpečiti. Nevím, jaká by byla odplata má, kdybych oko tvé vyléčil; jak se ale za *nevyléčení* odměňuješ, předobře vím z křídlaté pověsti, která z Vratislavi až do Benátek přiletěla. Chceš-li tedy, abych k žádosti Tvé

byl povolným, zavaž se mi slovem písemným, že oslnuv na oku již oslnulém *mně* nebudeš nehody té vinu dávati, aniž pak trestem jakým toho mi připomínati.“

Nad příkrou, ano odvážnou domněnkou touto král nemálo se zarazil, prudký hněv zahořel na jeho čele, kolena zachvěla se pod ním; leč překonav bouři svých prsou náhle vypuklou do sedadla u stolu psacího sebe uvrhl, a s třesoucí se takřka rukou ve vší čerstvosti lístek žádaným ubezpečením vyplnil.

„Žádám tebe, slavný kníže! aby se k tomu i také královská pečeť přitiskla,“ — pravil Arab hlasem lhostejným, když byl lístek přijal a rozvážlivě přečetl.

Neodpověděl na to král, leč lístek z ruky mu vyňav a lékaři svému přistojícímu jej podav krokem bouřlivým do vedlejší komnaty odkvapil. Když se byl po krátké době navrátil, držel již Ben Mumen list pečetí zdůstojněný v rukou, který když byl ve vší tichosti schoval, s nadobyčejnou horlivostí k hojení oka nehojitelného přikročil. Nejedenkráte později král při-

pomínal, že ruka jeho, ač kost jen a kůže, byla hedbávná.

Když byl Arab oko umrtvené ode všech posavádních vodiček a mastí náležitě vyčistil, přiložil svůj skvostný lék, a napomenuv krále, aby se všeho rozčilení krve chránil, prozatím odešel.

Prvních osm dní jen k působení masti své pilně přihlížel, když pak viděl, že neúčinkuje, že totiž v oku nijaký nový život se nezjevuje, hleděl lék svůj přimísením nové přísady zostřiti, v den dvácátý ale králi nezhrožene ohlásil, že oko jeho na vždycky živu býti přestalo.

Tohoto okamžení nejbližší dvorní družina vším právem úzkostně očekávala. Dle toho, jak se král po celý čas tohoto neduhu svého choval, musel sousledně jedenkaždý souditi, že bouře nikdy nebývalá na obloze domu královského vypukne, že nevrlost a popudlivost králova všecky, kdo oň zavadí, nemilostivě zasáhne. Avšak král Jan na obdivu nejen dvořenínů, ale všeho obecenstva osudu svému se odevzdav nad míru klidně a trpělivě se zachoval. „Ubohé

levé oko! ztrativši soudruha silnějšího dnes aneb zejtra také oslneš!“ To byl celý kvěl a nářek jeho; rmut anebo strast, aneb dokonce mysli bouřlivé pozdvižení nikdo na něm nezpozoroval. Ben Mumen královsky od něho obdarován na jeho outraty, jako byl přišel, do Benátek se navrátil.

V lidu Pražském neštěstí jeho málo čili nic soustrastí zbudilo. Za pomstu Boží bylo vyhlášeno, že rouhavý král pod posvátným hrobem mučedlníka *Vojtěcha* mrzké poklady vyhrabával, ano že stříbrné sošky dvanácti svatých apoštolů, které nábožný králevic na ozdobu hrobu sv. Václava za pět set hřiven byl zjednal, před svou výpravou do země Litevské u židů zastavil anebo prodal.

VII.

Králevic *Karel* byl zatím cestu svou do Tyrolu nastoupil. V průvodu jeho byli mimo Kaplíře Sulevického toliko *Jan z Lipé* a *Zbyněk Zajíc z Hasenburka* s nemnoho-četným lidem svým. Několik hluků mužstva bojovného, jehož žoldním pánem *Jošt Rotlev* byl, bylo veškeré vojsko České, které markrabě na důležitou výpravu tuto s sebou vzav před dvanácti dny již na pochod byl vypravil. Že pak ani Bavorskem ani Rakouskem cestovati sobě netroufal, proto že císař Ludvík zjevně se nepřátelil, a s knížaty Rakouskými nadřečený mír nebyl ještě docela uzavřen: viděl sebe nucena zeměmi Uherskou, Chorvatskou a Dalmatskou průchod sobě vyjednati.

Když byl předrahou *Blanku* svou, jakož i kněžnu Markétku, které z Prahy odvezl, tak aby snad protivné ústrky od krále nevrlého snášeti nemusely, ve hradě Brněnském náležitě uměstil: cestou nepřetrženou k vzdálenému cíli svému pospíchal. Na pomezí Dalmatském očekával jej hrabě *Seňský*, který přátelsky jej přivítav a k průvodu jeho se přidav do města *Seni*, sídla svého samostatného, jej provodil.

Vida markrabě, že tento mužný, chrabrostí a rozšafností svou proslulý hrabě laskavým a libomravným hostitelem se osvědčuje, uzavřel několikadenního odpočinku tady sobě dopřáti, dílem, aby malého vojska svého pozadu zůstavšího tady se dočekal, dílem větším ale, aby hraběte Seňského, který nejen pomoří Dalmatské, ale i Benátské vodobory velmi dobře znal, vlídností a upřímností svou pevněji k sobě připoutal.

Když se byl v den třetí svého tady pobývání večerní dobou do leháry uchýlil, nemálo se podivil vida, že mu rytíř Sulevic ci-

zího muže v oděvu rybárském v hodině tak pozdní uvádí.

„Kdo jest ten muž? jaká to znamenitá příčina jeho v tak neobyčejnou dobu ke mně příchodu?“ — tázal se Kaplíře s nemalým podivením.

„Jest to muž Český, drahý můj soudruh z věku pacholetského, který přichází, aby sobě službou znamenitou milost vaši vykoupil,“ odpověděl Kaplíř.

„Avšak touto chvílí? Předvídám cosi zlého anebo také dobrého. Nikdy's mi, Buriane! o tom svém soudruhu zmínky neučinil? Avšak čím déle na tvář se mu dívám, tím více poznávám, že muž tento již v Polsku a na zpátečním pochodu odtamtud co možná nejvíce ke mně se přidruživ mnohé služby mně prokazoval, ano jednou i také zástěrným mým štítem se stal. Kdo jest to, jenž se zdá mé osobě velice býti příchylným? Mluv, Buriane!“

„Jest to nevlastní bratr mé milované Boleslavy,“ odpověděl Sulevic.

„Co —?!“ — zvolal markrabě nazpět pokročiv.

„*Ješek z Potenšteina*,“ — doložil Burian.

„Pro dobrý Bůh! spíše bych se byl největšího nepřítele svého nadál. Co ode mne žádá?“

„Milost, jasný markrabě!“ vyvolal Ješek z Potenšteina na kolena sklesnuv — „o milost prosím, abych směl odčiniti za otce nešťastného.“

„Odčinil otec tvůj strašlivou smrtí svou a zkázou hradu svého nejpevnějšího. — Vstaň, neblahý synu otce zaslepeného, divých vášní otroka zapeklitého. Vstaň a pověz, kde jsi byl v posledním hrůzy plném otce svého zápasu? Ani oko mé tebe nespatřilo, ani ucho mé o tobě neslyšelo.“

„Nebyl jsem očitým svědkem hanby rodu svého jindy proslaveného,“ — odpovídal Ješek posaváde kleče. — „Nemoha otce od zpoury velezrádné prosbami odvrátiti, hněvu pak tvého spravedlivého ve své poskvrněnosti se obávaje do Polsky jsem se odstranil, kde se mně po-

štěstilo k umenšení nebezpečí tvého u plavbě přes Vartu rozvodněnou přičiniti. V okamžení tohoto štěstí mého vznikla ve mně důvěra v knížecí tvé milosrdenství, uzrál ve mně úmysl, život svůj tobě věnovati, tak abych se skutky věrnými milosti tvé, odpuštění tvého, tvého nad nešťastným synem se smilování hodna učinil.“

„Pravil rytíř Burian, že přicházíš milost mou znamenitou službou sobě zjednati? Mluv!“

„Hrozí tobě dlouhé a snad traplivé uvěznění, jasný markrabě!“ — pozdvihnuv se proslovil Ješek.

„Z jaké to strany?“

„Věda, že tobě v průvodu tvém málem či ničím mohu přispívati,“ — jal se Ješek dále mluviti — „vydal jsem se sám a sám zemí Bavorskou, na to pak Tyrolskou, tak abych zchytralostí a důvtipností svou osidlům na stopu přišel, která se tu i tam neomylně proti tobě skládají; neboť ani jedné ani druhé strany nebylo již tajno, že králevic Český na cestě jest, aby přerušil sítě, které se na bratra jeho Tyrolského zrádně a hanebně spřádají. V krčmě

Tyrolské podařilo se mi v důvěru poslů Bavorských se vlouditi, z nich pak vyzvěděti, že účel jejich jest, v občanstvu Benátském vyjednati, aby tebe jali a císaři odevzdali.“

„Jaká to krátkozrakost!“ — vyvolal *Karel*. — „Ani dože ani rada občanská ruku na mne nevztáhne, toho nejen jisté přesvědčení mám, ale i také pevně doufám, že se mně u obou neodepře pomoci válečné, budu-li jí potřeben.“

„Ani u dožete ani u rady občanské také ničeho nepořídili, jak jsem na nich vyloudil,“ vypravoval Ješek dále. — „Avšak rozkazy u dvora Bavorského jim dané nebyly tím ještě přebrané. Obrátili se k tak řečeným Benátským *kapitánům*, kteří za mzdu ošemetnou slíbili ve svém vodoboru tebe naloviti a jim vydati.“

„Ano, za mzdu ošemetnou!“ — proslovil králevic pohrdlivě. — „Tito kapitáni jsou lidé, kteří budou veliké výkupné, nikoli osobní mou svobodu loviti.“

„Ó nevěř jim, jasný markrabě! A byť tu jen o to výkupné bylo, nemají je dostati.“

„Zamezíš to?“

„Zamezím, můj milostivý pane! Jistá obrana jest již umluvena a připravena.“

„Nuže, Ješku Potenšteinský! věrně mně a králi svému služ. Přijímám tebe na milost, a slibuji tobě, že časem svým u královského otce vyprosím, aby tobě statek Vamberk a několik menších otcovských hradů byly navráceny. — Ubytuj jej, můj Buriane! buď tady v hradě, aneb někde v městě, zejtra pak touto dobou opět jej ke mně přiveď.“

Po těchto slovech rytíř Burian s Ješkem z Potenšteina odešel a králevic Karel dal se svlékati. V druhý den na to přibylo i Jošťovské vojsko do Seni, a dva dni tady odpočívalo. Uslyšev hrabě Seňský, co ve vodoboru Benátském proti knížecímu hostu jeho se skládá, odhodlal se, nejsa v plavbě mořské, jakož i ve vlastnostech všech skoro vrství lidu Benátského nepovědomý, královice až do Aquileje osobně provoditi. Návrh Ješkův a přípravy k němu učiněny jím nejen přijaty ale i schváleny.

V třetí den nato, dříve ještě, nežli ranní zoře zemi naši v bílé roucho počala oblékati, stál již markrabě *Karel* s hrabětem Seňským a s družinou svou na samém kraji pomoří Dalmatského. Na pravé straně v zátoce dosti prostranné stálo pět lodí plaveckých nejlepšími plavci Dalmatskými opatřených, v kterchýžto lodích Jan z Lipé, Zbyněk z Hasenburka a rytíř Sulevický s veškerou knížecí družinou pohodlně se umístili.

Odtud pět set kroků dále v levo v uzounkém ouzlabí čekala loďka rybářská Ješkem z Potenšteina a dvěma rybáři bedlivě střežená. V loďce té, jejíž postranice asi půldruhého lokte byly vysoké, byla v prostředku prostora přes tři lokte dlouhá prkny svrchu přikrytá, a na prkna ta byly sítě, vrše a jiná rybářská náčiní naházena. Když se byli markrabě a s ním hrabě Seňský v prostoře té přikryté uložili, loďka pomalu od břehu odrazila. Povětrnost byla z počátku jasná a tichá; leč později vzchopil se vítr jiho-západní z lože svého pokojného, přihnal prvé šedé,

potom pak černé mraky, a větřil rozpásaně dříve po hladině, později pak po vysokých záhonech a po hlubokých brázdách mořských.

Lodí plavecké zamířily zpříma k Benátkám, loďka ale rybářská dala se více v levo, a na oko tak sobě počínala, jakoby jen o lov dbala, a konečně na některé Benátské mělčině přistáti zamýšlela.

Sotva byly lodí plavecké do širého moře se dostaly, zpozoroval čelný plavec lodí nejpřednější. jemuž, co na ně čeká, nebylo se svěřilo, že lodí Benátské u velikém počtu, nikoli v dobrém úmyslu, jakoby veliká síť okolo nich se stahují. „Připravte se na odpor!“ — vyvolal k ostatním lodím se obrátiv — „Benáčtí lovci mají nás za drozdy pyskouny, a hodlají nás do svých sítí polapiti.“

„Žádný se zbraně své nedotýkej, aniž hlasu pozdviženého nevydávej!“ — kázal ve své lodí Zbyněk z Hasenburka. Že pak Jan z Lipé, rytíř Kaplíř, ano i Pivoň, vůdce vojska Joštovského, týž rozkaz každý ve své lodí opětovali, všecko na svém místě státi

zůstalo, to samé ticho, které prvé panovalo, zachovávajíc.

„Veslujte zpříma mezi ně!“ — kázal Hasenburk bystrým zrakem lodí Benátské přehlížeje, což se také s tím následkem stalo, že všecky jejich lodí v neveliké době byly obklopeny.

„Svobodná jest plavba po vodách Benátských!“ — vyvolal Hasenburk — „otevřte nám dráhu k přístavu vedoucí!“

Když však kapitáni nic méně vždy těsněji vůkol nich se sráželi, kázal Hasenburk veslařům svým zastaviti, a k nejbližší lodí Benátské se obrátiv, hlasem mužným se tázal, coby zamýšleli?

„Nic nepřátelského,“ — odpověděl kapitán jeden, který se zdál býti náčelníkem loďstva protějšího — „pakli sobě zajížďku hodiny cesty dobrovolně dáte líbiti.“

„Na vaše odpovídání a odčinění,“ — odslovil Hasenburk, a nařídil plavcům svým, aby lodí odbojné sledovali. I zamířil kapitán náčelník od přímé cesty v pravo, a kázal lidu

svému, kterého veslujícího i neveslujícího hodný počet na lodí své měl, k břežišti Istrianskému pospíšiti.

Když byl přistál ke břehu půlostrova toho, na pevninu vystoupiv a lid svůj tady seřadiv, kázal lidu zajatému, aby jeden po druhém z lodí vycházel. Dělo se tak, a vojín jakýsi, z jehožto neobyčejné a rozmanité barvy nebylo možná rozeznati, k jakému národu přísluší, jednoho každého příchozího bedlivě prohlížel. Když se bylo všecko, i také veslaři, prohlídce této podrobilo, a vojín pátratel ještě jako němý a zmámený stál, zrakem napnutým všecky koutky lodí vyprázdněných prohledávaje, tázal se ho kapitán s tváří kyselou a pichlavou, kde svého muže má? —

„Jest to jeho průvod, avšak králevice tu není, dobře jej znám!“

„Hledáte-li knížete, darmo jste nás zdržovali,“ — oslovil je Hasenburk hlasem hněvu plným. — „Jeho Milost markrabě Moravský jest již dávno v Aquileji.“

„V *Aquileji* —?!“ — vyvolal vojín pátratel, a s hubou otevřenou vůkol sebe hleděl.

„Nuže!“ — rozsoudil krátce kapitán náčelník — „tedy se držíme *vás*. Zaplatíte dva tisíce cechinů, našich totiž dukátů, výkupného.“

„Dva tisíce krvavých ran, leč cechinu ani jednoho!“ — vyvolal Hasenburk, mužně k němu přistoupiv. „Padli jsme mezi loupežníky?“

„Svobodní námořníci jsme, nikoli loupežníci!“ — pravil předešlý kapitán s okem plamenným a s čelem tmavě červeným.

„My pak jsme svobodní bojovníci,“ — odvětil Hasenburk s pevnou důvěrou, že markrabě všemu nebezpečí ušel — „a cestujeme ouzemím Benátským ve srozumění s blahoslavnou vládou vaší. Kdo nám byť i nejmenší překážku v cestu klade, činí tak na odplatu vzájemnou.“

„Překážku tu činíme my, jak vidíte,“ — odpověděl zpurně na to kapitán. „Půlostrov tento bude vaším bydlištěm, pokud se nevykoupíte.“

Mezi tím byl se všechen lid z lodí kapitánských na pobřeží shromáždil, a na jakési zatroubení z křoví na blízku vkořeněného vystoupilo nemálo lidu plaveckého všelijakým způsobem ozbraněného.

Pivoň, jenž tu byl u veliké bojechtivosti stál, a krátkou tu, ale pohrůžlivou rozmluvu netrpělivě poslouchal, jako pes lovecký každé hnutí pána svého, tvářnost Zajíce Hasenburka s napnutým zrakem pozoroval. Když pak se mu zdálo, že významný pohled páně Zajícův na něho kyne: „Hoj, Joštovci!“ — vyvolal — „Hlavy zhůru, sudlice a palcáty na ramena! pozdravíme tamto ty křováky, a pozveme se u nich k dnešnímu obědu. Oči vezměte s sebou, v hustém křoví dostane člověk lupku, ani neví, odkud.“ — Tak poručiv hnal se v čele lidu svého ku křoví.

Křováci je s velikou smělostí přivítali, a nějakou dobu neustupně se bránili; když však viděli, že pět, nebo šest soudruhů jejich padlo, do křoví svého se uchýlili a tam se rozutíkali.

Mnohem těžší práci měli pánové Čeští a

branný jejich lid se svým poplatku žádostivým odbojnictvem! Kapitáni, zvyklí, tučnou kořist, na kterou byli jednou vyšli, nedati sobě tak snadno odepříti, a jsouce na moři rváči skoro každodenní pračkou zkoušení, velikou hrůzu na své protivníky pouštěli. Náčelník jejich jako vlk na hříbě uvrhl se na statného Hasenburka chtě nejen jeho, ale i také družinu jeho jedním rázem zhroziti; avšak ještě než na zápas do živého pomyslil, Zajícův pádný meč s takovým zárazem ve vrch hlavy mu udeřil, že zavrávorav jak dlouhý tak široký na zemi se zřítil. To vidouce spolurytíři jeho a majíce jej za mrtvého, zapomněli, že lid ten cestující jen zastrašiti a výplatek na něm vynutiti měli, a tasivše meče krvavou bitku začali. Prudký byl, avšak krátký zápas. Benátčané vidouce, že vítězní Joštovci střelohbitě k velitelům svým se vracejí, a žeby většině vzrostající, mnohem pak méně udatnosti nepřátel svých málocenění nemohli odolati, počali couvati, a dosti se nacouvavše v dalekém poli spásu hledali.

Bez odkladu náčelníci naši lid svůj do lodí

opět uvedli, a na rozkaz Hasenburkův i také lodí Benátské na vlekadlo vzavše na vzdor bouři víc a víc se zmáhající přímou cestou k Benátkám se plavili.

Zatím loďka rybářská na druhé straně zůstala nezpozorována. Těžce s bouří zápasivši, tak že častěji vlnami vyvěženými byla zahrnuta, dopracovala se konečně blíže břehu protějšího nedaleko mělčin Benátských do vysokého rákosí, jím pak bez dalšího se obávání na pevnou zemi. Tady najal hrabě Seňský něco žoldnéřů Furlanských a v průvodu jejich, Benátkám ubnuv, královice Karla beze vší nehody do Aquileje provodil.

Tušíme, že jsme již v přednější některé kapitole celého díla tohoto oznámili, kterak Jan Jindřich Tyrolský návodem Karlovým Mikuláši, proslavenému kancléři Brněnskému, k biskupství Tridentskému dopomohl. Tento biskup Mikuláš královicovým poselstvím k tomu dožádán jižního souseda svého, patriarchu Aquilejského, v tom zámyslu navštívil, aby knížete toho duchovního k tuzemnímu podni-

kání markrabí Moravského a bratra jeho Tyrolského naklonil. Potěšitelný výsledek toho byl, že patriarcha *Bertrand* Karla sem přichozího velmi laskavě přijal, a dle možnosti své podnikání jeho usnadňovati přislíbil.

V jeho a v průvodu hraběte Seňského odebral se markrabě do Benátek, co zatím Ješka z Potenšteina napřed k bratru svému s tou žádostí poslal, aby všecky své Tyrolské přátely, o jejichžto stálé věrnosti jest přesvědčen, k odboji válečnému ozbranil, jemu pak skalopevný hrad *Tyrol* k obývání připraviti dal.

V Benátkách králevic náš velmi dobře pořídil. Senát občanský, maje sám se sousedy západními všelijaké rozmíšky, povolil mu vojsko proti hraběti Gorickému, v jehožto čelo Karel vedle vůdců Benátských i také Jana z Lipé, bojovníka zkušeného, postavil, který mimo to i také muž byl, jenž věhlasností svou vojsko cizí při dobrém a věrném mínění udržeti rozuměl. Zbyněk Zajíc z Hasenberka byl ustanoven, aby prapory Tyrolské, a co se k tomu do žoldu přijalo, v poli válečném řídil.

Spolčení Vlaské s hrabětem Gorickým bylo nemálo hrozivé. Paduanští, Veroneští, Vicentinští a Parmasánští pod jeho korouhví se srotili, a v čelo jejich postavil se *Mastin Skalský*, nynější náměstník v Padově, s kterým Karel náš již jako jinoch v Italii nejpracněji zápasil.

V Benátkách s hrabětem Seňským se rozloučiv a patriarchu Bertranda do Aquileje provodiv vydal se markrabě na cestu k Inspruku, toliko Hasenburkem a družinou jeho provázen, Pivoňovi pak nařídil, aby s Joštovci svými hrad Tyrol obsadil, tamější posádku, jakého by koli druhu byla, po dobrém aneb po zlém odtamtud vymýtiv.

Mezi tím Ješek Potenšteinský v oděvu poutnickém po levém břehu Ečském, tímto čarokrásným údolím, zhůru pokračoval. Přišed za vedra poledního do lesní úžiny do chladu příjemného ulehl, aby se schladil a sobě odpočinul. Neleže tak dlouho uslyší s obou stran kroky lidské, a větvovím sem tam se kmitajícím prohlížeje uvidí, že se strany levé Tyrol-

ský lovec se sokolem na rameně mu sedícím, s pravé pak rolník aneb kravák s pacholíkem asi devítiletým, který na věk tento ku podivu byl dospělý, k němu se blíží.

„Aj!“ — pomyslil u sebe — „chceš-li smýšlení lidu tuzemského poznati, musíš rozmluvu jeho hledět polapiti.“ Pomysliv tak se země se vzchopil, a za hustým křoviskem se usadil.

„Dobré poledne, šlechetný rytíři!“ — pozdravil kravák známého mu lovce — „Toť's měl se sokolem svým o šest hodin dříve vyjíti, nechceš-li, aby se ti co pečeně navrátil, pak-li jej do povětří pustíš.“

„Jsi ty to, Seiferte?“ — odslovil lovec s udivením, pozdraviteli ostrým zrakem ve tvář se podívav. — „V tomto obleku vlastní matka by tě hned nepoznala! Což cestuješ na zápor?“

„Ba věru, na zápor!“ — odpověděl Seifert do mechu uléhaje, — „já, jenžto jsem byl zvyklý ze všech úst na dvacet mil kolem pozdravován být. Přisedni, příteli! pak-li se nebojíš, že ti polívka ztvrdne. Podívej se, jak

se s nás lije. Potní lázeň jest ta nejnepříjemnější ze všech koupelí Tyrolských, skoro bych se raději v trní koupal.“

Pacholík nečekaje na příklad průvodce svého dříve již na mechu nabobněném se natáhl, a krátkou dobou velikým unavením pevně usnul.

„To jest tedy ten pacholík,“ — pravil rytíř lovec k Seifertovi přisednuv, — „s kterým tebe lidé, avšak vždycky v tvé vlastní postavě, již po několik let toulati se vidí.“

„Pokud ještě orlova hnízda a kamzíkova lože na našich ohromných skaloviskách, kterých on nezlezl a neproslídil, nebude pro mne odpočinku, pakli bouře nad zemí naší se stahující zraky a pomysly jeho na sebe neobrátí.“

„Mluvíš pak o tom klučíku jakoby o muži, který hvězdu vlasti naší zhasiti aneb do kapsy vstrčiti může. Kdo je? jakého lože, jakého stavu?“

„V lese byl zplozen, ve věži se narodil, v povětří roste.“

„V lese byl zplozen?“

„Na lovu totiž, jak svět povídá.“

„A ve věži zrozen?“

„Ve věži hradu vévodského, ano.“

„U všech živlů a větrů, snad to není —?“

„Kdo?“

„Aj, ten všetečník, který se do světa vedral, když kdosi, jenžto jej za syna uznati měl, asi v tomto jeho stáří byl.“

„Jsi na stopě.“

„Musí být k otci podoben, neboť ani ústa ani oči od své matky nemá.“

„Mnoho má od své matky.“

„Totiž?“

„Její svéhlavost, její podnikavost, její úkladnost. Jak jej tady vidíš, je náčelník spolku statopřevrátnického.“

„Hoho! snad jen spolku toho praporečník!“

„Hlava je císař Ludvík, kleštěmi jeho je maršálek Aufenštein, jenžto jmena tohoto lichoknížete, jaks pravil, co praporu svého upotřebuje, proto že matka jeho veřejně vystoupiti ještě nechce anebo nesmí. Že tobě znamenité tajemství toto svěřuji, budiž tobě důkazem, jak

důvěrně očekáváme, že se k tomu praporu našemu také přidáš.“

„Zajisté, se vším svým manstvem,“ — odslovil na to lovec vstávaje — „bude-li totiž většina šlechty na vaší straně. Kde většina, tam také věc pravá: stará to zkušenost. Nuž, a kam cestuješ s tím strašlivým junkem?“

„Zpříma na hrad *Sonnenberk*, kde s ním obyčejně přebývám, kde jej také čas časem vévodkyně *Markéta* navštěvuje.“

„Potají, to se rozumí. Přeji tobě chladnějšího slunce, anebo nižádného, totiž deset nocí k vykonání té pouti, tak dlouho budeš muset kráčeti. — Jak jsem pravil, máte-li většinu, máte také mne, rytíř *Bartenberk* stojí vždycky hlavou za dané slovo své.“ — Pověděv tak břehem zhůru odešel. Sokol jeho, cítě někoho na blízku, po celý čas té obsahu plné rozmluvy nepokojně na rameně se mu vrtěl, ano několikráte i slítnouti chtěl; leč ředitel jeho všecku pozornost svou na spícího pacholíka obraceje vždycky křídlatého sluhu svého strhl. Kdyby jej byl pustil, byl by so-

kol zajisté na Ješka ukrytého padl, jemuž by pak nic jiného nezbývalo, nežli se převaliti a tuhé spaní napodobiti, kdyby mu totiž věrný v službě sokol paňáty svými tváře nebyl rozvoral, v jakovémž to pádu spaní jeho těžko by se bylo uvěřilo.

Pěstoun Seifert chovance svého dosti těžce zbudiv hlubokým ouvozem do lesa v levo zabíhajícím odešel. Ješek z Potenšteina z počátku povzdálí za nimi kráčel, s oka svého je nespouštěje; když pak se byl v nejbližší krčmě doptal, že hrad Sonnenberk nedaleko Inspruku leží, neohlížel se již po nich, ale zjednav si koně a průvodce taktéž jízdecího nejkratší cestou ku hradu Tyrolu pospíchal.

Markrabě Karel, Zbyňka z Hasenburka k bratru svému do Inspruku vypraviv, na hradě tomto zatím se ubytoval. Pevný tento, až posud nedobytný, na vysoké hoře strmící zámek, po němž celá země jmeno své obdržela, byl ještě ve stavu obranném, ačkoli se již za klíč čili hlavní obranu celého knížectví nepovažoval, tak že již vévoda Meinhart jednu část jeho

v tuhou vazbu obrátil, kde velezrádní a jiní státní přestupníci se uvězňovali.

Znaltě *Karel* příjemnosti, půvaby a vznešenosti země Tyrolské; leč v celém jejím divokrásném rouchu spatřil a poznal ji teprv, když v tomto nynějším svém bytu letním tímto jitrem z lože vstav od okna k oknu chodě na všecky strany vyhlídal. Zvláště bavily, zajímaly a poutaly krasoznalé zraky jeho údolí Pasejské a Ečské, nad nimiž nesčíslné hrady, kostely a zámky se stkvěly, jakož i vyhlídka na Vinšgavu až k šerým ledovcům údolí Suldenského.

Nyní teprv předsevzal sobě pohorní ráj tento až do posledního bojovníka zastávati, pakli se mu podaří, posly svými královského otce politické myšlénky vzdáliti, kteroužto za utěšené Tyrolsko markrabství Braniborské vyměniti zamýšlel.

Když byl věrný a chrabrý Pivoň se svými Joštovci k hradu tomu dospěl, nezměnil markrabě úmysl svůj lidem tímto jej obsaditi, ačkoli mu bratr Jindřich věděti dal, že posádka

Tyrolu ze samých jemu skalověrných bojovníků sestává; leč poslal mu ubezpečilé to mužstvo k jinostrannému upotřebení, s ním pak i dopis, v kterém jej žádal, aby hleděl manželku svou jakýmkoli způsobem do nynějšího sídla jeho mu odeslati.

Tím ještě dnem opověděl se u něho Ješek z Potenšteina.

„Nuže, Ješku!“ — oslovil jej králevic bez odkladu uvedeného — „pakli známá horlivost, bystrozrakost a důmyslnost tvá nedřímaly, povíš mi zajisté, co ještě nevím.“

„Povím, jasný markrabě! Přináším zprávy, odporné sice, avšak skvostné, váhy plné.“

„Mluv, mluv!“

„Panující hraběnka Tyrolská jest cizoložnice, devítiletý levoboček její stojí v čele zrádného spolku proti bratru tvému.“

„Důkazy, důkazy!“ — zvolal Karel s velikým užasnutím. — „Avšak zpráva tvá nemá jádra pevnějšího, nežli prázdné povětří! Což neumíš posouditi, že nemožnosti ohlašuješ?“

Vida Ješek, že markrabě na celém těle trne a se chvěje, a že tvář jeho nad bledý měsíc zesinavěla, zamlčel se poněkud, potom pak ve vyšší tichosti vypravoval, co, kde a od koho byl slyšel, a vypověděv sníženě prosil, aby mu nemilá ta zpráva nebyla nemilostně připomínána.

„Zpráva tvá jest tak skvostná, že by byl otec tvůj třikrát více hradů míti musel, abych ti ji dostatečně odměnil. Na rychlost odkvap, nařiď Pivoňovi, aby odešlé dnes odtud vojsko stopovati a nazpět povolati dal, bude ho tady zapotřebí; leč Hasenburk, můj Hasenburk musí se v čelo jeho postaviti, k němu at se zvláštní posel vypraví. Pošli mně rytíře Sulevického.“

Ješek odkvapil.

„Slyš, milý Buriane!“ — oslovil Karel Sulevického rychle vstoupivšího — „čeho jsme se nejvíce obávali, jest bezpečná jistota. Nejen Markéta věrolomná úklady osnuje, ale celý spolek hrubší šlechty velezrádně proti bratru mému jedná, jemuž byli věrnost a po-

slušnost přisahali, a hlava těch spřísežníků jest Markétin *syn*!“

„Markétin *syn*?!“ — zvolal Kaplíř s nemalým podivením — „Tomu by milostivý kníže můj neměl věřiti.“

„Pravím tobě, její poboční syn! Tam to až došlo, že cizoložně to za větev kmenu kníže cího uznávají a ve prospěch zrady své na jeho jmeno se věší. Jediný snad bratr můj hanbu svou nezná! Avšak rukověť celého spiknutí toho jest v mé moci, a prosím jen Boha, aby mně, jako vždycky až po dnes, křesťanskou rozmyslnost zachoval, tak abych nad míru přísně netrestal. Ó, Arnoště! Arnoště! drahý příteli můj! kéž bych jen na půl hodiny poradu mohl vzíti s tebou!“

„Jasný markrabě!“ — ohlašoval Ješek kvapně vkročivší — „Markétin levoboček právě mimo cestuje s pěstounem čili průvodcem svým.“

„Žádají ve hradě se zastaviti?“ — tázal se překvapený markrabě hlasem žádostivým.

„Jen coby se jim posilku dostalo, na to hodlají odejíti.“

„Jako vejdou s vůlí mou, tak s ní také odejdou, za dvě-li hodiny čili za dva roky, rozsoudí vina aneb nevina jejich. Uveď oba do hradu a očekávej dalšího rozkazu.“

Když byl Ješek odešel, odebral se markrabě s Kaplířem do veliké síně, kde se dobrou hodinu procházel, tak aby krev svou jako nikdy před tím rozčilenou poněkud ochladil. Dlouho se svým pobočníkem promlouval všecky možné události s ním přehlížeje a posuzuje, ve všech možných případnostech předběžné rozkazy jemu dávaje.

Utišiv a zmuživ mysl svou dal si levobočka přivésti.

Vstoupiv tento s Ješkem, zbujným, smělým zrakem po celé síni se ohlížel, na to pak k Ješkovi se obrátiv: „Kde jest hrabě Tyrolský?“ — pohrdlivě jeho se tázal.

„Tu stojí Jeho Milost, králevic Český, berlovládný markrabě Moravský, starší to

bratr hraběte Tyrolského, pakli vznešenému důstojenství tomu rozumíš.“

„Aj, o něm jsem tak mnoho ušlechtilého slyšel, že není žádného důstojenství ve světě, které by mu nepříslušelo, kterého by alespoň nezasluhoval. Rád jej tedy vidím; avšak co žádá ode mne, lev od povrhlé myšky?“

„Jak ti říkají, bujarý pacholíku?“ — tázal se ho markrabě přikročiv k němu.

„Nenazývej mne pacholíkem, královici! k jinochu podnikavému nedostává se mi, nežli na bradě hrstka jehněčí vlny. Již v roce šestém věku svého přestal jsem pacholíkem býti, zlomyslná příkoří osudu nepřátelského vyzula mne ranně ze střevíců dětinských. Jmenuji se *Albrecht*!“

„Když mne rád vidíš,“ — oslovil jej markrabě dále — „a jak's se prohlásil, také si mne poněkud vážíš: tedyť mi také několik otázek upřímně zodpovídáš?“

„Jak upřímně ptáti se budeš, tak upřímně budu tobě odpovídati.“

„Kdo jsou rodiče tvoji?“

„To jest právě to největší příkoří, které mi osud nepřátelský učinil. Nevím.“

„Vždyť pak se na hradě Sonnenberku s matkou svou častěji scházíváš?“

„Náleží to k velikému příkoří tomu, že se každá žena ke mně, jako k dítěti svému, hlásiti může. I což divu, když nemaje jistoty, nižádnou neuznávám.“

„Kdo jest tedy ta, ježto tebe v Sonnenberku navštěvuje?“

„Otázka ta není upřímná, ale oukladná; neočekávej tedy, abych upřímně na ni odpověděl.“

Neodpověď tato byla královicovi dosti zřejmou odpovědí.

„Znáš zemského maršálka Aufenšteina?“ — pokračoval markrabě po krátké době ve svém vyšetřování.

„Totiž maršálka Korutanského? znám.“

„Kterak's to přišel k této známosti?“

„Jako ke všem ostatním známostem. Jak mne tu vidíš, bude málo hradů jak v Tyrol-

sku tak v Korutansku, o které bych byl nezavadil.“

„Divná věc, že's, jak tady jsi, do všech našel přístupu.“

„Jmenuješ-li to přístupem, že jsem se častěji s koňáky v konírnách vyspal.“

„Praví, ano dovozuje se, že maršálek Aufenštein jakési spiknutí proti zdejší vládě spřádá. Není tobě o tom povědomo?“

„Hoj! když byl vévoda Jindřich oči zamhouřil, byl jsem ještě pachole, ale všiml jsem si toho, že v obou zemích veliký ruch povstal. Strany tvořily se na strany, a každá pro sebe měla tajné sjezdy. Něco toho snad podnes ještě stává.“

„Slyš, Albrechte!“ — pravil k němu markrabě s patrnou nelibostí, — „stíhal jsi v nedostatku upřímnosti otázky mé, dobře jsa sobě vědom, že větší část odpovědí tvých neupřímné byly. Nediv se tedy, že tebe tady ve vazbě podržím, až se jinou stranou pravdy nelíčené doskoumám. Nebude-li pěstoun čili průvodce

tvůj upřímnější, nežli ty: věz, že tady mučidel najdu, ježto tebe k vyznání přinutí.“

„Ty pak věz, královici Český! že v mučírně jediného slova více se nedovíš, nežli tady. Viz, jak trpělivě devítiletý Albrecht bolesti tělesné snášeti umí!“ — Pověděl tak a rukáv levé ruky vyhrnuv celé rameno obnažil, do něho pak dýku z náprsí vyňatou tak hluboko dvakrát po sobě vrazil, že krev horká silnými dvěma paprsky z něho se vyřinula, načež rychle odešel.

„Jaký to nadobyčený zjev ve věku pacholetském!“ — vyvolal markrabě udiven — „Troufal bych si něco výtečného z něho vypěstovati, kdyby nebyl již v životě mateřském nenávistí proti bratru mému a proti všemu krmen, co s bratrem mým souvisí.“

VIII.

Když byl Ješek z Potenštejna Albrechta krvácejícího ve vazbě nikoli tuhé uvěznil a péči starého lékaře na hradě tam sesivělého odevzdal, vraceje se mimo ratejnu hovorem nadobyčejně hlasitým upozorněn nepozorován do ní vkročil. Mnoho žoldnéřů z vojska Joštova, tady, jak známo, usídleného, shlukло se okolo *Tomíka*, někdejšího ovčáka Hájeckého, z daleké cesty jej vítajíce. Byl totiž Tomík, nynější vojín, Pivoněm jemu nakloněným do Inspruku poslán, tak aby Zbyňka z Valdeku listem tajně doručeným do hradu Tyrolu povolal.

„Hleď, milý Tomíku!“ — oslovil jej Pivoň, když si byl hlasem velitelským ticho zjednal, — „nepovídal jsem ti, že ti bude ve stavu vojen-

ském s jinon chasou zacházeti, nežli byli tvoji rohatí a nerohatí beranové? Byl by's takové slávy došel, kdybys se byl se svou Blahunou nebo Verunou v posledním koutku světa uhnízdil? Doufám ale, že's na tu nevěrnou flundru jako na svou prababu zapomněl.“

„Ach, nezapomněl, můj rekovný vůdce!“ — odvětil Tomík s hlubokým povzdechem — „a nikdy nezapomenu.“

„U tří set ďáblů, tedy's se ještě dosti věrně s mečem svým nezasnoubil! Meč budiž tvou manželkou a kopí její věrnou služkou, ježto se ti nikdy nezpronevěří, pakli se sám jim nezpronevěříš. Na prvním spřislu ku chrámu slavného jmena již stojíš, zdvihej tedy nohy, a výše se dobývej.“

„Štěstí, štěstí!“ — zvolal jeden že žoldnéřů v pozadí stojících.

„Mlč tam se svým štěstím!“ — obrátil se do zadu Pivoň s tváří zarudnělou — „Štěstí je frejířka, která se často slamotrusovi na krk pověsí. Štěstí bojovníkovo rodí se v jeho srdci, v jeho pevné vůli! Co jsem býval já? to nej-

sprostější dřevo, a předce jsem se žilovitým a jádrovitým fládrem stal, totiž svou divoráznou rekovností.“

„Co jsem a budu, toliko tvé přízni děkovati mám, můj hrdinský veliteli!“ — zalichotil Tomík vůdci svému.

„Hm!“ — odslovil na to Pivoň samospokojně — „tak jsem to vždycky dělával, když jsem dostal muže pod svůj prapor, z jehožto mozku, jako z ostrého kamene, jiskra se dala vykřísnouti. — Nyní vypravuj.“

„Byl jsem tedy již nedaleko Inspruku, jak se mně pravdivě ohlásilo“ — vypravoval Tomík dále, kde byl prvé přestal — „když jsem v hlubokém ouvoze mnicha dohonil, který volným krokem pokračujíc nějaký žalm anebo jinou nábožnou píseň jazykem latinským prozpěvoval. Byl to muž veliký, ramenatý, a, jak jsem z rovné páteře a z plných jeho plecí soudil, v jadrných svých letech. Nemoha se dle příkrého rozkazu tvého za ním šoulati předešel jsem jej, jakožto osobu duchovní pobožně jej pozdraviv.

„Stůj!“ — slyším jej za sebou zkřiknouti — „jakou to barvu nosíš?“

„Barvu Joštovskou!“ — odpovím na hrubou tu otázku, poněkud se zastaviv.

„Jaká je to? Polská čili Maďarská?“

„Aj, nikoli,“ — odslovím na to — „je to barva Česká, žoldní můj pán je Pražan.“

„Jak v tato místa přicházíš?“ — ptal se na to hlasem, co možná, ještě surovějším.

„Jsem tady co bojovník s královicem Českým,“ dím jemu.

„Ha, zeměplazi! kdo pro vás poslal?! Jako ty mnou, tak budtež všickni z této země vyhlazeni!“ — Slova ta vysoptiv zpod hazuky své pádný meč dobyl, a vytasiv jej po mně se hnal.

„Hoj!“ — pomyslím — „ten není mnich, ale zákeřník!“ Pomysliti tak a na odpor se postaviti, bylo jedno. Počal divý boj. Odbojník můj uměl zajisté lépe se zbraní nežli s breviařem zacházeti; leč i já již za příkladem tvým dobře vím, že ostrý ocel, nikoli hůl pastýřská, je mou obranou, a v něj jsem tedy celou důvěru svou

položil. Po nedlouhém zápasu podařilo se mi zuřivé ráně jeho uskočiti, a prvé než k nové se připravil, žebry jeho naskrz a naskrz probodnouti, tak že zařvav jako býk všecky čtyry roztáhl, a kutna se mu od prsou až pod kolena roztrhla, z jejíchžto tajných skrýší tento pergaménový list vyletěl.“

„Jaký to list?“ — zvolal Ješek Potenšteinský žoldnéře rozhodiv a k samému Tomíkovi přiskočiv.

„Pane Ješku! aneb jak tobě říkají,“ — oslovil jej Pivoň — „*já* jsem tady ten muž, jenž má právo takové kořisti přijímati. Že ale bezpochyby lépe čísti umíš, nežli já, budiž tomu. Vydej ten list!“ kázal Tomíkovi.

„Ajta!“ — vyvolal Ješek list svinutý prohlížeje — „beze všeho nadpisu, avšak tím podezřelejší. Otvírat jej bude jasný králevic!“ — Ohlásiv tak, kamenným schodem do hořejších síní odkvapil. Když byl list Milosti Jeho odevzdal, vypravoval, jakým způsobem uloven byl.

„Obávám se, že list ten mnohemvíce hořkosti

nežli sladkosti do sebe chová,“ — pravil markrabě, a list s rychlostí netrpělivou otvíral. Přeběhnuv písmo na novo užasl, a hluboce se zamysliv: „Kde takový rozpor v pomyslech i v pocitech“ — napotom zvolal — „tam já navzdor nejšlechetnější smířelivosti ani soucitu ani souzvuku nedocílím! Ludvík Bavorský ošemetných, zatratitelných spílí a ouskoků používá, on, jenžto by na místě Božím ctnost a spravedlivost zastávati, nectnost ale a bezpráví v nejtajnějších skrýších jímati a trestati měl! Nuže, odpustiž mi, nebe! že metly tvé se dotýkám, a trestati budu nešlechetnost, kterou zameziti nemohu.“

V tom vkročiv Burian Kaplíř oznamoval, že maršálek Aufenštein není nikde k nalezení.

„Nuže,“ — kázal rozhněvaný *Karel* — „ať se rozvalí a ztroskotá kmenný jeho zámek, jeho pak příbuzným a přátelům ať se touž zkázou zahrozí, pakli jej nezabaví, kde ho koli dostihnou, a soudu mému nevydají.“

Rytíř Burian s rozkazem tímto sotva odspěchal, přihrnul se v úplné své zbroji hor-

livý Pivoň ohlašujíc, že kněžnu *Markétu* mimo cestující přes vůli její do hradu uvedl, jak mu bylo káźáno.

„Ha! vyšší to zajisté mocnost, která ty hříšníky bludem zalouzené do mých rukou podává!“ vyvolal králevic. — „Odejdi, Pivoni! ať se stane na náhradí, jak jsem tobě poručil!“ — Pivoň odkvapil, jednu polovici rozvěracích dveří bez mála s sebou unášeje, a markrabě jal se kněžně Markétě v oustrety vyjíti, tak aby ji co svatku svou co možná vlídně přivítal. Avšak než z síně té vykročiti mohl, rozlítly se dvéře, a jimi vběhla Markéta sama, hněv ohnivý na planoucím čele a v plamenných očích přinášejíc.

Markrabě se jí ulekl. Byltě neladnou tvářnost její před pěti roky poznal, když z Italie do vlasti své cestujíc u bratra Jindřicha se zastavil; avšak tvářnost ta od té doby nikoli ve prospěch své majetnice velice se změnila. Oči její a s nimi celá tvářnost podobaly se více obličeji kulicha čili sovy, nežli k tvářnosti mladé paní. Blána, totiž rohovka v

očích jejích stala se jen o něco málo bělejší, nežli zřítelnice, obě tedy barvy byly bílé, odkudž její tvářnost cosi duchovitého nabývala. K tomu široká její ústa nadobyčejně masitým rtem lemovaná, což jí také neblahozvučné přezvisko *Hubiska* zjednalo, jak svrchu již jednou pověděno.

„Co jest to, markrabě!“ oslovila královice hlasem pronikavým, hned jak byla vstoupila — „že mám proti své mysli tento svůj kamenný hrad právě v tuto dobu navštíviti? Jakým to rozkazem děje se tak?“

„Stalo se tak na mou žádost,“ — odpověděl markrabě s úplnou mírností.

„*Žádost?*“ — opakovala Markéta s okem jiskřícím a hlasem pichlavým. — „S žádostí tou měl jste osobně státi před první branou, nikoli ale žoldnéřstvem svým dát mne sem provoditi. Nevěděl by markrabě Moravský, on, jehož obezřelosti půl světa se obdivuje, že se hrad Tyrol *státním vězením* stal?“

„To nevím. Vím ale, kněžno! že tento hrad, od *Meránu* nejsa vzdálen, častěji byl sí-

dlem vévodův Korutanských. Proto jsem se tady uměstil.“

„Bez mého vědomí!“

„S vědomím hraběte *Jana Jindřicha*, zákonného to vládaře v Tyrolsku.“

„Zákonným vládařem je tady císař *Ludvík*, který zemi tuto za léno říši Německé připadlé prohlásil, proto že vévoda Jindřich, žehnané paměti vznešený můj otec, nižádných dědicův mužských po sobě nezůstavil.“

„Nemůžeť císař Ludvík tak nedůsledně ani smýšleti ani jednati, on, jenžto otci vašemu za živobytí jeho té výsady propůjčil, že i *dcery* po něm dědíti mohou, zvláště pak, že *Tyrol* dcerám smí býti odkázán, jenžto byl statek *vyženilý*. Smlouvy této opis hodnověrný nachází se v Praze.“

„Smlouvy této pravý smysl vykládati přísluší toliko císaři. — Nuž, snad jsem nebyla do hradu tohoto tak libomravně pozvána, abychom spolu záhadu rozlušťovali, kterak císař Ludvík s Tyrolskem hodlá naložiti?“

„Kdybych toho potřebu uznával, byl bych

šel zpříma ke dvoru Ludvíkovu. — Rád bych s vámi, kněžno! o záležitostech soukromých i veřejných *tuzemských* vyjednával.“

„Ó, neodívejte, markrabě! úmysl svůj v roucho šetrnosti! *Souditi* chcete nade mnou, proto jste mne uvěznil. Vězte však, že v otcovské své zemi toliko *císaře* za svého soudce uznávám. — Chcete-li ale o poměrech soukromých — totiž snad *domácích*? — se mnou jednati: provoďte mne do nynějšího sídla mého; *tady* k vám ani sluchu ani srdce svého nenakloním.“

„Mně pak na tom záleží, abychom právě tady o všech věcech rokovali. Stěny hradu tohoto, a všecky historické úpomínky mají cosi posvátného do sebe, nemůžeme místa velebnějšího a důstojnějšího voliti.“

„Když ale já vedle zdejších žalářů velebnost a důstojnost tu neuznávám?“

„Tedy zůstanu na úmyslu svém pevně státi.“

„Jakým to právem?“

„Pomněte, Markéto! že otec váš v posled-

ní své vůli pod správu, pod ochranu a poručenství Českého krále vás odevzdal, kterýžto těžkým neduhem očním jsa zabaven, poručenství toto na mne, syna nejstaršího a královice svého, na svého ve správě královské náměstníka k vám sem odcházejícího pravomocně vznesl.“

„Aj, král, královic a správa královská! Poslední král Český byl *můj otec.* Jan Lucemburský jest toliko *samozvanec*, trůnu Českého uchvatitel; zákonně voleným králem Českým byl Jindřich vévoda Korutanský, kterýžto se také až do své smrti králem Českým psal a jmenoval.“

„Vidím, Markéto! že záskoky svými mému zámyslu zúmyslně jen se vyhýbáte. Nemůžeť vás tajno býti, že v té samé smlouvě, v které král Jan mladšího syna svého vám zasnuboval, otec váš všeho práva na korunu Českou při zdravém smyslu se vzdal, začež také čtyřidcet tisíc hřiven stříbra obdržel.“

„Ó, to neblahé, zhouby plné zasnubování! kletba to na dítky knížecí, že roditelé jejich,

budoucí jich spásu v rozsáhlých říších, v podrobenosti mnoholidných národů hledajíce na jejich vůli, na jejich souhlasí či nesouhlasí ohledu nemají; mnohem těžší, žalostnější kletba, že takřkouc v plénkách je zasmrtují, pakli strážný anděl jejich z osudí tajemného losy utěšené za ně nevytahuje! Byltě mi udílen los krásný, blaholepý! Jan Lucemburský žádal o dětenčí ruku mou pro svého prvorozence, pro syna Václava, který stejným se mnou krokem do života vezdejšího vstoupiv cestami cheruby mu žehnanými k budoucnosti blahoslavené kráčel. Ó, kéž bych byla tehdáž za sebe mohla mluviti! jakou to tichou, míru a lesku plnou hladinou do přístavu pozemského blahobytu nyní bych se plavila! A nikdy, nikdy by snad štírové svědomí mého se nedotekli, kteří nyní dnem i nocí poklid duše zžírají.“

„Že manžela svého nenávidíte, Markéto! z toho budiž Bohu a všem svatým jeho žel,“ — oslovil ji Karel nikoli lhostejně, ačkoli porozuměl, že na dobu naráží, kde ji král Jan, ještě když on se Václavem jmenoval, skutečně

jemu zamluviti chtěl. Leč uměl také tento její srdcejemný připomínek považiti tak, jak jej považovati měl, za ouskok totiž, kterým přísné jeho pokračování odzbrojiti chtěla.

„Leč štírové svědomí vašeho ukazují na neduh mnohem nebezpečnější," — promluvil k ní dále. — „Jmenujte mi je, pakli to nebočí proti právům ženským aneb manželským."

„Ano, markrabě! brána k srdci mému se vám otevřela, jako na bílední máte se tam obhlédnouti. Štírové mého poklidu jsou dvojího druhu. Jedni počali již před dvěma roky se vzjímati, připomínajíce mi na to, že jsem s manželem ve čtvrtém stupni spřízněna, c zákon církevní zapovídá a zatracuje."

„Budete s Ludvíkem Braniborským, se synem císařovým, méně čili *více* spřízněna? Bába vaše *Eližběta*, *Meinhartova* Tyrolského manželka, byla vlastní sestra *Ludvíka Přísného*, pravého to děda Ludvíka Braniborského."

„Kterak tu činíte zmínku syna císařova?" — tázala se Markéta s barvou měnivou v tvářích svých.

„Přečtěte tento list,“ — pravil markrabě, pergamén Ješkem z Potenšteina mu doručený jí podávaje. Mezi tím, co ona četla, napnutým zrakem tvářezpytně na ni se díval. Markéta tu napolo zdrcena stála, ruce i s listem se třásly, nohy se chvěly. Avšak v nesnázích takových nejsouc novačka, brzo na mysli se vzchopila, a list co možná lhostejně navracujíc: „List tento,“ — pravila — „i pak byl by předmětem divení se mého, kdyby byl mnohem světlejší, nežli jest; zvláště pak proto, že se zdá, že markrabě Karel temný jeho obsah na osobu *mou* vztahuje. Kde vysvítá jen z jediného slova, žeby se v písmu tom *ke mně* mluvilo?“

„List ten jest ovšem bez podpisu a beze všeho jmena jakékoli osobnosti; avšak soudím, kněžno! kdybych jej na vnější bránu tohoto hradu zavěsil, že jedenkaždý cestující tu čtenář temnému, jak pravíte, obsahu tomu se mnou stejně bude rozuměti. — Přikročme k druhým štírům svědomí vašeho. Vidíte, že jsme sami.“

„Co je ve světě přirozenějšího a prominutí hodnějšího, nežli touha a dychtivost jedné každé manželky, státi se *matkou*? Avšak —“

„Vždyt *jste* již matkou!“

„Markrabě!“ — zakřikla jej Markéta nanejvýš pohoršena se projevujíc.

„Sotva čtrnáct let stará stala jste se již matkou.“

„Markrabě!“ — zvolala ještě s větší prudkostí — „z toho budete mi před Bohem a před říšským soudem odpovídati! — Avšak jaký to ruch a neobyčejný lomoz na náhradí? Co se tady děje?“ — tázala se úzkostně k oknu otevřenému se blížíc.

„Nevšímejte si toho, kněžno! zemězrádce zdejší za ohavné přečinění své tam se trescе.“

„Ha!“ — vykřikla Markéta oknem do náhradí se podívavši — „Ustaňte!“ — volala s hrůzou dolů — „ustaňte, pravím!“

„Jest to jen devítiletý zlosyn, avšak zárodek v něm největšího hříšníka,“ — pravil Karel — „dobrodiní to nejen této země, ale i

veškerého člověčenstva, když drak tento dokrvácí, pokud dráček jest.“

„Ustaňte! pro Bůh a všecky blesky jeho!“ — ivolala Markéta takřka bez sebe. — „Ušetřte toho dítěte! Markéta Tyrolská, vládkyně v knížetství tomto vám tak rozkazuje! Běda tobě, katane, pakli se ho jen dotkneš svým hanebným mečem!“

„Považte, kněžno! že mluvíte k lidu, který rozkazů vašich neuznává,“ — oslovil ji markrabě.

„Tedy kažte *vy*, markrabě! Bohem a vším, co svatého na nebi i na zemi jest, zapřisahám vás! Karle! markrabě!“ — zakvěla hlasem bolesti plným kolena jeho objímajíc — „milost, milost tomu dítěti!“

„Budiž tak, milost jemu,“ — prohlásil se markrabě po nějaké době, a přikročiv k oknu na lid svůj tam pokynul. „Avšak pod jedinou výmínkou,“ — pravil k Markétě již postavší se navrátiv.

„Jmenujte ji, ta nejtěžší nebude mi těžká.“

„Podepište mi“ — žádal Karel a perga-

měn se stolu vzatý jí podával — „a dostojnými svědky se strany své mi opatřte tuto listinu.“ „Nikdy, nikdy!“ — zvolala Markéta, když byla přečtla, a divoce k stolu se přibliživši listinu naň hodila. — „Měla bych se otrokyní státi Jana Jindřicha a Vašich tam nad Vltavou rozkazů? Měla bych, páni dědictví otcovského, každé své hnutí tady, každý svůj krok, ano každý pomysl svůj vám tam opovídati, a jako skroušené dítko hrozící mně metlu vaši líbati?! Nikdy, nikdy! tak daleko od kmene berlovládného kněžna Markéta Tyrolská nikdy se nezahodí! — A k slibu mám se zavázati i také svědkům vašim, občanstvu Benátskému, králům Polskému i Uherskému, ano i Ottovi Rakouskému! Aj, jest viděti, že vévoda Otto laskavý jest manžel sestry Vaší *Anny!* Ejhle, jak moudře a prozřetelně! Kdyby se mi nelíbilo podle housliček nemužného manžela tančiti, zahouknou na mne Benátčané, a snad z dalekých svých lesů i také Poláci, Slezané a Maďarové! Nikdy, nikdy, přemoudrý markrabě!

jako že Ludvík pevně sedí na nezvratném stolci císařském, nikdy listinu vaši nepodepíšu!“

„Nyní jste, kněžno! upřímně se mnou mluvila, a pravým tímto smýšlením svým přižehnáváte z hlubokosti duše i také upřímnost *mou*. Matkou tohoto zlomyslného cizoložnéte, a pročež věrolomnou bratra mého manželkou, jakož i — dejte mi vymluviti! — jakož i, začež vás, jest-li jen jiskra vlastimilenství v něm, vědomí samo musí zatracovati, jakož i *hlavou spolku velezrádného* proti stávajícím zákonům země této sama jste se osvědčila. Vidíte, že celá zdejší kolem osoby vaší plemenící se zrada jest v mých neohrožených rukou, a vězte tedy, že se svým ku své i vaší zkáze velmi ranně dozrávajícím synem skutečně jste věznění na hradě tomto, a že z hrabství Tyrolského neodejdu, pokud všecky spíle a ouklady proti Janu Jindřichu, zákonnímu vládci v zemi této, až na kořen nejútlejší nevyhubím, vás pak daleko zabloudilou k uznávání práv manželských nepřivedu.“

„Ejhle! myslila i očekávala jsem, že moudrý

a mírumilovný Karel co smírce spásonosný k přátelskému narovnání přijede.“

„Neučinili jsme tak, Markéto! mnohými posly bohahlasnými? Zdaliž pak vás v zlomyslném pokračováni zastavili?“ — promluvil k ní markrabě řeč licoměrnou jí přerušiv.

„On však přišel“ — mluvila Markéta dále — „aby mne uvěznil, s lidem Tyrolským válčil, hrady mých přátelův pobořil. Nuže, budiž boj mezi námi, který jste, markrabě! tímto mým uvězněním sám roznítil. Neviditelně budu s vámi a s vašimi bojovati. At zuří po zemi i po hradech lítice válečná, celé Tyrolsko at plamenem hoří, a proudy krve lidské at zatopí nejkrásnější udolí jeho! Vězte však, markrabě, že prvé hory naše z kořene vyvrátíte a skalnaté základy jejich do svých Českých rovin přestěhujete, nežli mne a bratra svého sňatkem svornohlasým spoutáte.“ — Tak vyzuřivši jako dračice odletěla.

Mimovolně Karel rukou k nebi pozdviženou jako za zlým duchem kříž svatý za ní udělal.

„Na tenkém vlasu visí, bratře! vláda tvá“ — pravil po malé době hlubokého přemýšlení sám k sobě — „a rozvalinu mezi ní a tebou nevyplní ani mír ani válka! Avšak nepřátely tvé snížím a stísním, tak že ve hradě svém, co pod střechou otcovskou, bezpečně budeš sídliti.“ —

S tímto pevným předsevzetím taktéž odešel, tak aby s bratrem Jindřichem, z jehožto nesamostatnosti velice se rmoutil, zvláště pak s věrnými jeho lenníky další poradu vzal. —

Nejprvnější účinek přísného zakročení jeho bylo dostavení se maršálka Aufenšteina, který dlouhý čas, jako hádě ve tmách po zemi Tyrolské se plaze, kdykoli vichr válečný blízkého zašuměl, jinam a jinam zalízal. Avšak přátelé a příbuzní jeho vidouce hrozbu Karlovu nízko již nad hlavami svými se vznášeti, sami počali loviti naň, a dostihnuvše jeho na soud knížecí jej vydali. —

Byl života odsouzen, leč markrabě volným se prohlásil hrdla jeho ušetřiti, pakli své souspřísežníky odhodlá se jmenovati.

Učinil tak života milovný Aufenštein, a dvadcet hradů účastníků jeho v krátkém čase bylo ztroskotáno.

Se strany Korutanské neměl se Karel čeho obávati, jelikož vévodové Rakouští zemi tuto vojskem svým zaplavivše záležitostí Tyrolských se nedotýkali. I obrátil tedy činnost svou k jihu a k jihozápadu.

Jan z Lipé, jemuž kázáno bylo, osoby hraběte Gorického se zmocniti, ohlásil posly svými, že osoby této nikde stopy nenalézá, že sídelní hraběcí zámek sv. Lamberta obléhal, a dobyv ho z kořene vyvrátil, zemi pak nepřítele toho až k městu Lienci pustošiti dal; hrabě však sám že se mu nikde nedostavuje; Vlachové ale, Mastinem Veronským vedeni, že jako rákosí v jejich tam jezerách, aneb hřibové v lesích ze země vyrůstají.

Sebrav markrabě vojska, co se mu sebrati dalo, sám v čele jeho k řece Tyče s takovou čerstvostí a neočekávaností pospíchal, že město Padovu noční dobou přepadl, s obyvateli jeho mír sobě prospěšný umluvil, účastenstvím jejich i jiná města od Gorice odvrátil, a Mastina Veronského, nepřítele nejodbojnějšího, v poli válečném na hlavu porazil. —

Odraziv tak na jihu útoky nepřátelské k bratru Jindřichu se vrátil, na všech stra-

nách nebezpečí, jichžto by se ještě báti bylo, vlídností a smířlivostí, jinde důstojností a ještě jinde přísností svou odklízeje.

Avšak jak šťastný byl v odvrácení a odstrašení nájezdů zevnějších, tak málo se mu dařilo v odstranění svárů a rozbrojů vnitřních, zvláště pak domácích. Nenávisti, hněvu, ba vzteku plnou Markétu nemohl nižádným způsobem k manželu nakloniti. Držela ona slovo, že se ani zpoustou dědičné své země zastrašiti neboli smířiti nedá, tak hluboko v duši její vkořeněna byla nelibost k Janu Jindřichovi, kterýžto stranou svou taktéž vždy víc a více jí se vzdaloval a hotov byl by býval, nejen jí, ale celému hrabství Tyrolskému dáti výhost, kdyby byl z rozkazu otcovského na stanovisku strastí plném setrvati nemusel, ažby jej s něho povolal.

Když byl markrabě, co jen koli zaříditi se mu dalo, svědomitě zařídil, navrátil se tím rychleji do své milované vlasti, jelikož královský otec jeho do Porýnska opět se odebral, a přítomnost jeho v království nejvyšším kancléřem spravovaném zdála se býti potřebna.

Konec dílu prvního.

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Klicpera, Václav Kliment,

Král Jan slepý Historická povídka

Bd.: 1

Prag (1858)
P.o.rel. 54-4,1/3
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10034892-8